

A MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS



# A MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS

ÍRTA

HERMANN RÓBERT, M. KISS SÁNDOR  
(1. FEJEZET)

SOLTÉSZ ISTVÁN  
(2. FEJEZET)

SISA JÓZSEF  
(3. FEJEZET)

WACHSLER TAMÁS  
(4. FEJEZET)

FOTÓK: BAKOS ÁGNES, PETŐ ZSUZSA,  
TIHANYI BENCE, WACHSLER TAMÁS



Tisztelt Olvasó!

Minden demokrácia története egy nemzetnek a szabadsággal való kalandjait, a szabadságért folytatott küzdelmeit beszéli el. A magyar nemzet a századok során igen hosszú és igen nehéz utat járt be attól kezdve, hogy őseink megtelepedtek a Kárpát-medencében, megalapították saját államukat, és aztán, hogy hét esztendővel a Magna Chartát követően, 1222-ben II. András királyunk kiadta az Aranybullát, amely az első lépés volt az alkotmányosság irányában.

A hódítókkal vívott sok évszázados harc, a szabadság védelme az önkénnyel, az abszolutizmussal szemben, aztán a 19. századtól a jogok kiterjesztéséért folytatott küzdelem elválaszthatatlan részét képezi a magyarság történetének. Hosszú út vezetett odáig, amikor egy szerencsés korszakban Budapesten, az Osztrák–Magyar Monarchia egyik fővárosában felépülhetett a Parlament, az ország háza.

A hatalmas erőfeszítéssel és anyagi áldozatok árán emelt, a maga korában rendkívül korszerű építmény – amely jól ötvözte a korabeli technika vívmányait a művészet nagyszabású alkotásaival – igazi jelképpé vált.

Az Országház épülete nagyszerű látomás a szabadságról és azon nemzet polgárainak szolgálatáról, amely azt létrehozta. Az építetők szándéka szerint a választók érdekében eljáró képviselőket szinte minden küldetésük nagyságára és fontosságára figyelmezteti a viták és döntések színteréül szolgáló üléstermekben, a kötetlen eszmecserék és különféle megbeszélések, egyeztetések helyszínéül szolgáló folyosókon, termekben, társalgókban, kisebb-nagyobb szobákban.

Ilyeténképpen e helynek „szelleme” van, amely nemcsak a látogatót, de a közügyekben nap-nap után itt tevékenykedő képviselőket, hivatalnokokat, döntéshozókat is megéri.

A mű elkészülte óta eltelt évszázadban történelmünk viharai nemcsak a szabadságot, de az Országházat is megtépázták. Jelkép értékű, hogy a második világháború pusztításainak utolsó nyomait a létező szocializmus diktatúrájának a népképviselőket megvető korszaka után napjainkban sikerült eltüntetnünk – az 1956-ban a szabadságért és függetlenségért tüntető fegyvertelen emberekre leadott gyilkos sortűz golyónyomaival együtt.

Ez a kötet arra vállalkozott, hogy néhány jelenetet felvillantson a magyar parlamentarizmus történetéből, az Országgyűlés mai működéséből s e nemzeti büszkeségünké lett ház küldetéséből.

Kérem, tartson velünk e képzeletbeli utazáson!

Tisztelettel köszönti

Kövér László  
a Magyar Országgyűlés elnöke

## TARTALOM

<b>I. A MAGYAR PARLAMENTARIZMUS TÖRTÉNETE</b>	<b>9</b>
<i>A kezdetek</i>	9
<i>Az 1848. évi választási törvény és a választások</i>	12
<i>Úton a kiegyezés felé</i>	14
<i>A dualizmus korának országgyűlései</i>	18
<i>A „forradalmak kora”. A magyar parlament 1918–1920 között</i>	27
<i>Újrakezdés – a trianoni Magyarország parlamentje: 1920–1944</i>	29
<i>A szabadság ígérete – reményteljes kezdet a második világháború után: 1944–1948</i>	35
<i>Amikor a parlament csak kirakat – a magyar parlamentarizmus mélypontja: 1949–1956</i>	40
<i>Kádár János parlamentje: 1957–1989</i>	41
<i>„A szabadság vándorai” – független, demokratikus jogállam</i>	43
<b>II. AZ ORSZÁGGYŰLÉS SZERVEZETE, FELADATAI ÉS MŰKÖDÉSE</b>	<b>53</b>
<i>Az országgyűlési képviselők megválasztása</i>	53
<b><i>Az Országgyűlés szervezete</i></b>	55
<i>Az Országgyűlés megalakulása</i>	55
<i>A kormányalakítás</i>	56
<i>Az Országgyűlés tisztségviselői</i>	57
<i>Az Országgyűlés elnöke</i>	58
<i>Az Országgyűlés alelnökei</i>	61
<i>Az Országgyűlés jegyzői</i>	62
<i>A korelnök és a korjegyzők</i>	62
<i>A Házbizottság</i>	63
<i>A bizottságok</i>	64
<i>Az állandó bizottságok</i>	65
<i>Az ideiglenes bizottságok</i>	68
<i>Egyéb bizottságok</i>	69
<i>A bizottságok működése</i>	69
<i>A bizottsági elnökök értekezlete</i>	70
<i>A frakciók</i>	71
<i>A frakciók szerepe és megalakítása</i>	71
<i>Frakciók 1990-től 2011-ig</i>	71
<i>A frakciók szervezete, feladatai és működésük</i>	73
<i>A független képviselők</i>	74

A képviselők	75
<i>A képviselők jogállása</i>	75
<i>Mentelmi jog</i>	77
<i>Összeférhetetlenség</i>	77
<i>Vagyonyilatkozat</i>	78
<i>A képviselők javadalmazása</i>	79
Az Országgyűlés Hivatala	81
<b>Az Országgyűlés feladatai</b>	81
Alkotmányozás	82
A törvényalkotás	83
<i>A törvényalkotási eljárás</i>	84
<i>A költségvetési törvény jelentősége, sajátos tárgyalási rendje</i>	86
<i>Törvényalkotás az Európai Unió tagjaként</i>	88
A kormány ellenőrzése	89
<i>A plenáris ülésen</i>	90
<i>A bizottságokban</i>	90
<i>A képviselők által</i>	91
Az Országgyűlés ellenőrző szervei	92
<i>Állami Számvevőszék</i>	92
<i>Országgyűlési biztosok (ombudsmanok)</i>	93
A vezető köztisztviselők megválasztása	94
<b>Az Országgyűlés működése</b>	96
Az Országgyűlés ülészekai és ülései	97
Az Országgyűlés munkájának nyilvánossága	99
<b>III. AZ ORSZÁGHÁZ</b>	103
<i>A tervezés és az építés</i>	103
<i>Az épület külseje</i>	107
<i>Az épület belseje</i>	111
<b>IV. A HÁZ EGY ÉVSZÁZAD TÖRTÉNELMÉNEK VIHARÁBAN</b>	119
<b>FÜGGELÉK</b>	
<i>Az Országgyűlés tisztségviselői, a frakciók vezetői és az állandó bizottságok elnökei (2010–2014-es ciklus)</i>	





I.

# A MAGYAR PARLAMENTARIZMUS TÖRTÉNETE

## **A kezdetek**

A magyar parlamentarizmus története nagyjából a 13. században kezdődött, II. András király idején (1205–1235), amikor a király kibocsátotta az Aranybullát (1222). Ebben ígéretet tett a birtokadományozások korlátozására és arra, hogy a nemesség nagy csoportjait bevonja a kormányzásba. Bár az Aranybulla rendelkezéseinek többsége nem valósult meg, mégis jelezte, hogy a magyarországi társadalom is elérkezett a korabeli európai rendi fejlődés szintjére. Legfontosabb része a különösen a 17. századi rendi felkelések során gyakran hivatkozott ellenállási záradék volt, amely lehetővé tette, hogy a politikai jogokkal rendelkező nemesség szembeszálljon az uralkodóval. Erről a magyar rendek csak 1687-ben mondtak le.

A szabályos országgyűlés kialakulása a 15. századra tehető. Corvin Mátyás uralkodásáig (1458–1490) valamennyi nemesnek – akárcsak a lengyel nemesi köztársaságban – joga volt személyesen részt venni a királyság ügyeit megtárgyaló, általában a Pest alatti Rákos mezején tartott országgyűléseken. Az így összegyűlt tömeg persze alkalmatlan volt arra, hogy ténylegesen tanácskozzon, sok esetben inkább a különböző főúri pártok erődemonstrációját szolgálta. Mátyás idején maguk a nemesek is képviselőket választottak, azaz megszűnt a közvetlen részvétel, s megjelentek a kétkamarás országgyűlés kezdeményei. Mátyás utóbb mellőzte az országgyűlések összehívását. Halála után a Jagelló uralkodók, II. Ulászló (1490–1516) és II. Lajos (1516–1526) idején ismét rendszeressé váltak az országgyűlések. Az országgyűléseken a főurak, a nemesség, a papság, illetve a szabad királyi városok képviseltették magukat, részint személyesen, részint követeik útján. Az alávetett helyzetben lévő parasztságnak nem volt semmilyen képviselője.

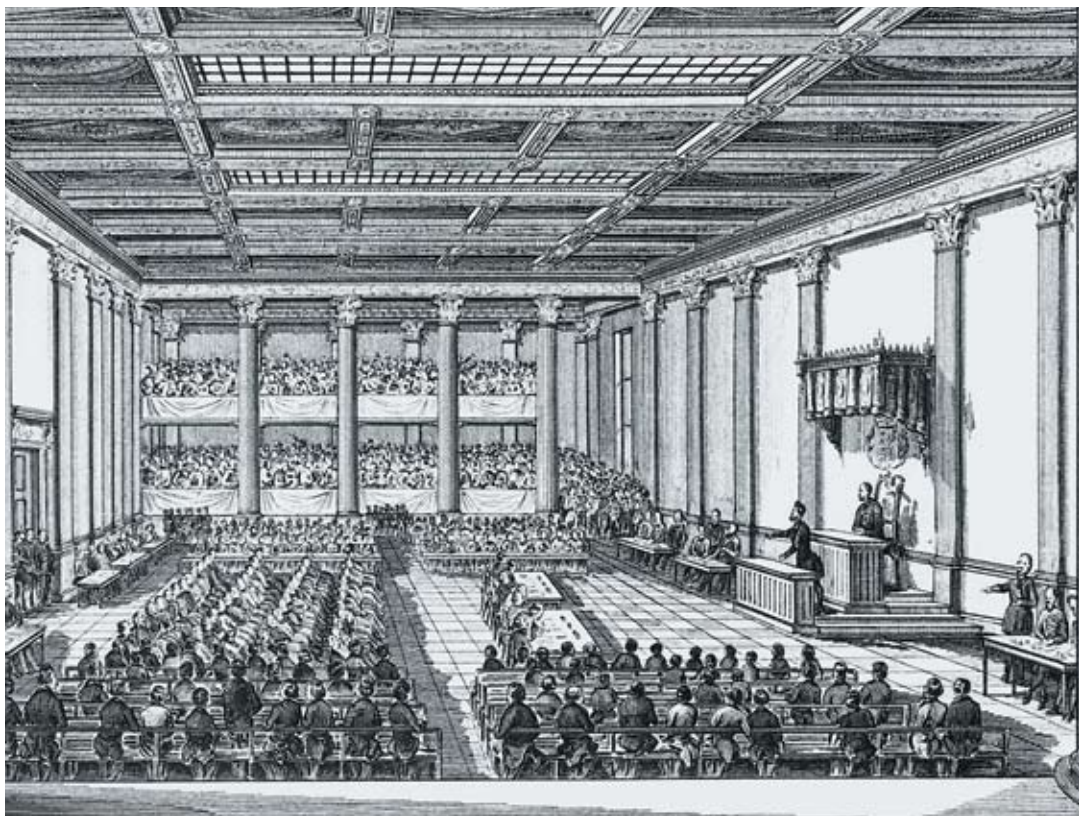
Az 1526. évi mohácsi katasztrófa és II. Lajos király halála után eltelt évtizedekben az ország középső részét az Oszmán Birodalom szállta meg, a magyar politikai elit pedig a Jagelló-kor-



*A pozsonyi diéta épülete (19. század)*

ban kialakult pártok mentén kettészakadt. Az úgynevezett köznemesi párt Szapolyai János (1526–1540) erdélyi vajdát, az úgynevezett főúri párt pedig I. Ferdinánd osztrák főherceget és cseh királyt (1526–1564) emelte trónra. A két király évekig tartó háborúskodásba bonyolódott, amelybe I. János oldalán az oszmán nagyhatalom, I. Ferdinánd oldalán pedig a Német-római Birodalom erői avatkoztak be. I. János halála és Buda oszmán kézre kerülése (1541) után alakult meg az oszmán fennhatóság alatti Erdélyi Fejedelemség, amelynek szintén saját országgyűlése lett. Ez a kettősség egészen 1848-ig fennmaradt. Erdélyt ugyanis az oszmánok kiűzése (1686–1699) után sem egyesítették a Magyar Királysággal, és így a Magyar Királyság területén két önálló rendi országgyűlés jött létre.

A Habsburg-ház uralma alá kerülő Magyar Királyságban az 1608. évi országgyűlésen alakult ki az a szerkezet, amely 1848-ig lényegében változatlan maradt. Eszerint az országgyűlés két kamarából, az alsó- és felsőtáblából állt. A felsőtáblán (főrendiház) a mágnások (hercegek, grófok, bárók), a főpapok (püspökök) és az országnagyok, azaz a magyarországi kormányzat fő tisztségviselői foglaltak helyet. Az alsótáblán a vármegyék követei (megyénként két fő), a káptalanok, valamint a szabad királyi városok követei (városonként két fő) vettek részt. Az alsótáblán két követtel képviseltette magát Horvátország (amelynek saját tartományi gyűlése volt), s itt jelentek meg azoknak a főrendűeknek a képviselői, akik nem tudtak személyesen részt venni az országgyűlésen. A két tábla összességében a magyarországi lakosság körülbelül hét százalékát képviselte egyenlőtlen eloszlásban, hiszen a felsőtáblán mintegy ötven-hatvan család és az alsótáblán is csupán a nemesség, valamint a szabad királyi városi polgárság néhány tízezer főnyi csoportja volt képviselve. Sőt, a szabad királyi városok követei együttesen rendelkeztek egy szavazattal, a megyei követei pedig megyénként egy szavazattal. Az alsótábla követeinek kötött mandátumuk volt: a megyék és a szabad királyi városok követutasítással látták el őket. A Magyar Királyság országgyűléseit 1541 után nagyrészt Pozsonyban tartották, a rendi felkelések és szabadságháborúk idején az erdélyi fejedelmek más városokban is összehívtak országgyűlést. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca



*A főrendiház ülésterme a Nemzeti Múzeumban*

(1703–1711) alatt négy ilyen országgyűlést tartottak (Szécsény, 1705; Ónod, 1707; Sárospatak, 1708; Szatmár, 1711). 1711 után két országgyűlést hívtak össze Budán (1790–1791; 1807).

Az egykamarás erdélyi országgyűléseknek 1541 után nem volt állandó székhelyük, bár a 17. századtól többnyire Gyulafehérváron vagy Kolozsváron ülészttek. Ezen ott voltak a három rendi nemzet (magyarok, székelyek, szászok) küldöttei (megyéenként, illetve székenként ketten), az Erdélyhez csatolt magyarországi területek (Partium), az erdélyi szász és magyar kiváltságos mezővárosok követei, az országrészt tanácsosai, titkárai, főméltóságai, a káptalanok követei, valamint a fejedelem által meghívott királyi hivatalosok. A 17. századtól az erdélyi lakosság többségét alkotó románoknak nem volt külön képviselőjük, csupán a görög katolikus püspökök, illetve a román nemzetiségű megyei követei képviselték őket.

A Magyarországgal társországi viszonyban lévő Horvátországnak saját tartományi gyűlése volt, amely a 17. században delegációt, a 18. századtól két követet küldött a magyar országgyűlésbe. Nem rendelkezett viszont semmilyen képviselővel a 17–18. század fordulóján létrehozott Katonai Határőrvidék lakossága, amelyet közvetlenül Bécsből igazgattak, s amelyet a Habsburg Birodalom vezetése nem tekintett a Magyar Királyság részének, hanem önálló katonai gyarmatként kezelte.

A Magyar Királyság országgyűlései a királyi leirat felolvasásával kezdődtek. Ebben az uralkodó kijelölte azokat a témákat, amelyek megtárgyalását kérte az országgyűléstől. A leiratra a két tábla feliratban válaszolt; többek között azon sérelmek jegyzékét terjesztette fel, amelyek orvoslását kérte az uralkodótól. E felirat tartalmazta az országgyűlés által megtanácskozandónak vélt témákat is.

Mind az uralkodó, mind az alsótábla kezdeményezhetett törvényeket, de törvény csak azokból a javaslatokból lett, amelyeket mindkét tábla elfogadott, és az uralkodó hajlandó volt



*Kupolacsarnok*

szentesíteni. A felsőtábla eleve megsűrte az uralkodó elé kerülő javaslatokat, s a 19. században már kimondottan a központi hatalom érdekeit képviselte. Ha a két tábla nem tudott megegyezni egy javaslatban, akkor az nem került az uralkodó elé.

Az országgyűlés nem tudta közvetlenül befolyásolni az uralkodó politikáját, ugyanakkor bizonyos engedményekre mégis rákényszeríthette a központi hatalmat. A Magyar Királyság területén ugyanis csak az országgyűlés közbejöttével lehetett adót kivetni, illetve a hadsereg számára újoncokat állítani. Miután Magyarország választó királyság volt, az uralkodó csak akkor gyakorolhatta jogait, ha az országgyűlés királlyá választotta; ha koronázási hitlevelet bocsátott ki, ha szabályosan megkoronáztatta magát, s megesküdt az ország törvényeire. Egyes Habsburg uralkodók ugyan megpróbálták kikapcsolni a rendi országgyűléseket, s több alkalommal is egy-két évtizedes szünet után hívtak csak össze országgyűlést (1662–1681, 1688–1708, 1728–1741, 1741–1751, 1751–1764, 1765–1790, 1812–1825), de ezek a hosszú szünetek gyakran komoly birodalmi politikai válságot okoztak, s végül rákényszerítették az uralkodót az alkotmányos szabályok betartására.

### ***Az 1848. évi választási törvény és a választások***

A képviselet tekintetében az 1848-as forradalom alapvető változást hozott. Az V. Ferdinánd király által szentesített törvények révén 1526 óta először egyesült a Magyar Királyság korábbi területe, s a lakosság korábbinál nagyobb része jutott immáron polgári értelemben vett országgyűlési képviselőkhöz. Az 1848. évi IV. törvény intézkedett arról, hogy a népképviseleti alapon választandó országgyűlés ezt követően évente fog ülésezni. A törvény szerint egy-egy ciklus három évig tart. Az országgyűlés továbbra is kétkamarás maradt, de a felsőtábla (főrendiház) eddigi kitüntetett politikai szerepe megszűnt. Az országgyűlés ülései nyilvánosak voltak. A két ház maga határozhatta meg belső szabályait és ügyrendjét, s ma-



*Képviselőházi ülésterem*

ga választotta meg tisztségviselőit. Törvényjavaslatokat előterjeszteni mind a kormánynak, mind pedig a képviselőknek joguk volt. Megszűnt a követutasítások rendszere.

Az 1848. évi V. törvény értelmében a Pesten üléselő legközelebbi országgyűlésre az egész országban népképviselési alapon kellett választásokat tartani. A törvény a szűkebb értelemben vett (Erdély nélküli) Magyarország területén háromszázhetvenhét, Erdély területén hatvankilenc képviselő választását rendelte el.

A törvény meghagyta eddigi választójoguk birtokában mindazokat, akik ezzel eddig rendelkeztek. Emellett aktív választójoggal ruházta fel a legalább húszéves, meghatározott tulajdonnal rendelkező férfiakat, a saját műhellyel bíró kézműveseket, a kereskedőket, mindazokat, akik száz ezüst forint jövedelmet tudtak kimutatni, vagyoni cenzus nélkül az értelmiségieket, végül azokat, akik az adott településen már korábban is városi polgárok voltak. A választhatóság feltétele az volt, hogy az illető betöltse huszonegyedik életévét, és tudjon magyarul.

A szavazás nyilvános volt, s az első fordulónál akkor minősült eredményesnek, ha egyik jelölt megkapta a szavazatok többségét (50 százalék + 1 szavazat). Ha ez nem történt meg, a két legtöbb szavazatot kapott jelölről újabb szavazást tartottak.

A Batthyány Lajos vezette kormány május 19-én döntött arról, hogy július 2-ára összehívja az országgyűlést. A korábrinál sokkal kiterjedtebb választójog ellenére (a választók száma négy-öttszörösére növekedett) a képviselők háromnegyedét továbbra is nemesek alkották.

A július 4-én összeült első népképviselési országgyűlésen biztos többsége volt a kormánynak. Legfontosabb feladata az áprilisi törvények továbbfejlesztése és korrigálása volt.



*A miniszteri lépcsőház*

1848. október 3-án V. Ferdinánd királyi rendeletben oszlatta fel az országgyűlést. Ezt azonban a képviselők a rendelet törvényteleniségére hivatkozva elutasították. Az országgyűlés kisebb-nagyobb szünetekkel 1849 augusztusáig ülésezett, s ezáltal a magyar állam legitimitásának legfőbb letéteményesévé vált.

Batthyány Lajos miniszterelnök 1848. október 2-i lemondása után az ország végrehajtó hatalom nélkül maradt. A helyzetet azonban megoldotta, hogy a képviselőház már szeptember 16-án egy bizottmány létrehozásáról döntött. Ez az 1848. október 8-i országgyűlési határozat alapján létrehozott Országos Honvédelmi Bizottmány gyakorolta a végrehajtó hatalmat. Elnökévé Kossuth Lajost választották.

A császári csapatok 1848. december közepi támadását követően a kormány és az országgyűlés 1849. január 1-jén Debrecenbe tette át székhelyét. Legjelentősebb határozatára 1849. április 14-én került sor: Kossuth javaslatára a testület kimondta az ország függetlenségét és a Habsburg-Lotharingiai-dinasztia trónfosztását. Az országgyűlés utolsó, július 28-án tartott ülésén törvényerejű határozatot hozott a magyarországi nem magyar népek jogairól.

A szabadságharcot követő megtorlás során a császári hadbíróóság ítélete alapján kivégezték a felsőház elnökét, Perényi Zsigmond bárót és a képviselőház jegyzőjét, Szacsvey Imrét, de más képviselők és felsőházi tagok is áldozatul estek a megtorlásnak.

### ***Úton a kiegyezés felé***

A szabadságharc leverését Haynau rémuralma, majd a neoabszolutisztikus Bach-korszak követte. I. Ferenc József császár 1860 őszén az októberi diplomában, illetve az 1861. évi februári pátenzenben már ígéretet tett az alkotmányos kormányzás helyreállítására, de azt köve-



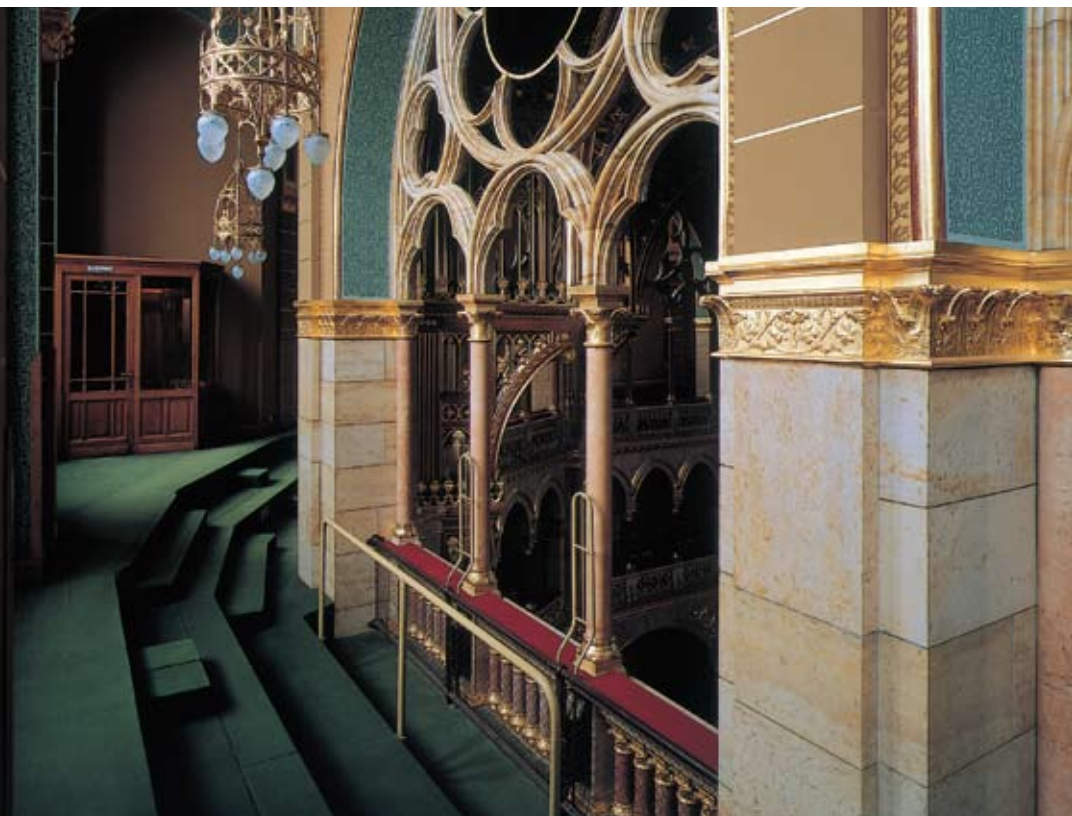
*Folyosó a képviselőházi ülésteremnél*

telte, hogy a magyarok vegyenek részt az egész birodalmat képviselő birodalmi parlament munkájában. Bár ez a magyar politikai elit számára elfogadhatatlan volt, a császár 1861. április 6-ára mégis összehívta a magyar országgyűlést.

Az országgyűlés két pártja közül a Deák Ferenc vezette, a mérsékelt ellenzéki erőket tömörítő Felirati Párt hallgatólagosan elismerte Ferenc József királyságát, s ezért követeléseiket a szokott módon, feliratban kívánták eljuttatni az uralkodóhoz. Ezzel ellentétben a Teleki László vezette, közjogilag radikálisabb Határozati Párt úgy vélekedett, hogy I. Ferenc József nem törvényes király, mivel nincs megkoronázva, s az országgyűlés sem iktatta törvénybe trónra lépését. Ezért az országgyűlés állásfoglalását nem feliratban, hanem határozatban kell vele közölni. A Felirati Párt az 1848. áprilisi törvények helyreállítását tárgyalási alapnak, míg a Határozati Párt tárgyalási minimumnak tekintette. Az uralkodónak azonban még ezek a követelések is elfogadhatatlanok voltak, ezért 1861. augusztus 22-én feloszlatta az országgyűlést.

Az új kormányzati rendszer visszatért az abszolutisztikus formákhoz. Deák 1865 tavaszán a „húsvéti cikk”-ben már jelezte, hogy a nemzet kész az 1848. évi törvényeket összeegyeztetni a Habsburg Birodalom biztonságával. Ferenc József 1865 decemberére ismét összehívta az országgyűlést.

A megválasztott képviselők közül százhusz fő már 1848–49-ben tagja volt az első népképviseleti országgyűlésnek. A Deák-párt többnyire a volt Felirati Párt tagjaiból állt, s kényelmes többséggel rendelkezett. A volt Határozati Párt helyét a Tisza Kálmán vezette úgynevezett Balközép vette át kilencvennégy képviselővel. Mellettük ott voltak a radikálisok körülbelül húsz fővel, a volt konzervatívok huszonhárom fővel, s a magyarországi nemzetiségeknek is volt összesen húsz képviselőjük.



*Az ülésterem galériája*

Az országgyűlést I. Ferenc József a budai királyi palotában nyitotta meg, s a trónbeszédben ugyan rendelkezett az ország területi integritásának visszaállításáról, ugyanakkor követelte, hogy az országgyűlés fogadja el az októberi diplomát és a februári pátenst, s kapcsolódjon be a birodalmi parlament munkájába. További követelése az volt, hogy az országgyűlés még az új magyar kormány kinevezése és a koronázás előtt módosítsa az 1848. évi törvények azon pontjait, amelyeket az uralkodó és az osztrák fél elfogadhatatlannak tart. A képviselőház udvariasan, de határozottan utasította vissza ezeket a követeléseket. A felsőház már engedékenyebb volt, így I. Ferenc József elé két felirat került. A császár mindkettőt igen nyers hangú válaszból utasította el, mire az országgyűlés mindkét háza közös feliratban tiltakozott.

A konfliktus alapja az volt, hogy az országgyűlés először az 1848. évi törvények teljességének helyreállítását követelte, s csak a kormány kinevezése és a koronázás utánra ígérte azok módosítását; az uralkodó pedig éppen az ellenkező sorrendet tartotta lehetségesnek. Az érdemi munka azonban nem állt meg. Az országgyűlés egy hatvanhét tagú bizottságot állított fel, amelynek feladata az volt, hogy megállapítsa a birodalom két felének paritása alapján kialakítandó dualista rendszer részleteit. Ez egy további, tizenöt fős albizottságot választott, amelynek az volt a dolga, hogy kidolgozza az uralkodóházzal és a másik, szintén alkotmányossá alakuló birodalomféllel történő megállapodás végleges szövegét. A helyzetet bonyolította a Poroszországgal és Olaszországgal kialakult háborús konfliktus. Noha a kiegyezési tervezet első változata 1866. június 25-ére elkészült, az uralkodó másnap elnapolta az országgyűlés üléseit.

Ausztria a poroszoktól súlyos vereséget szenvedett, az olasz fronton viszont győzött. Ennek ellenére a még birtokában lévő olasz területek nagy részéről is kénytelen volt lemondani. Közben folytatódtek a magyar–osztrák tárgyalások. A magyar fél jóhiszeműségét bizonyította, hogy az osztrák háborús vereség ellenére sem állt elő újabb követelésekkel. Az országgyűlést így is csak 1866. november 19-én nyitották meg újra. A két fél üzenetváltásaiban látszólag ragaszkodott korábbi álláspontjához, de 1867 februárjára körvonalazódott a kompromisszum.





*Konzolok az ülésterem galériáján*

Hosszas, szívós küzdelem után mindkét fél engedett: a magyar fél beleegyezett abba, hogy elfogadja és az országgyűléssel is elfogadtatja a külügy, az államadósság, az adóügy, a monopóliumok, a kereskedelem és a hadügy közösségét, az uralkodó pedig elfogadta, hogy még az országgyűlés előtt kinevezi a magyar kormányt. Komoly eredmény volt az is, hogy az osztrák kormány nem terjesztette jóváhagyásra a birodalmi gyűlés elé a megkötött alkut. Ugyanilyen fontos eredmény volt, hogy az uralkodó – korábbi húzódozása ellenére – beleegyezett a magyar honvédelmi minisztérium felállításába azzal a feltétellel, hogy Andrassy Gyula gróf, a kijelölt miniszterelnök lesz a honvédelmi miniszter.

1867. február 17-én I. Ferenc József miniszterelnökké nevezte ki Andrassyt, három nap múlva pedig megtörtént a miniszterek kinevezése is. Az alkotmány visszaállítását és a kormány kinevezését február 18-án hirdették ki az országgyűlésen.

Andrassy az elkövetkező hetekben keresztülvitte az újoncozásról és az adókivetésről szóló törvény elfogadását, a vármegyék újjászervezéséről és az ideiglenes sajtóeljárásról szóló törvénnyel együtt. Március 12-én I. Ferenc József Pestre érkezett. Március 17-én a magyar kormány – az uralkodó kívánságára, a korona és a kormány közötti súrlódások elkerülése érdekében – elfogadta azt a titkos szabályt, hogy a jövőben minden fontosabb intézkedéséhez, illetve minden törvényjavaslat benyújtásához az uralkodó előzetes jóváhagyását kéri (előszentesítési jog). Március 30-án az országgyűlés általános vita után több mint kétharmados többséggel elfogadta a közösügyi törvényjavaslatot. Május 29-én a részletes vita után valamivel csekélyebb többséggel is megtörtént az elfogadás. Június 8-án I. Ferenc Józsefet – tizennyolc és fél évvel trónra lépése után – Budán magyar királlyá koronázták.

A birodalom két felének egységes külpolitikai fellépését a közös ügyek rendszere tette lehetővé. Ezek közé tartozott a külügy, a hadügy és az ezek fedezetét szolgáló pénzügy. E minisztériumok vezetőit I. Ferenc József nevezte ki. A minisztereket az egyes tagállamok par-



*A képviselőházi ülésterem díszes famennyezete*

lamentjei által választott delegációk ellenőrizték. A delegációkat a magyar, illetve az osztrák parlament választotta, mindegyik húsz felső- és negyven alsóházi tagot delegált. A két delegáció évente egyszer (váltakozva Bécsben és Pesten) ülésezett, s miután meghallgatta a közös miniszterek előterjesztését, szavazott a közös minisztériumok költségvetéséről. A két delegáció egymással csak írásban érintkezett, ha viszont tartós nézetkülönbség alakult ki közöttük, együttes ülésen, egyszerű szótöbbséggel dönthettek.

### ***A dualizmus korának országgyűlései***

1867 után Magyarország parlamentáris monarchiaként működött, olyan államként, amely belügyeit nagyrészt függetlenül intézte, s ahol az alkotmányosság az uralkodó, a parlament és a mind a parlamentnek, mind az uralkodónak felelős kormány együttműködésén alapult. A kormány tiszteletben tartotta a parlamentet, a kormányfő a legfontosabb ülésen rendre megjelent, s a miniszterek is mindig ott voltak, ha a napirend a tárcájukat érintette. Az 1848-ban elfogadott házsabályt először 1868-ban vizsgálták felül, majd ezt követően 1913-ig még hét alkalommal módosították. A házsabály módosításai révén a parlamenti munka minősége nagyban javult, és az intézmény működése is áttekinthetőbb lett. A törvényszövegeket és a képviselőházi határozatok előzetes megvitatását az állandó bizottságok végezték. Ezek számát az 1886. évi házsabály tizennégyben szabta meg. Állandó bizottságok foglalkoztak a képviselői mandátumok igazolásával, a képviselőházi napló hitelesítésével, a mentelmi jog felfüggesztésével, a képviselőházhoz benyújtott kérvényekkel, a költségvetéssel, a kiadásokkal és a zárszámadás vizsgálatával.

Az országgyűlés munkamenete részben hasonlított a korábbi korszakéhoz. Így a ciklus kezdetén a trónbeszédben hozták a két ház tudomására a kormány törvényhozási céljait. A kormánytöbbség által benyújtott válaszfelirat mellett azonban minden ellenzéki párt és cso-



*Neogótikus boltozat*

port, illetve a nem magyar képviselők is benyújtották a maguk válaszfelirati tervezetét, amelyeket szintén kinyomtattak.

A plenáris ülések száma 1869–1892, illetve 1905–1918 között évente körülbelül százhusz, 1892–1905 között pedig évente száznegyven–százötven volt. A ciklusok 1887-ig három-, ezt követően ötévesek voltak. A költségvetést elvileg a pénzügyi év vége előtt jóvá kellett hagyni, erre azonban 1867-ben nem volt lehetőség, hiszen a frissen kinevezett kormány még nem volt tisztában az ország költségvetési helyzetével, illetve még nem rögzítették a közterhek és a birodalmi adósságszolgálat mértékét. Ezt a nehézséget az úgynevezett indemnity törvénnyel hidalták át. A törvény lehetővé tette, hogy a kormány az állam bevételeiről és kiadásairól az előző évi költségvetés korlátain belül intézkedjen, általában egy negyedéves időszakban. Az ideiglenesnek szánt megoldásból hagyomány lett. 1867–1914 között a kormányzat a költségvetések hatvan százalékánál kérte az indemnity megadását. Ez vagy azért történt, mert nem készült el időben a költségvetés, vagy pedig azért, mert a parlamenti ellenzék obstrukcióval, azaz a javaslat agyonbeszélésével megakadályozta a költségvetés időben történő elfogadását.

A kormányzat a parlamenti választások során egészen a 20. század elejéig sikerrel őrizte meg parlamenti többségét. Ennek egyik fő oka az volt, hogy az 1848-as választási törvényhez képest nem bővítették, inkább szűkítették a választójoggal rendelkezők körét. 1874-ben kizárták a választók közül az adóhátralékkal rendelkezőket. Noha elvi szinten többször is felvetődött az általános választójog megadása az ország felnőtt férfilakossága számára, erre a korszak végéig nem került sor. Választójoggal a felnőtt férfilakosság körülbelül egynegyede, azaz az összlakosság hozzávetőleg 5,9– 6,5 százaléka rendelkezett.

A választókerületek határai némileg átalakultak. A közigazgatási reform következtében ugyanis megszüntették és megyékké alakították vagy a már létező megyékhez csatolták a



*Rauscher Lajos akvarellje a képviselőház ülésterméről (1900)*

korábbi szabad kerületeket, a Katonai Határőrvidék ezredkerületeit, illetve bizonyos megyék területét is elosztották szomszédjaik között. A választókerületek száma összesen hárommal nőtt: az 1872-ben egyesített főváros, Budapest két, Horvátország pedig egy plusz mandátumot kapott. A képviselők száma a horvát delegációéval együtt így négyszázötvenről négyszázötvenháromra nőtt. A választókerületek között azonban jelentős aránytalanságok voltak; akadt, ahol kétszáz, s volt, ahol tízezer választóra jutott egy mandátum. 1914-ben újraformálták a választókerületeket, s huszonkettővel emelték a magyarországi és egyvel a horvátországi választókerületek számát.

A kiegyezés után a kormányzat legfőbb célja a liberális jogállam kiépítése és megszilárdítása volt. Ezt szolgálták azok a törvények, amelyeket a rendszer első tíz évében fogadott el a parlament.

A magyar államférfiak úgy vélték, mindenáron el kell kerülniük az 1848–49-es tragédiát, amikor magyarok és nem magyarok fegyverrel támadtak egymásra. A Deák Ferenc nevéhez fűződő, 1868-ban elfogadott nemzetiségi törvény az ellentétek feloldására tett kísérletet. A törvény egyedül a magyart ismerte el politikai nemzetnek, s államnyelvként a magyart jelölte meg. Ugyanakkor a törvényhatóság belső ügyeiben, egymás közti levelezésében, a közigazgatás alacsonyabb szintjein és a bíróságokon a nemzetiségek nyelvhasználatát is engedélyezte. Az állam köteles volt gondoskodni arról, hogy minden nemzetisége a saját nyelvén képezhesse magát az alsó- és középfokú oktatásban. Magánszemélyek, községek és egyházak nemzetiségi iskolákat, kulturális és gazdasági egyesületeket alapíthattak. A törvény kiállta az európai összehasonlítást, sajnálatos módon azonban az 1875 utáni kormányok több esetben akadályozták és korlátozták betartását.

A nemzetiségi törvényhez kapcsolódva került sor 1868-ban a magyar–horvát kiegyezésre. Az erről szóló törvény négy alapelve épült: a magyar és a horvát királyság felbonthatatlan



*Rauscher Lajos akvarellje a főrendiház ülésterméről (1900)*

egységére, Horvátország belső autonómiájára, a budapesti és zágrábi kormány közötti hivatalos kapcsolatokban a horvát nyelv használatára, valamint arra, hogy Horvátország is részt vállal a közös terhekből.

1867-ben a magyar országgyűlés a zsidókat polgári és politikai szempontból emancipálta. A magyar nemzetfelfogás befogadó jellegéből következően a politikusok abban reménykedtek, hogy az egyenjogúsított zsidóság nyelvileg és kulturálisan is be fog olvadni az ország lakosságának csupán relatív többségét alkotó magyarságba. (A zsidó lakosság létszáma 1840–1871 között hozzávetőleg 300.000 fővel növekedett.) Többek között ez magyarázza, hogy a zsidó vallás emancipációjára csak az 1890-es években, az egyházpolitikai törvények elfogadása kapcsán került sor. Az emancipációs várakozás jogosnak bizonyult. A 19. századi asszimiláció során a hazai és a bevándorló német lakosság mellett a zsidóságból asszimiláltak arányszáma volt a legmagasabb.

Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter 1868-ban terjesztette be a közoktatási reformról szóló törvényjavaslatát, amely egységes népoktatást rendelt el, és hat-tizenkét éves kor között kötelezővé tette az iskoláztatást. 1876-ban fogadták el a közegészségügyi törvényt, amely a belügyminisztérium fennhatósága alá helyezte az egészségügy egész területét.

1869-ben került sor a megyékben és a városokban a közigazgatás és az igazságszolgáltatás szétválasztására, 1871-ben az elsőfokú bíróságok és ügyészségek teljes hálózatának megszervezésére. Szintén 1868-ban hirdették ki a polgári perrendtartást, s 1878-ban fogadták el az európai szempontból is kiemelkedő jelentőségű büntető törvénykönyvet. Az esküdtszéki rendszerről viszont csak 1896–97-ben hoztak törvényt. A parlament feladata volt a közös kormányzat által kötött nemzetközi egyezmények ratifikálása is; szövegüket közzétették a Magyar Törvénytárban.



A nemzetiségek képviselői ugyan bejutottak a dualizmus kori Magyarország parlamentjébe, de egyik oldalon sem találtak hathatós szövetségesre. Sőt, a közjogi ellenzék néha türelmetlenebb volt velük, mint az ellenpárt. A szociális feszültségek nyomán keletkező agrár- és munkáspártokat pedig a hivatalosság sokáig csupán rendőri eszközökkel kezelendő bajkeverők gyülekezetének tekintette.

A belpolitikát a kiegyezéspárti és a függetlenségi pártok állandó harca jellemezte. Ennek fő tárgya az úgynevezett közjogi kérdés, azaz a Monarchia másik feléhez fűződő államjogi kapcsolat volt. Némi leegyszerűsítéssel élve, a kormánypártok a kiegyezés rendszerének fenntartására míg a különböző ellenzéki pártok és csoportok a kiegyezés magyar szempontból kedvező módosítására, vagy a tisztán perszónaluniós modell érvényesítésére törekedtek. A pártok elsősorban választási pártok voltak, azaz nem volt szilárd tagságuk, tagdíjuk és pártszervezetük.

A Deák-párt 1869-ben és 1872-ben megnyerte a választásokat, de Deák Ferenc halála után lényegében szétesett. A baloldalon két nagyobb csoportosulás jött létre. Irányi Dániel és Simonyi Ernő vezetésével alakult a 48-as Párt, amely arra törekedett, hogy alapvetően módosítsa az 1867-ben létrejött közjogi rendszert, s az Ausztriához fűződő kapcsolat lényegében a közös uralkodó személyére korlátozódjon. Szintén e párt célja volt a társadalmi rendszer demokratikus irányú átalakítása. A Tisza Kálmán vezette Balközép programjában ugyancsak szerepelt a tiszta perszónalunió, az önálló nemzeti bank, a saját nemzeti hadsereg. Ezek a követelések azonban megvalósíthatatlanok voltak, mert I. Ferenc József ragaszkodott a közjogi rendszer megváltoztathatatlenségéhez.

1875-ben teljesen átalakult a politikai mező. A Balközépből Ghyczy Kálmán vezetésével kivált az úgynevezett Középpárt, amely kormányzati szerepre készült. 1873-ban kiléptek a Balközépből a közjogi radikálisok, akik létrehozták az Elvhű Balközép Pártot, 1874-ben egye-



*Az Országgyűlés terme a karzatról*

sültek a 48-as Párt egy részével, s megalakították az Egyesült Közjogi Ellenzéket, amely aztán felvette a Negyvennyolcas Függetlenségi Párt nevet. E párt Mocsáry Lajos vezetésével a nemzetiségek iránt türelmesebb politikát kívánt követni.

A Balközép megmaradt része 1875-ben egyesült a Deák-párttal, illetve a Középpárttal, s megalakította az Országgyűlési Szabadelvű Pártot (1875), amely a parlamenti választások során egészen a 20. század elejéig sikerrel őrizte meg parlamenti többségét. A Deák-pártból ugyanakkor kiváltak a konzervatívok, és Sennyey Pál vezetésével megalakult a Jobboldali Ellenzék. 1876-ban a Független Szabadelvűek kiléptek a Szabadelvű Pártból, 1878-ban Egyesült Ellenzék néven egyesültek a Jobboldali Ellenzékkel, 1881-ben pedig felvették a Mérsékelt Ellenzék nevet. A Negyvennyolcas Függetlenségi Párt és a 48-as Párt összeolvadásából 1884-ben jött létre a Negyvennyolcas és Függetlenségi Párt.

A magyarországi munkásmozgalom a kiegyezés után jutott el a pártosodásig. Előbb az önképző és önszervező egyletek szövetségéeként megalakult Általános Munkásegylet (1868–1872), majd a Magyarországi Általános Munkáspárt képviselte a munkások érdekeit. 1890-ben megalakult a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, amely rövidesen a politikai élet fontos szereplőjévé vált. A parasztság, ezen belül a szegényparasztság képviseletére külön szervezetek jöttek létre (Független Szocialista Párt, Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége, Magyarországi Független Szocialista Parasztpárt, 48-as és Függetlenségi Országos Gazdapárt). E pártok többsége (így például a Magyarországi Szociáldemokrata Párt) soha nem, kisebbségük pedig csak 1910-ben jutott parlamenti képviselethez.

Az 1867-es rendezés értelmében az országos kormányok és parlamentek joga volt a közös hadsereg időnkénti kiegészítése, elhelyezése, élelmezése. Ez komoly ellenőrző funkciót jelentett a két kormány, illetve a két parlament számára. Az 1868. évi 40. törvény szerint a magyar parlament tízévente ajánlotta meg a hadi létszámot. Az 1888-ban beterjesztett új véd-



*A Delegációs terem díszes bejárata*

erőtörvény szakított volna ezzel a gyakorlattal, és időhatár nélkül határozta volna meg az újoncjutalékot. Ezt, valamint azt, hogy tartalékos tiszt vizsgát csak németül lehetett volna tenni, az ellenzék élesen támadta. A vita végén ugyan kompromisszum született, de a törvényjavaslat Tisza Kálmán bukásához vezetett.

Szintén a kiegyezési rendszerhez tartozott az osztrák–magyar vámunió, amelyet tízévente kellett megújítani. A rendelkezés értelmében tehát a magyar fél akár önálló vámterületet is létrehozhatott volna. A vámunió meghosszabbítása hosszú parlamenti vitákhoz vezetett, de végül minden alkalommal megszületett a meghosszabbításáról szóló kompromisszumos megállapodás.

A kiegyezéssel létrehozott rendszer reformját nemcsak az akadályozta, hogy minden fontosabb kérdésben előzetesen ki kellett kérni az uralkodó véleményét, hanem az is, hogy a törvények egyelőre nem érintették a felsőház összetételét. Az ország közjogi méltóságaiból, a hagyományos arisztokrácia tagjaiból és az egyházak vezetőiből álló testület sikerrel akadályozhatta a liberális reformok keresztülvitelét. A Tisza Kálmán által 1884-ben benyújtott, s 1885-ben elfogadott törvényjavaslat szerint a továbbiakban csak a legalább háromezer forint egyenes földadót fizető nagybirtokosok maradhattak a főrendiház tagjai, valamint további ötven főt választhattak maguk közül, akiknek helyét azonban haláluk után már nem töltötték be. Rajtuk kívül helyet kaptak a Házban a bevett vallások képviselői, valamint ötven, az uralkodó által élethossziglan kinevezett személy is.

Az ellenzéki és kormánypártok együttműködésére a dualizmus korszakában két fontos példát tudunk. A magyarországi zsidóság létszáma 1846–1869 között több mint kétszeresére emelkedett, 1880-ban pedig már 625.000 főt számlált. Az 1870-es évek gazdasági válságát követően Magyarországon is kibontakozott egy antiszemita mozgalom. Ez 1882-ben egy keresztény cselédlányon elkövetett gyilkosságot követően, amellyel a közvélemény egy része



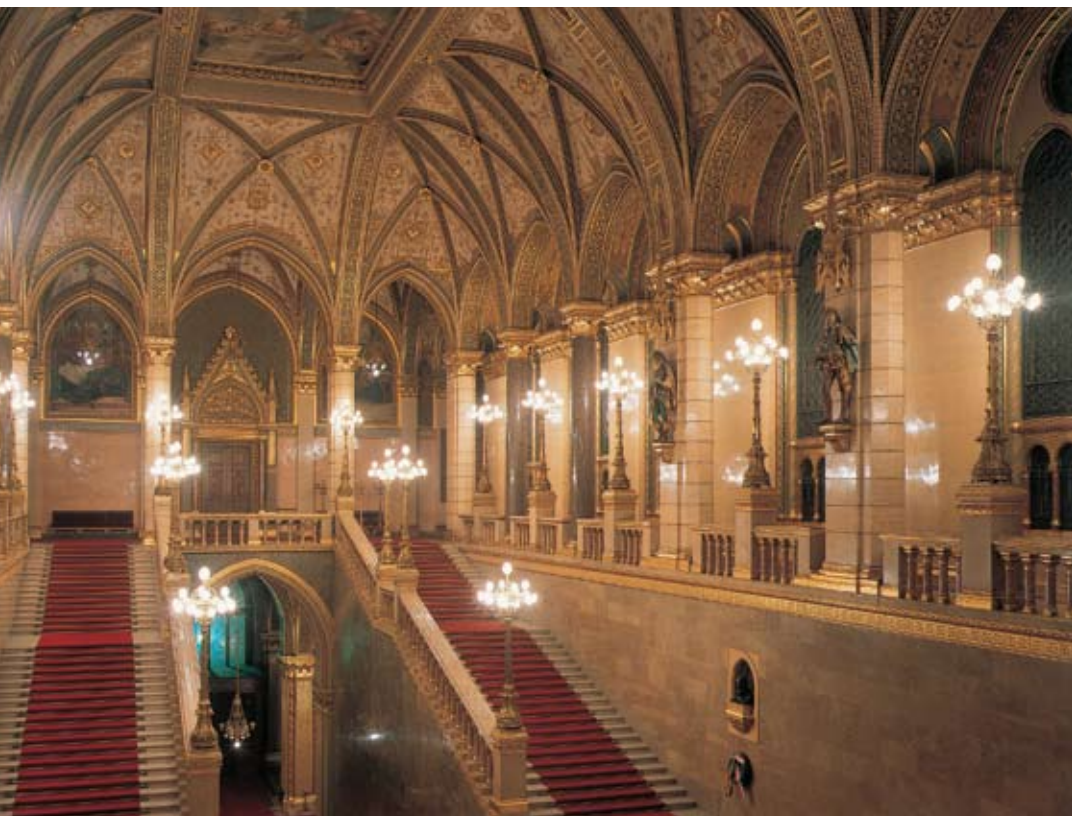


*A főlépcsőház*

a zsidókat vádolta, országos méretűvé vált. A kormánypárt és a függetlenségi ellenzék képviselői azonban mind a parlamenten belül, mind azon kívül elutasították az antiszemita agitációt, s a perben egy függetlenségi párti képviselő, Eötvös Károly vállalta a vádlottak védelmét, s érte el felmentésüket. 1883 októberében ugyan megalakult az Országos Antiszemita Párt, néhány képviselőt be is juttatott a képviselőházba, ám miután a többi párt semmiféle együttműködésre nem volt hajlandó velük, a párt néhány év múlva feloszlott.

1890-ben, Tisza Kálmán miniszterelnök bukása után, Wekerle Sándor és Bánffy Dezső miniszterelnöksége alatt folytatódtek az egyházpolitikai törvények elfogadásával a liberális reformok, amelyek mind a kormány-, mind az ellenzéki pártokat megosztották. E reformok eredményeként a függetlenségi és demokratikus ellenzéki pártok támogatásával fogadták el a polgári házasságról, az állami anyakönyvezésről, a reverzálisok tilalmáról (1894), az izraelita vallás törvénybe iktatásáról és a szabad vallásgyakorlásról (1895) szóló törvényeket. A 19–20. század fordulóján a parlament munkáját többször is megbénította az ellenzéki pártok obstrukciós taktikája, egészen 1904-ig, amikor Tisza István házelnök a házszabály módosításával, nem túl szabályos módon, megfosztotta ettől a lehetőségtől a pártokat.

Ennek köszönhetően az 1905-ben tartott választásokon a Szabadelvű Párt súlyos vereséget szenvedett, s az ötpárti ellenzéki koalíció győzedelmeskedett. I. Ferenc József azonban nem volt hajlandó a nyíltan a rendszer átalakítására törekvő pártokat kormányzati pozícióba juttatni. Ehelyett volt testőrparancsnokát és hadügyminiszterét, Fejérváry Gézát bízta meg kormányalakítással. Erre az ellenzék felszólította a törvényhatóságokat az adófizetés és az újoncoszás megtagadására. Ebben a helyzetben I. Ferenc József még a hadsereg bevetésére is hajlandó lett volna. Az 1820-as évekre emlékeztető megyei ellenállást kormánybiztosok kiküldésével, katonaság bevetésével törte le. Az ellenzéki koalíció végül lemondott a kiegyezés közjogi rendszerének átalakítását célzó programjáról, s megalakult az ellenzék vezetőiből álló második Wekerle-kormány (1906). Miután azonban sem függetlenségi program-



*A főlépcsőház*

ját, sem megígért szociális reformjait nem teljesítette, megbukott. 1910-től a vezetés visszakerült a kiegyezést támogató Nemzeti Munkapárt kezébe, amelyet Tisza István, Tisza Kálmán fia vezetett.

Ebben az időszakban két alkalommal is módosították a választási törvényt. 1908-ban ifj. Andrássy Gyula belügyminiszter terjesztett be egy törvényjavaslatot, amely az általános választójogot kombinálta volna a vagyoni és műveltségi cenzussal, azaz a gazdagabbak és műveltebbek számarányukat többszörösen meghaladó mértékben befolyásolhatták volna a választásokat. Az 1912-ben Lukács László kormányfő által beterveztett, s 1913-ban elfogadott törvény ugyan 800.000 fővel növelte a választásra jogosultak egymilliószámát, de jelentősen megemelte a korhatárt, húszról huszonnégy évre, s bonyolult előírások tömkelegéhez kötötte a választójog megadását. Az 1918-ban, a háború utolsó évében elfogadott újabb választójogi törvény következtében ismét közel egymillióval nőtt a választók száma, de az általános és egyenlő választójog megadása továbbra is elmaradt.

Az első világháború kitörése nem vetett véget a magyar parlament munkájának, holott „társintézményét”, az osztrák Reichsratot már 1914 nyarán szabadságolták. A magyar országgyűlés 1915-ben törvényben hosszabbította meg a képviselők mandátumát a háborút lezáró békekötést követő hatodik hónap végéig. A képviselői helyeket automatikusan befagyasztották, azaz a megürült helyeket az a párt tölthette be, amelyhez az illető képviselő tartozott. A miniszterelnök öt-hat havonta részletesen beszámolt a képviselőház előtt a háború esetére szóló kivételes hatalom igénybevételéről. Magyarország így a háború végéig megmaradt parlamentáris monarchiának. A képviselőház utolsó ülésére 1918. november 16-án került sor. Ekkor a parlament feloszlatta önmagát, s tagjai átvonultak az Országház kupolatermébe, hogy részt vegyenek a végrehajtott hatalmat gyakorló Nemzeti Tanács ünnepi ülésén.



A főlépcső csarnoka

### **A „forradalmak kora” A magyar parlament 1918–1920 között**

Az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása új helyzetet hozott létre a térségben. A Habsburg Birodalom romjain új államok alakultak.

Budapesten 1918. október 23-ról 24-re virradóra a Károlyi párt, a Radikális Párt és a Magyar Szociáldemokrata Párt támogatásával, Károlyi Mihály elnökletével megalakult a Magyar Nemzeti Tanács.

Az egyre erősödő hatalmi és jogi vákuum közepette október 30-ról 31-re virradóra felfegyverzett munkások és katonák foglalták el Budapest legfontosabb stratégiai épületeit. Ezen az éjszakán a fővárosban győzött a Magyar Nemzeti Tanácsot támogató forradalom.

Az éjszakai események hatására József főherceg október 31-én kinevezte miniszterelnöknek Károlyi Mihályt, aki november 1-jén Hock János, a Nemzeti Tanács elnöke előtt is esküt tett. November 5-én a Nemzeti Tanács, a Katonatanács és a Budapesti Munkástanács közös nyilatkozatában az alkotmányozó gyűlés összehívásáig elismerte a kormány teljhatalmát.

1918. november 16-án a Magyar Nemzeti Tanács deklarálta, hogy Magyarország független és önálló népköztársaság.

Az új kormány legfontosabb céljai között szerepelt az általános választójogi törvény megalkotása. Az 1918. november 23-i 1. néptörvény kimondta, hogy minden huszonegyedik évét betöltött, írni és olvasni tudó férfi, illetve minden huszonegyedik évét betöltött, írni, olvasni tudó nő választójogot kap. Ezt követően 1919. február 26-án a minisztertanács 1919. április 1-jére írta ki a nemzetgyűlési választásokat.



*A főrendiház dunai folyosója*

A törvény kihirdetése után, 1919. március 5-én a kormány közzétette a március 3-án kelt 1919. évi XXV. néptörvényt az alkotmányozó nemzetgyűlésről és a választásokról. Eszerint, belga mintát követve, az arányos képviseleti rendszer elveinek figyelembevételével „lajstromos” szavazást rendelt el.

Hiába dolgozta azonban ki az új politikai elit a tervezett választás szabályait, a megvalósulást a külső nyomás és a belső hatalmi harc következtében fokozatosan kiüresedő és támogatását veszítő rendszer már nem tudta biztosítani.

Az 1919. március 21-i kommunista hatalomátvétel után létrejött Tanácsköztársaság a deklarációk szintjén a titkos választójogra kívánta felépíteni törvényhozói hatalmát, bár a választásokra jogosultak köréből kizárta volna a tulajdonnal rendelkezőket. 1919. április 2-án a Forradalmi Kormányzótanács közzétette a Magyar Tanácsköztársaság ideiglenes alkotmányát, s rendelkezett a tanácsválasztások megtartásáról. 1919. június 14–23. között Budapesten megrendezték a Tanácsok Országos Gyűlését, amely elfogadta a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmányát, és megválasztotta a Szövetséges Központi Intéző Bizottságot. A hatalom gyakorlása a Forradalmi Kormányzótanács, egy szűk csoport kezében összpontosult. A legfontosabb törvényhozó szerv, a Tanácsok Országos Gyűlése elvileg és gyakorlatilag a polgári parlamentarizmus tagadásával volt egyenlő. A rendszer katonai összeomlását követően, 1919. augusztus 1-jén a Forradalmi Kormányzótanács lemondott.

A Tanácsköztársaság bukása után az egymást követő, meglehetősen rövid életű kormányok lépésről lépésre számolták fel az előző rendszer diktatórikus döntéseit s annak következményeit, miközben az idegen megszállás alatt lévő országban lassan újjáéledt a politikai élet. Új programmal alakultak újjá a politikai pártok, s a változások jeleként 1919. november 17-én



*Keresztfolyosó a főemeleten*

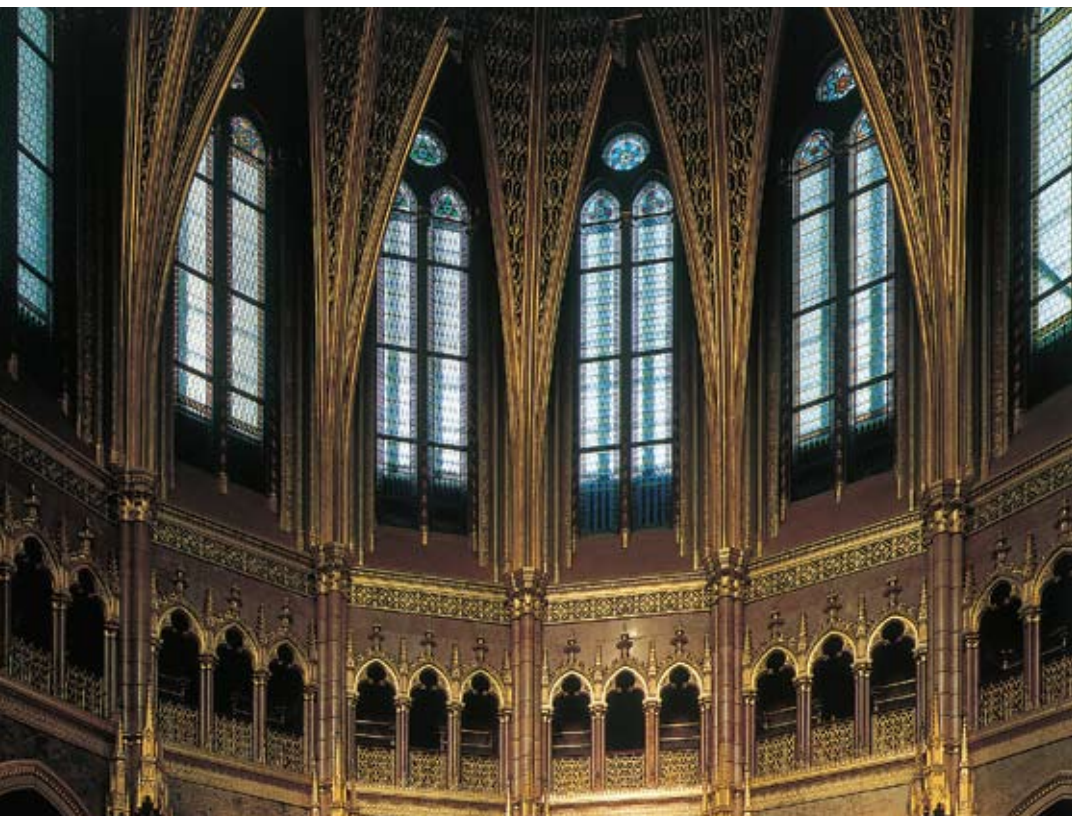
közzétették az 5989/1919. számú kormányrendeletet a nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogról. A kormányrendelet kimondta, hogy mindazon huszonnegyedik évét betöltött magyar állampolgárnak nemzetgyűlési választójogot biztosít, aki legalább hat éve magyar állampolgár, legalább fél éve ugyanabban a helységben lakik, és ott lakással rendelkezik. Külön rendelkezett arról is, hogy a nőknek a választójog elnyerése érdekében valamilyen hazai élő nyelven írni és olvasni kell tudniuk.

### ***Újrakezdés – a trianoni Magyarország parlamentje: 1920–1944***

Sajátos paradoxon, hogy a trianoni békediktátummal – amelyben az első világháborúban vesztes Magyarország területének kétharmadát veszítette el, lakóinak pedig egyharmada lett valamely más állam polgára – megjelent a világpolitika térképén az új és független Magyarország. Az új állam megszületése új politikai rendszer létrejöttét is jelentette.

1919. november 24-én megalakult Huszár Károly kormánya, amelyet a választások lebonyolításáig az antant tárgyalófélként fogadott el. A kormány 1920. január 25-re írta ki a nemzetgyűlési választásokat, amelyeket a Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP) – a kommunista diktatúra résztvevői ellen lefolyt jogszerűtlen megtorló akciók miatt – bojkottált, és képviselőit visszahívta a kabinetből.

A voksoláson a választásra jogosult 3.133.094 fő, 80,8 százaléka adta le valamelyik pártra a szavazatát. Bekerült a nemzetgyűlésbe az Országos Kisgazda és Földműves Párt hetvenhét, a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja hetvenhat, a Keresztényszocialista Gazdasági Párt egy, a Nemzeti Demokrata és Polgári Párt hat mandátummal, illetve három pártonkívüli képviselő is. A nemzetgyűlés létrejöttét rendeletileg szabályozták, megteremtői ideig-



lenesnek szánták, mégis ebben a formában egészen a húszas évek közepéig, a kétkamarás törvényhozás bevezetéséig működött.

A választási eredmények arra engednek következtetni, hogy kiegyensúlyozott nemzetgyűlés született, amelynek határozott politikai arcéle és törekvései voltak. Az új nemzetgyűlés első ülésére 1920. február 16-án került sor, első elnöke Rakovszky István lett, alelnökké Simonyi-Semadam Sándort és Bottlik Józsefet választották.

A következő fontos döntést 1920. február 27-én hozták. Ekkor szavazta meg a nemzetgyűlés az 1920. évi I. törvényt, amely kimondta, hogy a nemzetgyűlés az államfői hatalom végleges rendezéséig titkos szavazással kormányzót választ. A kormányzó ugyanolyan büntetőjogi védelemben részesül, mint a király, vagyis személye sérthetetlen.

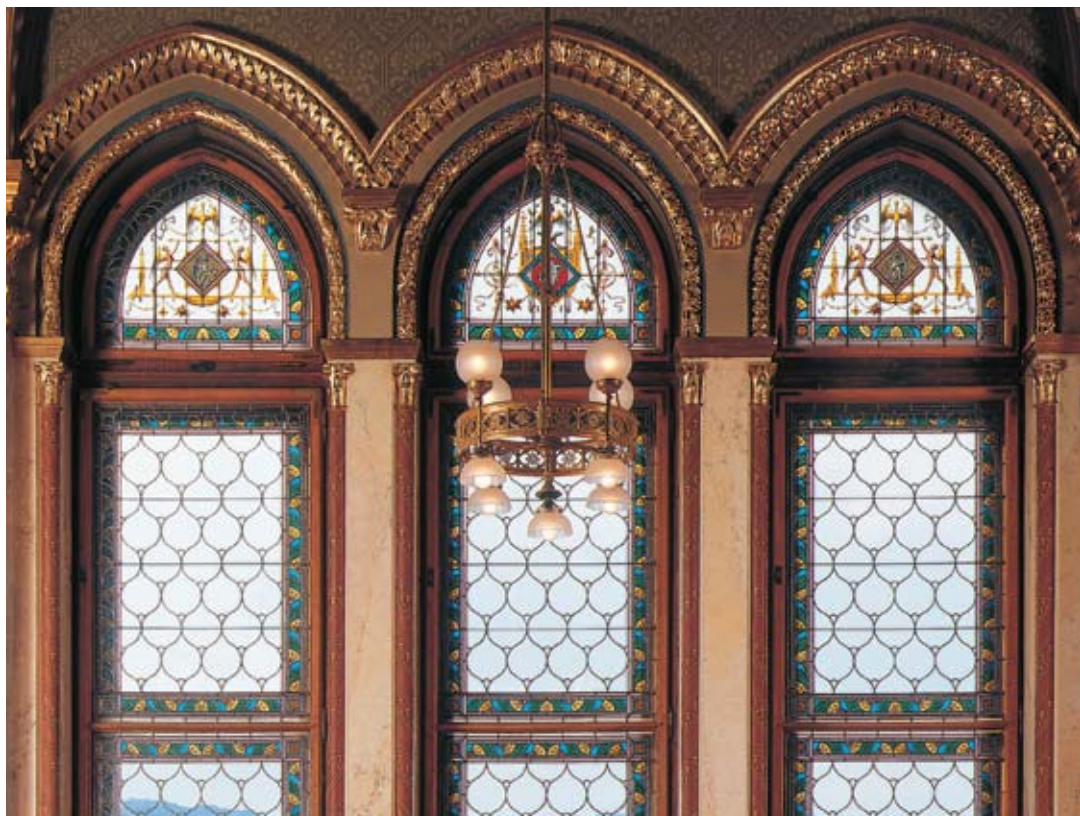
A törvény megkülönböztette egymástól a törvényhozói és a végrehajtó hatalmat. A törvényhozói hatalom gyakorlása a nemzetgyűlés privilégiuma, a végrehajtó hatalom a kormányzót illette, aki ezt a nemzetgyűlésnek felelős minisztériumokon keresztül gyakorolta.

1920. március 1-jén a nemzetgyűlés kormányzóvá választotta Horthy Miklóst.

Hátravolt még a nemzetgyűlés számára a keserű pohár kiürítése. 1920. november 15-én, ünnepélyes tiltakozó nyilatkozat után, szentesítette a június 4-én aláírt trianoni békeszerződést.

Ideiglenesen rendezték a titkos választójog alkalmazását is. Az új választójogi rendeletek és törvények a trendet tekintve a választójog szűkítése felé mutattak.

A nemzetgyűlés a kormányzó berekesztő határozatának megfelelően 1922. február 16-án beszüntette munkáját, majd február 21-én a kormányzó elnökletével összeült az alkotmány-



jogi értekezlet, amelynek feladata az új választójog megalkotása volt. Ez a megoldás erősen feszegette az alkotmányosság kereteit. 1922. március 2-án megjelent a 2200/1922. számú kormányrendelet a választójog szabályozásáról. A kormányrendelet kimondta, hogy a férfiak választójogának feltétele a huszonegyedik év betöltése, tízéves magyar állampolgárság, kétévi egy helyben lakás, legalább négy elemi elvégzése. A nők esetében a feltétel a harmincadik év betöltése, tízéves magyar állampolgárság, kétévi egy helyben lakás, legalább négy elemi elvégzése. További feltétel volt a férjhezett állapot, három gyerek, vagy az, hogy a nő saját keresetéből tartja el magát. Nem vonatkozott a harmincéves korhatár arra a nőre, akinek egyetemi vagy főiskolai végzettsége volt.

Szabályozta a rendelet a titkos választójog alkalmazását is. Ezek szerint Budapest és a törvényhatósági jogú városok kivételével visszaállt a nyílt szavazás. A rendelet tehát szétválasztotta a városi és a vidéki választókerületeket, továbbá a korábban érvényben lévő egy kerület – egy mandátum gyakorlat helyett a fővárosban és a törvényjogú városokban bevezette a pártlistás szavazást. Ennek következtében a képviseleti rendszer egyre inkább pártelvűvé vált.

A rendszer törekvése nyilvánvaló volt: a választási törvények szigorításával a győzelem biztosítása az uralkodó elit pártja számára. A parlamenti patkóban jelen volt az ellenzék, módja volt véleményét is nyilvánítani, ami azt jelentette, hogy a hatalom parlamentáris körülmények között értesülhetett a társadalmat érdeklő és érintő gondokról, problémákról. (Ebben az összefüggésben értelmezhető az is, hogy az 1939-ben újra bevezetett általános titkos választójog miatt végződött a szélsőjobb előretörésével.)

A választójog szabályozása következtében az 1922. május 28. – június 11. közötti nemzetgyűlési választásokon a választásra jogosultak száma 3.133.094 főről 2.381.598 főre csökkent. A nemzetgyűlésbe bekerült pártok száma jelentősen megnőtt, s a második legerősebb párt



a Magyarországi Szociáldemokrata Párt lett huszonöt mandátummal. Ugyanakkor a kétszáznegyvenöt mandátumból a kormányzópárt száznegyvenháromat szerzett meg (44,9 százalé), míg a többi párt mandátuma összesen százkető volt. Figyelemre méltó az is, hogy míg 1920-ban a választásokra jogosultak 80,8 százaléka élt jogával, addig 1922-ben ez az arány 76,1 százalékra csökkent.

A nemzetgyűlés 1925. július 7-én megtartott ülésén elfogadta a Bethlen István miniszterelnök által benyújtott, az országgyűlési képviselők választásáról és a felsőház megalakításáról szóló törvényjavaslatot. Eszerint a nemzetgyűlés megszűntével az elkövetkező választások után létrejön a kétkamarás országgyűlés. 1926. november 11-én a nemzetgyűlés elfogadta az 1926. évi XXII. törvényt a felsőház létrehozásáról. A törvény lényege, hogy a felsőház jogköre megegyezik a valahai főrendiház jogkörével. A felsőház tagjainak számát kétszáznegyvenkét főben határozták meg.

Az országgyűlési választásokat 1926. december 14–15-én tartották. A választásra jogosultak száma 1922-höz képest további 150.000 fővel csökkent. A választási részvétel alig változott.

1927. január 28-án összeült az újonnan megválasztott Országgyűlés, s megtartotta alakuló ülését a felsőház is, soraiban a kormányzó által kinevezett harmincnyolc felsőházi taggal.

A felsőház még ennek a naptári évnek a végén – november 25-én – nemzeti ünnepé nyilvánította március 15-ét, április 11. helyett, s ezzel hatályon kívül helyezte az 1898. évi V. törvényt. Elfogadtak egy törvényt Kossuth Lajos örök érdemeiről s emlékének őrzéséről is.

A felsőházban biztosították a hagyományos értelemben vett arisztokrácia mellett az egyes hivatásrendeknek és az önkormányzatoknak is a képviseleti jogot. A felsőház a képviselőház határozatainak elfogadását csupán kétszer utasíthatta vissza, ami az 1918 előtti helyzethez





képezt jogkörszűkülést jelentett. Ugyanakkor a felsőház éppúgy alárendelt állapotban volt a képviselőházzal szemben, mint a dualizmusban a főrendiház. Változott az államforma is. A háború utáni Magyarország megőrizte ugyan a monarchikus államformát, de a végrehajtó hatalom élén – király helyett – a kormányzó állt. A kormányzót a nemzetgyűlés választotta, s ez sajátos – legalábbis formai – függést eredményezett. A kormányzó 1937-ig egyszer, ezután kétszer utasíthatta el a nemzetgyűlést felváltó Országgyűlés által elfogadott törvények kihirdetését. Ugyanakkor a kormányzat rendszeresen egyeztetett a kormányzóval.

A mindenkori kormány mozgástere is meg volt határozva. A kormányok felelősséggel tartoztak az Országgyűlésnek és a kormányzónak is, aki megörökölte ezt a királyi jogot.

A képviselőháznak alárendelt felsőház öt éves ciklusokban működött, s a Házasabály 1924-es változásával egyidejűleg bevezették a vitaidő korlátozását.

A Trianon utáni Magyarország egyik legfontosabb problémáját a hagyományokhoz s a folyamatosan változó európai helyzethez való viszonyulás jelentette. A hatalmat közvetlenül gyakorló elitnek három különböző típusú ellenzéke volt.

Létezett – formailag többször átszervezve önmagát – a hatalmon és rendszeren belüli ellenzék. Reális lehetősége a hatalom átvételére és közvetlen gyakorlására elvileg csak ennek a csoportnak volt. A hatalom és a hatalmon és rendszeren belüli ellenzéke jelentette együtt az úgynevezett újkonzervatív antiliberalizmust. Ezt a politikai erőt nevezi a történetírás „keresztény nemzeti tábor”-nak. Hatalmi helyzete szilárd volt, amelyet többek között a választási rendszer kialakításával és változtatásával biztosított magának. Létezett e mellett az ellenzék mellett a rendszer legális és illegális ellenzéke. Jelen voltak a képviselőházban a középből, illetve mérsékelt baloldali nézeteket valló szociáldemokrácia, a polgári liberálisok és radikálisok, s idővel megjelentek a politikai életben az egyre markánsabb nézeteket valló



úgynevezett harmadik utasok is, mögöttük a mind határozottabb nézeteket kidolgozó népi eszmei áramlattal. (Ez utóbbit azonban meg kell különböztetnünk attól a náci gondolatvilágtól, amelyet a „völkisch” szóval írtak le.)

Az állam megszilárdulásával párhuzamosan a politikai és társadalmi életben növekvő számú státusz jutott a különböző nézeteket valló ellenzékieknek. Ez azt jelentette, hogy a politikai hatalom konkrét gyakorlásán túl hatalom és ellenzéke között csatornázott együttműködés alakult ki, ami egyszersmind a rendszer stabilitását, más összefüggésben az erősen korlátozott jobboldali parlamenti demokrácia működőképességét biztosította.

A hatalom politikai értelemben véve egyértelműen jobboldali volt, és részben az erőszak-szervezetekre támaszkodva korlátozni tudta a bolsevizmus jelenlétét mind a szellemi, mind a politikai, mind a társadalmi életben. A politikai elit a parlamenti ellenzék segítségével – részben szerepet is biztosítva neki – a hitlerizmus megjelenéséig képes volt semlegesíteni a jobb-, illetve baloldali radikalizmust.

Trianon óta a magyar politika – s ezen belül a parlamenti politika – egyik legfontosabb kérdése a revízió volt. Emellett egyre inkább előtérbe kerültek a kapitalizmus megerősödésével járó szociális problémák és a földkérdés rendezése. Sajátos megítélés alá esett a zsidókérdés is, amelyet a rendszer hosszú időn keresztül szociális problémaként kívánt megjeleníteni és eszerint is kezelni, például a „numerus clausus” megszavazása során, sőt az első úgynevezett zsidótörvények szentesítésekor is. A náci befolyás erősödésével ez a folyamat a zsidóság teljes jogfosztottságához és végső soron több százezer magyar zsidó kiirtásához vezetett.

A parlamentben a húszas évek elejétől egészen a rendszer megbuktatásáig állandó vitakérdés volt a politikai jogok értelmezése, illetve a választójog szabályozása.



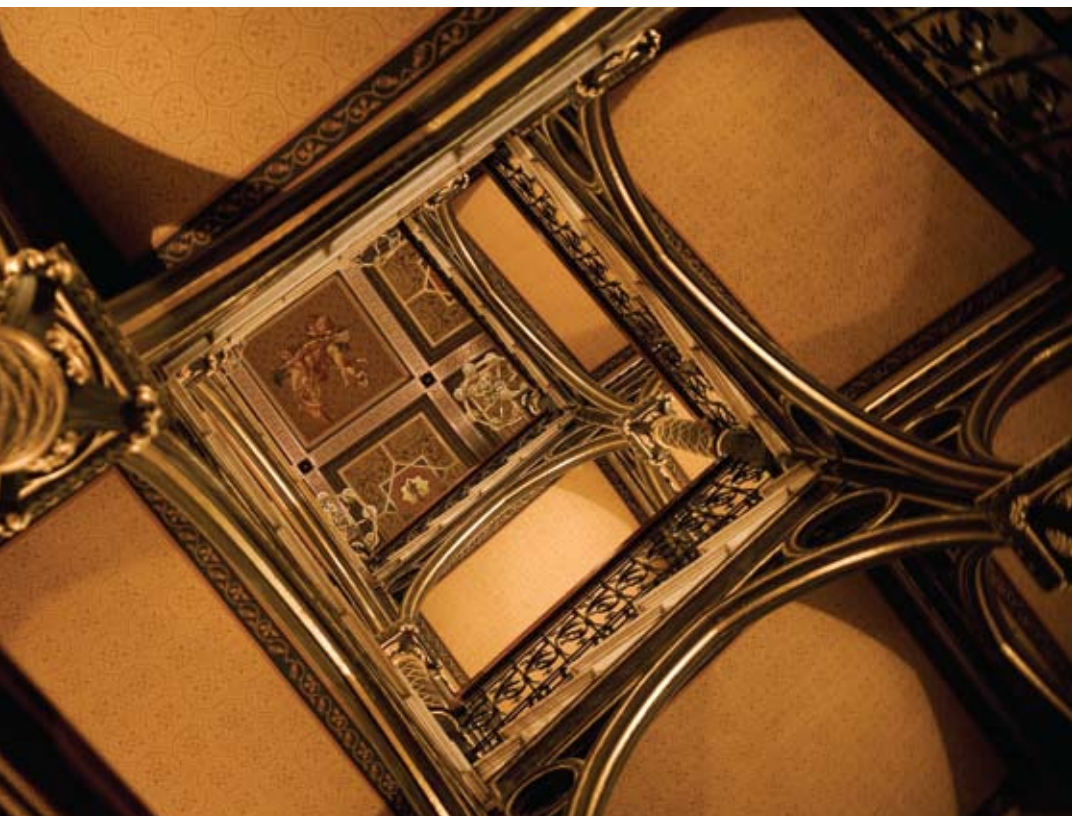
A politikai és a parlamenti politikai élet erőteljes radikalizálódását egyértelműen jelezték az 1939-es választások eredményei is, amelyek már féltreérthetetlenül mutatták a hitleri politika térhódítását Magyarországon. A kormánypárt ugyan megőrizte abszolút többségét, viszont a második legerősebb párttá előlépett Nyilaskeresztes Párt harmincegy mandátumával egymaga jobb eredményt ért el, mint a Független Kisgazdapárt (tizennégy), a Polgári Szabadságpárt (öt) és a Szociáldemokrata Párt (öt) együttvéve. Főként a Szociáldemokrata Párt visszaesése utalt a közelgő veszélyre.

Magyarország 1944 októberétől kettős megszállás alá került. Az október 15-én Hitler fegyverei által kierőszakolt puccsal hatalomra került Szálasi Ferenc nyilas kormánya közjogi értelemben nem tudott megkapaszkodni. A sorozatban elszenvedett vereségek hatására folyamatosan vonult vissza nyugat felé a front elől. A nyilas parlament esetében törvényhozási munkáról egyáltalán nem beszélhetünk.

### ***A szabadság ígérete – reményteljes kezdet a második világháború után: 1944–1948***

Az új magyar államiséget az 1944 decemberében a Vörös Hadsereg uralta Debrecenben erőteljes szovjet közreműködéssel létrejött Ideiglenes Nemzetgyűlés jelenítette meg.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés szükségességét igazolta, hogy meg kellett hozni azokat a döntéseket, amelyek biztosították az ország háborúból történő kilépését, a fegyverszünet megkötését az antifasiszta szövetséges nagyhatalmakkal. Jelképes döntésnek számított az is, hogy Magyarország hadat üzent Németországnak.



Mivel a nemzetgyűlési képviselők Debrecenbe jutását a Vörös Hadsereg biztosította, adott volt az Ideiglenes Nemzetgyűlés kommunista vagy kommunistabarát összetétele. Ennek ellenére elmondható, hogy mind a kormány, mind a nemzetgyűlés a Horthy-rendszer baloldali ellenzékéből tevődött össze.

1945-ben, miközben folyamatosan bővült az Ideiglenes Nemzetgyűlés létszáma, Magyarországon a kormányrendeletekkel történő kormányzás érvényesült.

1945. augusztus 16-án Vorosilov marsall, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke közölte Dálnoki Miklós Béla miniszterelnökkel, hogy a jaltai konferencia határozata alapján, az alkotmányos rend helyreállása érdekében, választásokat kell tartani Magyarországon.

1945. szeptember 5–13. között az Ideiglenes Nemzetgyűlés budapesti ülészakán törvényerőre emelte a képviselő-választásokról szóló rendeleteket. Ezek szerint a választójogosultság korhatára férfiaknál és nőknél egyaránt húsz év lett, s egyben eltörölték a vagyoni és műveltségi cenzust. A választók voksaikat választókerületenként pártlistákra adhatták le. A választások eredményeként kialakult listát egy ötvenfőnyi országos lista egészítette ki. A cél világos volt: egy pártelvekre épülő parlament létrehozására törekedtek.

Az 1945. november 4-én megtartott választásokat nagy fölénnyel a Független Kisgazdapárt nyerte ötvenhét százalék fölötti eredménnyel. A Magyar Kommunista Párt (MKP) tizenhét százaléka mind vezetőinek, mind híveinek nagy csalódást jelentett. Ugyanilyen eredményt ért el a Szociáldemokrata Párt (SZDP), míg a Nemzeti Parasztpárt (NPP) teljesítménye hat százalék körül mozgott. A választásokon indulhatott még a Polgári Demokrata Párt (0,5 százalék) és a Magyar Radikális Párt, amely nem szerzett mandátumot.



A választások politikai rendezőelve világos volt. Külön politikai képviselete volt a szegény- és a birtokos parasztságnak, illetve a munkásság mellett elvileg az értelmiségnek is.

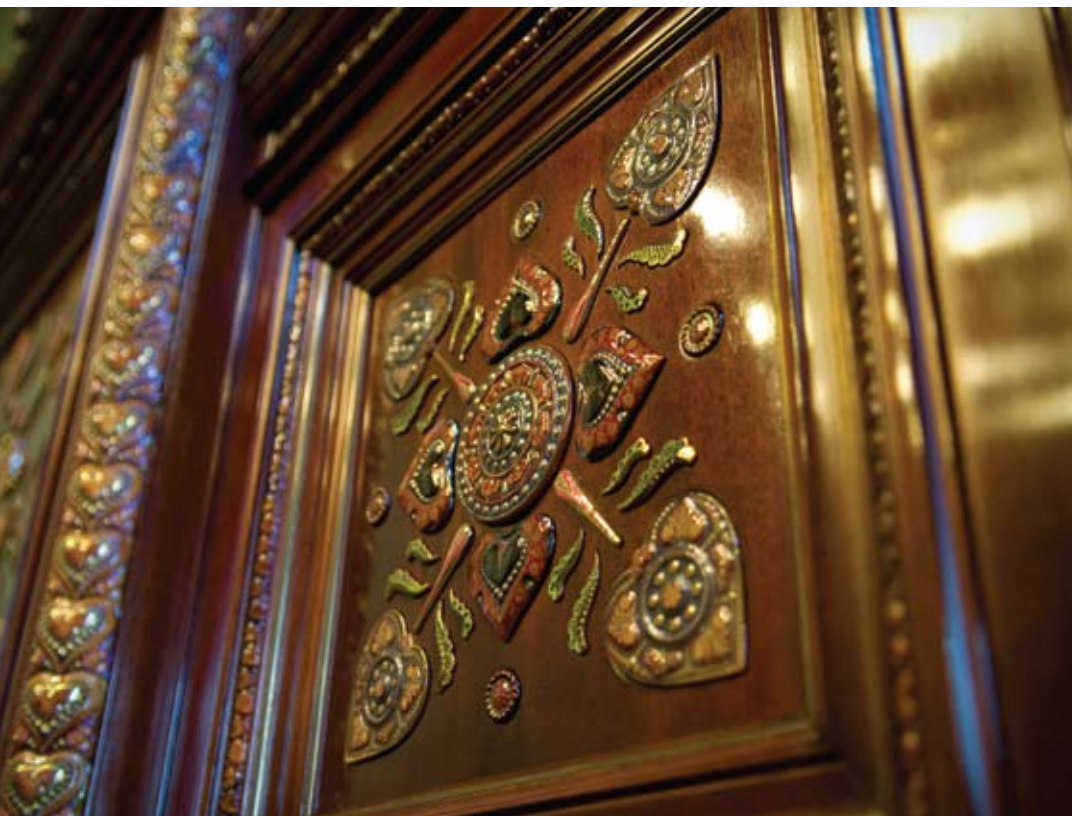
Egyértelmű a választások eredményének politikai üzenete is: a magyar társadalom a tulajdonra épülő polgári demokratikus rendszer mellett tette le a voksát.

A feloszlatása előtt álló Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöksége a győztes párt emblematikus alakját, Tildy Zoltánt bízta meg kormányalakítással. November 29-én megnyílt az új Nemzetgyűlés, amely előtt Tildy miniszterelnök ismertette kormánya programját.

1946. február 1-jén az új parlament eltörölte a királyságot, Magyarország köztársaság lett, első elnöke pedig az addigi miniszterelnök, Tildy Zoltán, akit Nagy Ferenc váltott a miniszterelnöki székben.

A választások eredményeként sajátos politikai helyzet alakult ki Magyarországon: a parlamentnek és a koalíciós kormánynak nem volt politikai ellenfele. Az előzetes egyezségnek megfelelően – amelyet Vorosilov marsall követelt legkövetkezetesebben – ugyanis mind a négy nagy párt képviseltette magát a koalíciós kormányban, a választásokat azonban a Kiszgazdapárt nyerte abszolút többséggel, vagyis önmagában is kormányalkotó erő lett.

Az így kialakult politikai és parlamenten belüli erőviszonyok legnagyobb ellenfelei a kommunisták voltak. A Magyar Kommunista Párt (MKP) sorra indította parlamenten belüli – és kívüli – támadásait a Kiszgazdapárt abszolút többségének megtörésére. Ezt a törekvését közel egyévi változatos formájú próbálkozás ellenére sem kísérte siker. Ekkor az MKP – miután az erőszakos szervezetek feletti uralmát a kezdetektől biztosította – a politika kriminalizálásának eszközához nyúlt. 1947 elején egy olyan koncepciót peret kreáltak – a Földalatti Fővezérség – Magyar Testvéri Közösség perét –, amelyben azt kívánták bizonyítani, hogy a párt



vezetői: Nagy Ferenc, Kovács Béla, Varga Béla és mások, összeesküdtek a köztársaság megdöntésére. Vagyis a párt vezetői saját parlamenti frakciójukat kívánták megdönteni a hatalom birtoklása érdekében!

A magyar politikában – rendkívül tragikus formában – megjelent a politikai abszurd.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet tagozata, élén Vorosilov marsallal és természetesen a hazánkat megszállva tartó Vörös Hadsereggel, illetve háttérben a moszkvai politikai vezetéssel messzemenően támogatta a magyar kommunisták törekvéseit. A magyar erőszakszervezetek által letartóztatni kívánt Kovács Bélát, a Független Kisgazda Párt (FKGP) főtitkárát azonban a magyar parlament – nem kis bátorságról téve tanúbizonyságot – nem adta ki. Ekkor Kovács Bélát a megszálló hadsereg hatóságai tartóztatták le, s hurcolták el a Szovjetunióba kényszermunkára. Ennek hatására polgári politikusok egész sora kényszerült az ország elhagyására, többek között Nagy Ferenc, Varga Béla, Sulyok Dezső, majd később Peyer Károly, Kovács Imre. Ilyen politikai körülmények között érkezett el az ország a kommunisták követelte 1947-es választásokhoz.

Az MKP abban reménykedett, hogy a szétzilált magyar polgári erőket legyőzi, s így megszerzi a parlamenti többséget is, amely együtt járt a kormányalakítás lehetőségével.

Az arculatát tekintve még polgári parlament azonban az egyre fenyegetőbb helyzetben is elismerésre méltó munkát végzett. A Nemzetgyűlés határozatot hozott a bányák államosításáról, elfogadta a földreform befejezéséről szóló törvényt és a nők egyetemre és főiskolára történő felvételét.

Jogilag helyes volt az 1946. évi VII. törvény elfogadása is, amely a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről rendelkezett. A törvény viszont éppen arra lett



példa, miként hamisította meg lényegét a diktatúra a demokratikus erők felszámolása érdekében.

1947. július 23-án a már politikailag terrorizált Nemzetgyűlés elfogadta az új választójogi törvényt. Ezek szerint nem szavazhatott az, aki fasiszta pártnak volt a tagja, akit politikai okok miatt bocsátottak el a munkahelyéről, akit nyugdíjmegvonásra ítétek, aki a szovjet csapatok elől menekülve október 31. után tért haza. A kommunisták szorgalmazta szűkítésnek nem egyszer tisztességes polgári gondolkodók estek áldozatul,

A választásokon engedélyezték a Demokrata Néppárt (DNP), a Magyar Függetlenségi Párt (MFP), a Független Magyar Demokrata Párt (FMDP), a Keresztény Női Tábor (KNT) indulását is. Az MKP 24,3 százalékot, az SZDP 16,3 százalékot, az NPP 8,8 százalékot, az FKgP 16,5 százalékot, a DNP 14,6 százalékot, az MFP 11,9 százalékot és az FMDP 4,4 százalékot ért el.

Az 1947-es úgynevezett kékcédulás választás a kommunisták csalásaként maradt meg az emberek emlékezetében. Bár a történelem úgy tartja számon, hogy a választást az MKP vezette baloldali blokk – MKP, SZDP, NPP – nyerte a mandátumok 49,4 százalékával, a helyzet ennél bonyolultabb volt. Aligha feltételezhető, hogy a két párt – SZDP, NPP – politikailag egységes tömböt képezett, hiszen mind a két párton belül erős polgári gondolkodásmód is volt tapasztalható. A Kisgazdapárttól a kommunista párt hecckampányaival „leszeletelt, leszalámizott”, apró pártok szavazatai elvesztek, s ehhez járultak a kékcédulás voksok. Ennek alapján legalább azt feltételezhetjük, hogy a baloldali választási győzelem ellenére sem dőlt még el Magyarországon a politikai küzdelem a sztálinista és a polgári erők között.

Az MKP ezzel sem elégedett meg, bevetették a politika kriminalizálásának egy újabb változatát. A kommunista választási bíróság hathatós közreműködésével megsemmisítették az MFP mandátumait (11,9 százalék – közel ötven mandátum). Az így szabadon maradt helye-



ket nem töltötték be, s ez automatikusan felértékelte a parlamenti pártok mandátumainak politikai súlyát.

Eközben 1947 szeptemberében Varsóban megalakult a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája, a KOMINFORM. Az új szervezet célul tűzte ki, hogy a Szovjetunió megszállta országokban a kommunista pártok szerezzék meg a politikai teljhatalmat. Mivel a második világháborút lezáró békét a magyar nemzetgyűlés már ratifikálta, amely biztosította a Vörös Hadsereg tartós jelenlétét Magyarországon, a hatalomátvétel különösebb akadályba nem ütközött. E folyamat során belpolitikai szempontból fontos lépés volt a két munkáspárt egyesülése, amely immáron egyértelműen biztosította a még többpárti parlamentben is a kommunista pártvezetés akaratának érvényesülését.

### ***Amikor a parlament csak kirakat – a magyar parlamentarizmus mélypontja: 1949–1956***

1949. február 1-jén megalakult a Magyar Függetlenségi Népfront ideiglenes országos tanácsa, amely röviddel ezután magába olvasztotta a még meglévő, erősen megrostált és megfélemlített tagságú pártokat. Április 12-én a köztársasági elnök feloszlatta a magyar Országgyűlést.

Ekkorra az ország már túl volt a demokratikus közéletet megroppantó legnagyobb koncepció-s pereken: a Magyar Közösség elleni peren kívül a Mindszenty-, az úgynevezett FM-peren és Csornoky Viktor perén is.

1949. május 15-én lezajlottak az országgyűlési választások. A választásra jogosultak 96,04 százaléka szavazott, 96,27 százaléka a Népfront jelöltjeire adta a szavazatát. Néhány nap múlva megtartotta első ülését az újra-választott Országgyűlés, s azonnal elfogadta a minisz-





tériumok átszervezéséről és a kormány átalakításáról szóló törvényt. Az Országgyűlés legközelebb augusztus 10-én ült össze, s 18-án elfogadta az 1949. évi XX. törvényt az ország új alkotmányáról. Az ország népköztársaság lett, megszűnt a köztársasági elnök intézménye, helyette létrehozták a Népköztársaság Elnöki Tanácsát (NET).

A NET szinte korlátlan jogokkal rendelkezett, felhatalmazást kapott a parlament helyettesítésére is. Ezzel a parlament formális, igazi jogosítvány nélküli intézménnyé vált. Évente legfeljebb egy-két alkalommal hívták össze, az éppen soros ülészak akkor is csak egy-két napig tartott.

A jellegtelen és formális országgyűlési ülészakok közül messze kiemelkedett az 1953. július 4-i ülés, ahol megszólalt Nagy Imre, az ország új miniszterelnöke. Beszédében meghirdette az „új szakasz” politikáját, a sztálinizmussal való szakítás kísérletét.

1949 és 1956 októbere között az Országgyűlés egyértelműen „parkolópályán” volt, csak formális döntési joggal rendelkezett. A rendszer ugyan megpróbált ügyelni a formára – fél évtizedenként parlamenti választásokat tartottak –, de a társadalom tisztában volt politikai jelentéktelenségükkel. Jellemző adat: a pangás időszakában a törvényhozásra tartozó szabályok mintegy tizenöt százaléka került szentesítés előtt az Országgyűlés elé.

### ***Kádár János parlamentje: 1957–1989***

Az 1956-os forradalom és szabadságharc vérbe fojtása után minimális volt az esélye annak, hogy Magyarországon megújul a parlamentáris demokrácia. Az önmagát forradalmi munkás-paraszt kormánynak nevező grémium éppúgy rendeletekkel kormányzott, mint elődje.



A parlament negligálásának több oka is volt. Egyrészt az '56-ot követő megtorlást problémamentesebben lehetett rendeleti úton, az erőszakszervezetekre támaszkodva megvalósítani, másrészt felül kellett vizsgálni a parlamenti képviselők politikai tevékenységét a forradalom és szabadságharc alatt. Az Országgyűlés első ülésén, 1957. május 9-én megválasztotta az új Kádár-kormányt, majd május 11-én elfogadta az 1957. I. törvényt, amely az 1953. május 17-én megválasztott képviselők országgyűlési mandátumának meghosszabbításáról szólt.

Az Országgyűlésnek a továbbiakban, egészen 1987-ig nem volt hatalmi súlya, általában évente kétszer ülésezett, és szerepe kimerült a törvények jóváhagyásában.

A választásokon – hasonlóan a sztálinista korszakhoz – a választásokra jogosultak 94–95 százaléka vett részt, s a szavazók 97–98 százaléka a Népfront jelöltjeire adta voksát. A jelöltállítás joga a pártnál elvileg nagyobb tömegbázisra támaszkodó Hazafias Népfronté volt. A jelöltek természetesen a párt megfelelő szervezetei ajánlották. Előírás volt, hogy 70-75 százaléuk párttag legyen, mint ahogy az is, hogy ezen belül megfelelően reprezentálni kell a munkásokat, parasztokat, értelmiségieket, fiatalokat, nőket.

Némi változást jelentett, hogy 1966. november 11-én az Országgyűlés elfogadta az 1966. évi III., új választójogi törvényt. Ennek lényege az volt, hogy a listás rendszert felváltotta a képviselők egyéni kerületi rendszere, a jelöltek kiválasztásának módszere viszont megmaradt, érdemi változás tehát nem következett be.

Demokratikus döntésnek kívánta beállítani a kormány azt is, hogy a hetvenes évek elejétől bevezették a többes jelölést, a jelöltek kiválasztása viszont továbbra is a kidolgozott rendszernek megfelelően folyt. Tudomásunk szerint egyetlen esetben fordult elő, hogy az egyik budapesti kerületben a szervek éberségét kijátszva hármás jelölés történt, s a két népfrontos jelölt ellenében az önjelölt került be a parlamentbe, igaz, csak egy ciklusra.



Jellemző a rendszer politikai arculatára Kállay Gyula egy eszmefuttatása. A korszak ismert politikusa, aki – akárcsak jó néhány társa – különböző funkciókat töltött be a rendszerben, a demokratizálódás jegyében jelentős eredménynek tartotta, hogy házelnöki időszakában azt is kiharcolta: legyen mód interpellációra. A volt politikus arról már nem beszélt, hogy az interpellációt kik írták meg, kik engedélyezték stb.

A nyolcvanas évek közepétől a társadalmi életben felerősödtek a különböző eszmei tartalmú ellenzéki megnyilvánulások. Ez a változás lassan érezhetővé vált a parlament soraiban is. A törvényerejű rendeletek mellett mind nagyobb számban hoztak törvényeket a gazdasági és társadalmi átalakulás elősegítésére. 1989-ben már az ilyen típusú törvények kerültek többségbe. A változást a parlament tagjai először akkor érezték meg, amikor a formálódó demokratikus pártok kezdeményezésére képviselő visszahívására került sor, amit a diktatúra eredetileg a küldöttek kézben tartására vezetett be. A visszahívás rendszere ebben az időszakban nyílt kihívást jelentett a kommunista monolit hatalommal szemben.

### ***„A szabadság vándorai” – független, demokratikus jogállam***

Az 1989. március 15-i tüntetések után világossá vált, hogy az ország jelentős változások előtt áll. A politikai élet látványosan két részre szakadt, egyik oldalon a régi rend erői sorakoztak, míg a másikon az új rend hívei gyülekeztek. A politikai nézetek összecsapásának színtere az 1989. március 22-én, a Független Jogász Fórum által szorgalmazott Nemzeti Kerekasztal lett. Néhány hónapos előkészítő munkálatok után 1989. június közepén kezdődtek meg a nemzeti egyeztető tárgyalások, amelyek szeptember 18-án fejeződtek be. Szakértői szinten tárgyalták meg az államélet demokratikus átalakításának kérdéseit. Vita volt a párt, illetve a választások kérdéséről, az információ szabadságáról, az erőszak alkalmazásának kizárásáról, a tulajdonreformról, a földtulajdonról, a versenyjogról, a monopóliumok helyzetéről, stb.



Végül létrejött a megegyezés a békés átmenetet biztosító legfontosabb kérdésekről. A tárgyaló felek megállapodtak az alkotmánymódosításról, az Alkotmánybíróság felállításáról, a pártok működéséről és gazdálkodásáról, az országgyűlési választásokról, a büntető törvénykönyv és az eljárás módosításáról, továbbá az Állami Számvevőszék felállításáról.

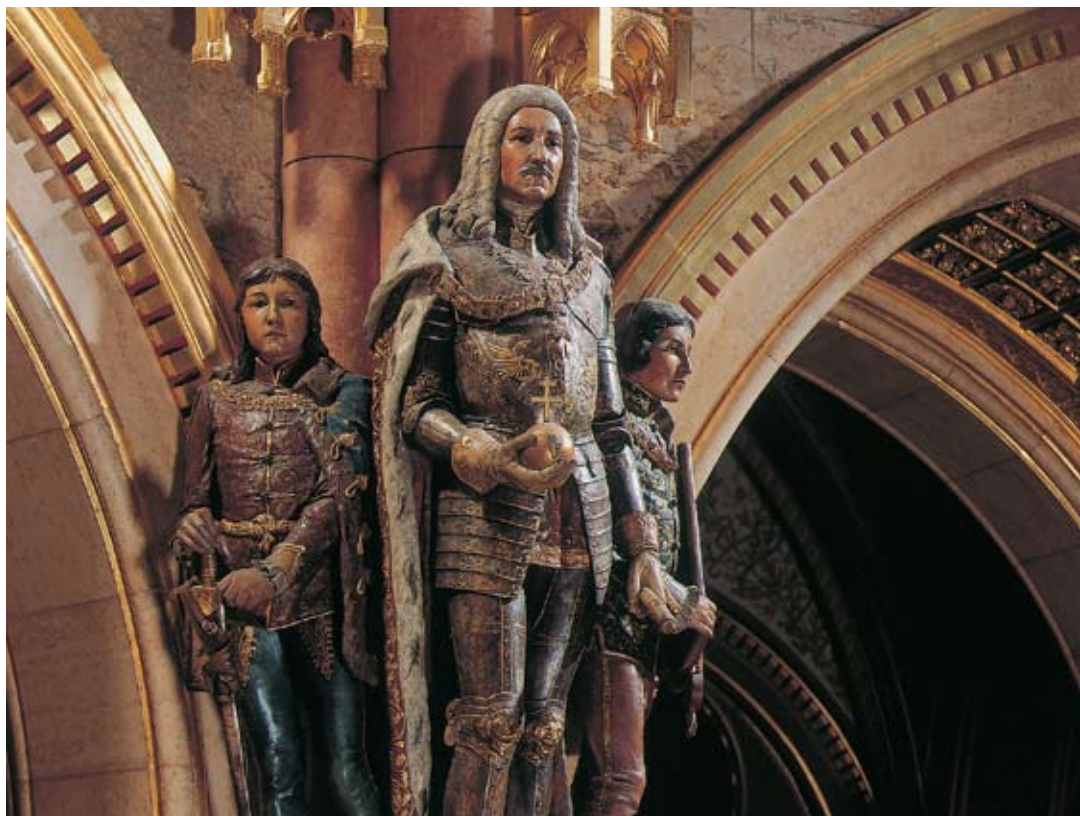
Az így megszületett megállapodások hatálya a megegyezés szerint az országgyűlési választások útján létrejövő új Országgyűlés alakuló üléséig tart. A döntések világossá tették, hogy a leendő Országgyűlésre óriási feladatok várnak.

Az új parlament létrejöttéig azonban a még regnáló régi parlamentre is vártak fontos feladatok. Ilyen feladat volt az 1949. évi XX. törvény módosítása, amely az előzetes megállapodásnak megfelelően meg is történt. Az 1989. évi XXXI. törvényről elmondható, hogy a politikai rendszerváltozás átmeneti alkotmányának bizonyult. A XXXI. törvény többek között kimondta, hogy hazánk államformája köztársaság, s cél a többpártrendszer, a parlamenti demokrácia, a jogállam és a szociális piacgazdaság megteremtése.

Ilyen előzmények után került sor 1989. október 23-án, az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékét őrző új nemzeti ünnepen a Magyar Köztársaság kikiáltására és az államforma törvénybe iktatására.

Az 1989. évi XXXIV. törvény már a szabad választásokról rendelkezett; vegyes – többségi és arányos – választási rendszert vezettek be. Ekkor született az a döntés is, hogy az új parlamentben háromszáznolcvanhat képviselő foglal majd helyet: százhetvenhatan egyéni választókerületből, százötvenketten területi listáról ötvennyolcan, pedig országos listáról kerülnek be.

Az első szabad választásra nyolcvannyolc párt készülődött. A választási kampány hivatalosan 1990 januárjában vette kezdetét, s rövidesen kiderült, hogy a régi rendet elemei-



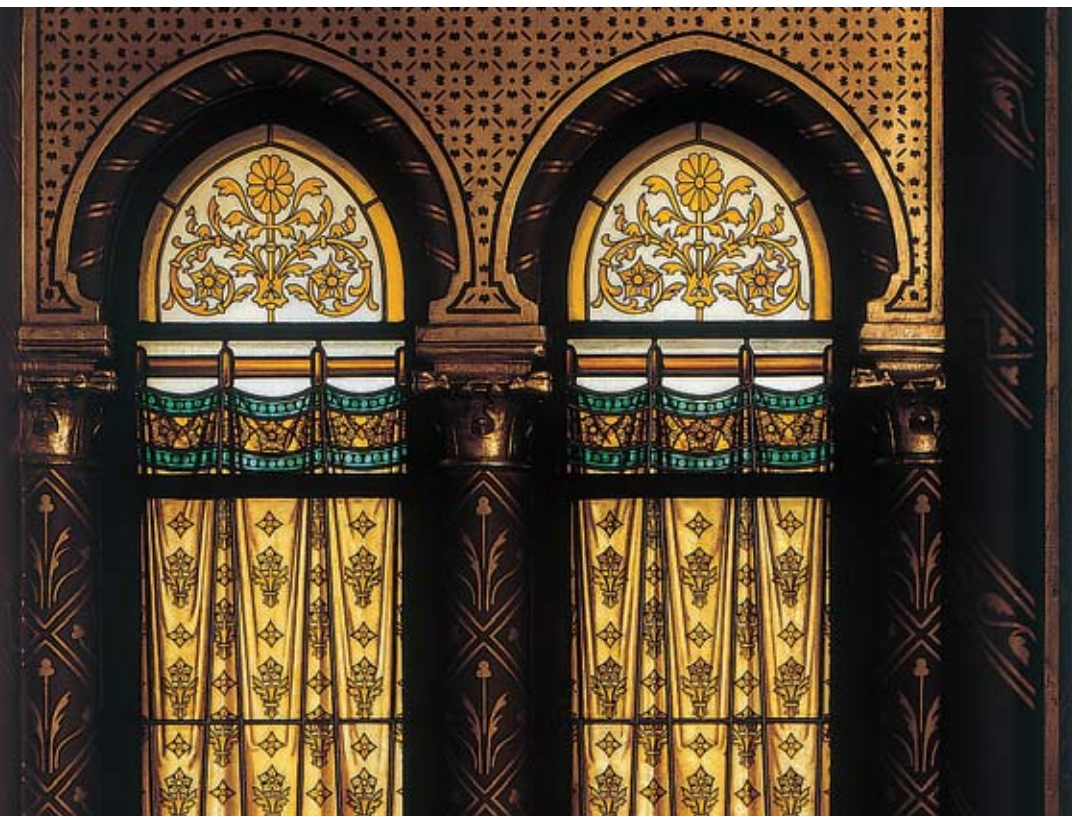
ben konzerválni kívánó MSZP mellett kiújultak az akkor még ellenzéki pártok közötti szellemi-eszmei ellentétek is. Egyre világosabban fogalmazódott meg, hogy a második világháború előtti ellenzéki szellemi áramlatok ismét jelen vannak a magyar politikai életben. Jelen voltak a választási kampányban a hagyományos történelmi pártok s ezek megújulni vágyó formációi is. Emellett új szint hozott a politikai életbe a Fidesz megjelenése, amely világos nemzeti programja mellett a jövő nemzedék nevében a polgárosodást tűzte zászlajára.

Az országgyűlési választások első fordulójára 64,4 százalékos részvételi aránnyal 1990. március 25-én került sor, ezt követően a második forduló során, április 8-án a választásra jogosultak 45,5 százaléka jelent meg. Ez a tény világosan jelezte a társadalom bizonytalanságait.

Az első szabad magyar parlamentben a Magyar Demokrata Fórum (MDF) százhatvannégy, a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) kilencvennégy, az FKGP negyvennégy, a Magyar Szocialista Párt (MSZP) harminchárom, a Fidesz huszonkét, a Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) pedig huszonegy képviselővel volt jelen. Mellettük nyolc független képviselő jutott be a magyar parlamentbe.

Az új Országgyűlés 1990. május 2-án tartotta első ülését, s május 3-án fogadta el Antall József miniszterelnök jobbközép irányú bemutatkozó programbeszédét. Őt 1993. december 12-én bekövetkezett halála után Boross Péter követte a miniszterelnöki tisztségben. A független és szabad Magyarország első köztársasági elnöke Göncz Árpád, az Országgyűlés első elnöke Szabad György volt.

A függetlenségét visszanyert ország parlamentje hatalmas munkát végzett: négy év alatt kétszázötvenkilenc új törvényt, kétszázötvenhárom törvénymódosítást, háromszázötvennégy országgyűlési határozatot fogadott el.



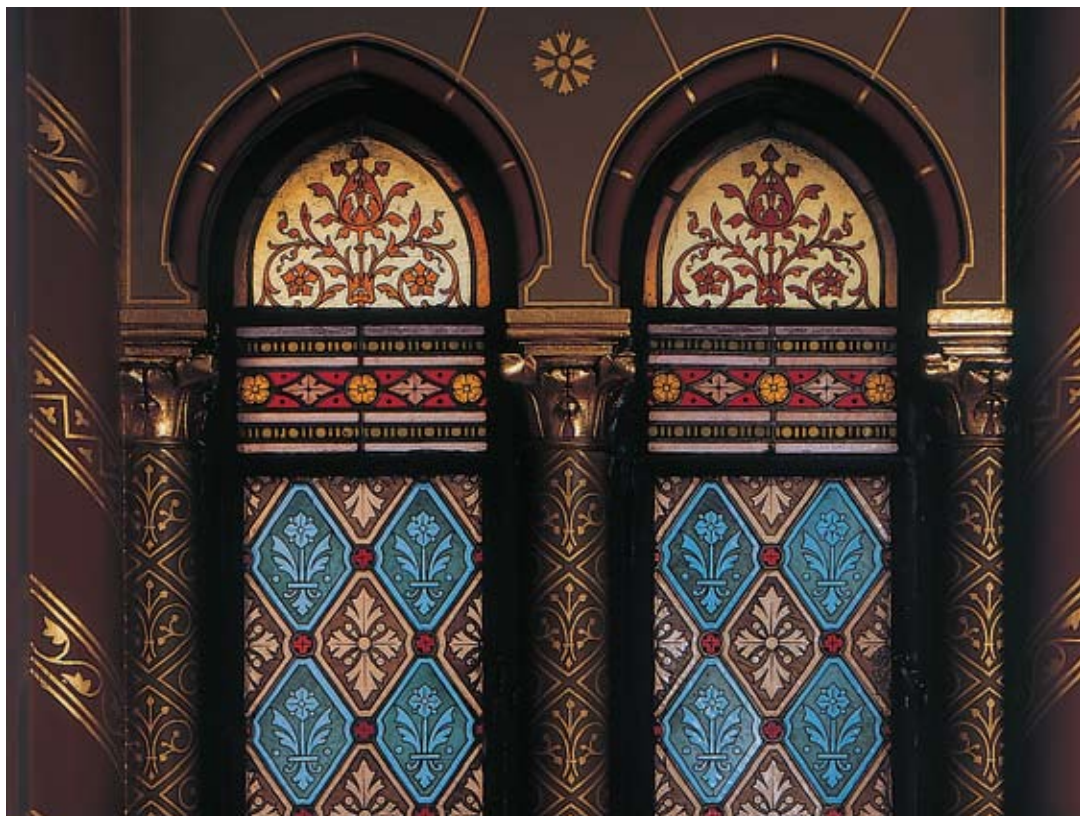
Törvényt hozott a parlament többek között a Magyar Nemzeti Bankról, a kárpótlásról, az egyházi ingatlanok visszaadásáról, megszületett az adatvédelmi törvény, szabályozták az állampolgárságot, létrejött az etnikai kisebbségről szóló törvény, a honvédelmi, a rendőrségi és az Akadémiáról szóló törvény is. Betiltotta a parlament az önkényuralmi jelvények terjesztését és nyilvános használatát, s új alapokra helyezték a szomszédos országokhoz fűződő kapcsolatok rendszerét is.

Az első négy év során a parlamentre csakúgy, mint a kormányra óriási terhek hárultak a demokratikus politikai élet feltételeinek megteremtésében. Ez a munka szinte a végletekig kiélezte a parlamenti többség és ellenzéke közötti helyzetet, sőt néhány kérdésben – például a részleges kárpótlásos privatizációs törvények vitájában – megbomlott az egység a kormányzó politikai pártok között is, ami rányomta bélyegét a parlamenti munkára. Példaként említjük, hogy a privatizáció problémája végigkísérte az első parlament négy éves tevékenységét.

A különböző nehézségek folyamányaként a koalíció vezető pártja, az MDF 1993 második felére elvesztette képviselőinek közel húsz százalékát. Sorozatos kilépések, kizárások gyengítették a vezető párt politikai erejét, parlamenti csoportja munkájának hatékonyságát. Ennek egyik látványos jele volt a Magyar Igazság és Élet Pártjának (MIÉP), frakciójának megjelenése a parlamenti politikában; a képviselőcsoport meghatározó tagjai az MDF-ből léptek ki.

Magyarországon, ha különböző típusú nehézségek között, de megszületett a parlamentáris demokrácia, ahol a hatalmi ágak világosan elváltak egymástól, s működött az ellenőrzés is.

1994 tavaszára egyre világosabb lett, hogy a következő választásokon megváltoznak a politikai erőviszonyok.



Bár a pártpaletta rendkívül színes képet mutatott, mégis látni lehetett, hogy három eszmeáramlat – a liberalizmus, a konzervativizmus és a kommunista szákkal és nosztalgijával átszótt szociáldemokrácia – keresi politikai megjelenési formáját.

Ahhoz, hogy egy párt megmértesse magát a választások során, az 1990-ben megszületett választójogi törvényeknek kellett megfelelnie, annyi különbséggel, hogy a választási küszöböt négyről öt százalékra emelték fel.

Végül tizenöt párt tudott országos listát állítani, a választópolgárok pedig ezernyolcszáz jelölt közül választhattak.

1994. május 8-án, az első forduló során a választásra jogosultak 68,91 százaléka adta le szavazatát (5.480.056 fő). A második forduló után – május 29-én – az Országgyűlés összetétele merőben megváltozott az első szabad választásokhoz képest. A győztes MSZP kétszázkilenc, az SZDSZ hetven, az MDF harminchét, az FKGP huszonhat, a KDNP huszonkét, a Fidesz pedig húsz mandátumot szerzett. A végeredmény azt mutatta, hogy a szocialisták fölényes győzelmet arattak, a korábbi koalíció súlyos vereséget szenvedett, míg a harmadik erő, a liberálisok, bár némileg visszaestek – kilencvennégyről hetvenre csökkent mandátumaik száma –, az MSZP-vel koalícióban megszilárdították helyüket a hatalmi erőterben és a parlamenti politikában. Egyetlen független erő a Fidesz maradt; ezt a pártot nem terhelték sem pártállami múlt, sem pedig a konzervatív kormányzás során elkövetett hibák.

Ilyen körülmények között jött létre Horn Gyula szocialista képviselő kormánya, aki a kormányalakításra Göncz Árpád köztársasági elnöktől kapott megbízást. Horn pártja nevében 1994. június 24-én koalíciós megállapodást írt alá a liberális SZDSZ vezetőivel, aminek következtében létrejött a szociálliberális koalíció, s az új parlamentben hetvenkét százalékos többség mellett kezdhette meg munkáját.



Az új kormány a július 15-én elfogadott kormányprogramban kiállt az 1989-ben elkezdett átalakítás folytatása mellett – a programot az ellenzék ennek ellenére egységesen elutasította.

Az új kormány kétharmados többséggel szeptember végén módosította az önkormányzati, a választójogi, a polgármesterek jogállásáról és az alkotmány módosításáról szóló törvényt.

Világos volt, hogy a legfontosabb kérdés a múlt terheként az országra maradt válság kezelése. A kormánynak, akár csak a kormánypárti képviselőknek rá kellett döbbsen, hogy nincs egységes program. Nemcsak a szocialisták és a liberálisok között mutatkoztak koncepcionális különbségek, de a követendő politika irányát tekintve törés volt a szocialisták soraiban is. Gyökeres változást hozott – stabil parlamenti háttérrel – a Bokros csomag, amely a megszorítások csomagjaként épült be a köztudatba. Radikális fordulat következett be a privatizációs politikában is. A döntés értelmében a privatizációs bevételeket a kormány a külső adósság törlesztésére fordította, s a magánosítást kiterjesztette az olyan nagy területekre is, mint például a bankrendszer vagy az energiaszektor.

1995. június 19-én a parlament kétszázötvenkilenc szavazattal újraválasztotta köztársasági elnöknek Göncz Árpádot. (Az ellenzék jelöltje, Mádl Ferenc hetvenhat voksot kapott.) Ezen az ülésen választották meg a parlamenti biztosokat is, s így elvileg teljes lett a végrehajtó hatalmat ellenőrző intézményrendszer.

A kormány stabil parlamenti többséggel a háta mögött megkötötte 1995. március 19-én Szlovákiával, 1996. szeptember 16-án pedig Romániával az együttműködést szabályozó alapszerződéseket. A kormány külpolitikai lépései viharos parlamenti csatározásokat eredményeztek. Az idő azóta sajnálatosan bebizonyította a korabeli ellenzéki felvetéseket, miszerint az alapszerződés aláírása önmagában nem biztosíték az abban foglaltak betartására is.





Jelentős lépés történt a politikai életben 1997-ben, amikor Orbán Viktor, a Fidesz elnöke az „Ellenzéki Nyilatkozat”-ban világossá tette, hogy pártja a következő választásokon nemzeti-konzervatív politikai alapokról indulva hívja ki a szociálliberális koalíciót. A párt, az MDF-ben és a KDNP-ben dülő viszályok következtében az ellenzék vezető erejévé vált

A Horn Gyula vezette MSZP–SZDSZ kormány a belső viták ellenére is azzal a biztos tudattal indult neki a választásoknak, hogy győzni fog, amint ezt jelszava is tartalmazta: „Az MSZP-nek nincs ésszerű alternatívája.”

Az 1998-as választások során ugyanazok a jogszabályok voltak érvényben, mint négy évvel azelőtt. 1998. május 10-én az első forduló során ezerhatszáznegy jelöltet vettek nyilvántartásba. Az első forduló eredményei nem várt változások lehetőségeire utaltak. A területi listás szavazás alapján ugyan a szocialisták szereztek meg az első helyet (32,75 százalék), de a Fidesz 1.257.000 szavazatával megháromszorozta az előző alkalommal kapott szavazatai számát. A nagy vesztes a két rendszerváltó párt lett, a hatalomban lévő SZDSZ alig nyolc, az ellenzéki MDF pedig 3,12 százalékot kapott.

Új elemként sor került ötmillió tévénező előtt a két nagy párt vezetőjének a vitájára is, ahol valóban a pártok programjáról folyt a diskurzus. A vitát egyértelműen a fiatalos lendületet mutató, s a megújulást hirdető Orbán Viktor nyerte. Amíg a vita következtében Horn tábor a 5,8 százalékkal bővült, Orbán Viktor szavai hatására 7,4 százalék bizonytalan szavazó gondolta úgy, hogy voksát a Fideszre fogja adni. A tévévita hatására bővült a második fordulóban szavazók száma is az előző választásokhoz képest (1990 – 45,4 százalék, 1994 – 55,18 százalék, 1998 – 57,01 százalék).

A választásokat a Fidesz nyerte száznegyvennyolc mandátummal, az MSZP százharmincnégy, az FKGP negyvennyolc, az SZDSZ huszonnégy, az MDF tizenhét és a MIÉP tizennégy mandátumot szerzett.



Az 1998-as választások során már lehetett látni, hogy két nagy párt emelkedett ki a politikai mezőnyből, a Fidesz és az MSZP. A választások egyértelműen bizonyították azt is, hogy a két rendszerváltó párt, amennyiben nem képes önmaga szemléletét és szellemiségét megújítani, végleg elmerülhet a politikai süllyesztőben. A két világháború közötti liberális hagyományokat elvileg képviselő SZDSZ 1990-ben még kilencvennégy, 1994-ben hetven, 1998-ban huszonnégy, 2002-ben húsz, 2006-ban szintén húsz mandátumot szerzett. Ugyanez a folyamat mutatható ki a másik rendszerváltó párt, az elvileg a magyar értelemben vett népi és konzervatív eszmeiséget is valló MDF politikai pályáját tekintve. 1990-ben az MDF százhatvannégy, 1994-ben harmincnégy, 1998-ban tizenhét, 2002-ben huszonnégy, 2006-ban tizenegy mandátumot szerzett. 2010-ben sem az SZDSZ, sem az MDF nem lett parlamenti párt.

Az eredmények tükrében úgy látszott, hogy az MSZP 1994-re végleg kilábal 1990-es politikai válságából (amikor harminchárom mandátumot szerzett). A párt a második szabad választások során kétszázkilenc mandátumot gyűjtött össze, ez csökkent négy év alatt százharminnégyre. A választások elvesztése arra mutatott, hogy az MSZP–SZDSZ koalíció működését belső ellentmondások terhelik. Az MSZP azonban még így is jelentős politikai erőnek számított, amely súllyal volt jelen a parlamenti politikai életben.

1990-ben a Fidesz még marginális – bár a lakosság szimpátiájától övezett – erőnek számított a maga huszonkét mandátumával. Jelentős előretörés még 1994-ben sem történt (húsz mandátum). 1998-ra viszont, belső küzdelmek árán, sikerült egyre világosabban meghatározni önazonossága ismérveit, és elfogadható programot felmutatni a lakosságnak. (Ez az MSZP-nek nem kellő mértékben, az MDF-nek és az SZDSZ-nek egyáltalán nem sikerült.)

Göncz Árpádot, másodszeri elnöksége után, az új parlamenti többséggel megválasztott Mádl Ferenc követte a köztársasági elnöki székben.



A 2002-es és a 2006-os választások rendkívül szoros eredményt hoztak, s egyre világosabbá vált, hogy a kétszeri választási győzelem ellenére az MSZP –SZDSZ kormánykoalícióban belül mind aktuálpolitikai, mind elvi tekintetben egyre éleződtek az ellentétek. Ennek egyik következménye a Medgyesi Péter – Gyurcsány Ferenc – Bajnai Gordon miniszterelnök-csere, illetve a kormánykoalíció felbomlása volt.

A kormányon belüli hatalmi válság a parlamenti munkában – a köztársasági elnök megválasztását leszámítva – nem mutatkozott meg élesen. 2005-ben az MSZP jelöltje a posztra Szili Katalin lett. Az ő ellenében nyerte meg a választást részben külső támogatással Sólyom László, az Alkotmánybíróság korábbi elnöke.

Miközben a baloldalon a kormány elhasználódása miatt jelentős politikai átrendeződésre, illetve szakadásra került sor, a jobboldalon tisztázódtak az erőviszonyok. A Fidesz programja, célkitűzései egyre nagyobb támogatásra találtak a lakosság körében. Ennek eredményeként egy sajátos szövetségi politikával a Fidesz–KDNP pártszövetség keretében integrálta a korábbi polgári pártok tagságát és sokféle szellemi örökségét.

A 2010-es választásokra ebben a társadalmi légkörben került sor, amely a Fidesz–KDNP pártszövetség átütő erejű, az alkotmánymódosításához szükséges kétharmadnál valamivel több voksot számláló győzelmét hozta.

2010. május 14-én alakult meg az új Országgyűlés, kormányalakítási megbízást Orbán Viktor kapott. Május 30-án létrejött az új kormány, június 29-én pedig a parlament Schmitt Pál személyében megválasztotta az új köztársasági elnököt. Házelnök 2010. augusztus 6-tól Kövér László lett.



## II.

# AZ ORSZÁGGYŰLÉS SZERVEZETE, FELADATAI ÉS MŰKÖDÉSE

A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam. Magyarország kormányformája parlamentáris. A legfőbb államhatalmi népképviselői szerv a folyamatosan működő Országgyűlés, amely biztosítja a társadalom alkotmányos rendjét, meghatározza a kormányzás szervezetét, irányát és feltételeit. A kormány felelősséggel tartozik az Országgyűlésnek, és a többség bizalmából kormányoz. A rendszerváltozással, 1990-től az Országgyűlés visszanyerte törvényhozó hatalmát, politikai súlyát és központi szerepét a közéletben. Az elmúlt több mint húsz évben a parlament törvényalkotó tevékenységével döntő módon járult hozzá a politikai rendszer demokratikus átalakításához, az államszervezet, a demokratikus intézményrendszer kiépítéséhez és megszilárdításához. Az Országgyűlésre nagy felelősség hárul, mivel működése során értékeket közvetít, mintákkal, jó (olykor rossz) példával szolgálhat más választott testületek számára is.

Az Országház épületét méltán sorolják a világ legszebb parlamenti épületei közé, amit mi sem bizonyít jobban, mint az évente idelátogatók százezrei. A falakon belül fontos törvényalkotó munka folyik. Érdekes az Országgyűlés szervezetét, feladatait és működését is megismerni, hiszen döntései, az általa alkotott törvények meghatározzák a magyar társadalom mindennapi életét.

### **Az országgyűlési képviselők megválasztása**

A magyar választási rendszer Európa egyik legbonyolultabb rendszere. Többségi eleme a kormányzhatóságot, arányos eleme pedig a képviselet szempontjait biztosítja. Ennek a vegyes választási rendszernek az alapján került sor 1990 óta hat országgyűlési képviselő-választásra.

Akinek választójoga van, az képviselővé is megválasztható. A szavazáskor minden választópolgár két szavazólapot kap. Az egyikkel a választókerülete egy jelöltjére, a másikkal egy



*Az országos listán megválasztott képviselők átveszik a megbízólevelüket*

párt területi listájára szavazhat. A pártok listájára csak az első fordulóban szavazhatnak a választók. A pártoknak a területi listára leadott összes szavazat legalább öt százalékát meg kell szerezniük ahhoz, hogy bekerüljenek a parlamentbe. Ha az egyéni választókerületekben indult jelöltek közül az első fordulóban egyikük sem szerez mandátumot, sor kerül a második fordulóra is. Itt azok a jelöltek indulhatnak, akik az első fordulóban megkapták a szavazatok legalább tizenöt százalékát, de a legtöbb szavazatot elért három jelölt mindenképpen. A második fordulóban az győz, aki a legtöbb szavazatot kapta.

Az országos lista jelöltjeire a választók közvetlenül nem szavaznak. Itt a mandátumok elosztása egy kompenzációs szabály alapján történik. Míg az egyéni választókerületben szározhat képviselőt választanak, a területi, illetve az országos listán megválasztott képviselők száma választásonként más és más, de együttes számuk mindig kétszázötven. A 2010. évi országgyűlési képviselő-választáson öt párt képviselői szereztek mandátumot:

Fidesz – Magyar Polgári Szövetség (Fidesz) és a Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) <i>közös listán</i>	263 képviselő
Magyar Szocialista Párt (MSZP)	59 képviselő
Jobbik Magyarországért Mozgalom (Jobbik)	47 képviselő
Lehet Más a Politika (LMP)	16 képviselő
Független	1 képviselő

A négyévente sorra kerülő országgyűlési képviselő-választásokon eddig háromszázötvenhat képviselőt választottak meg az egykamarás parlamentbe. Az új Országgyűlés azonban 2010 májusában úgy módosította az Alkotmányt, hogy a 2014-es választásoktól kezdődően az országgyűlési képviselők száma legfeljebb kétszáz lehet, és a nemzeti és etnikai kisebbségek képviseletére további, legfeljebb tizenhárom országgyűlési képviselő választható.



*Horváth János korelnök (középen) vezeti az Országgyűlés alakuló ülését.  
Az előadói emelvényen (előtte) Schmitt Pál, az Országgyűlés új elnöke*

### **Az Országgyűlés szervezete**

Az Országgyűlés hatáskörét a *plenáris ülésen* gyakorolja. A képviselők a javaslatokat az ülésen megvitatják, majd döntenek elfogadásukról: törvényt alkotnak, vagy határozatot hoznak. Az Országgyűlés üléseit a képviselők közül választott tisztségviselők, az *elnök* és az *alelnökök* vezetik a *jegyzők* közreműködésével. A plenáris ülést az Országgyűlés elnökének vezetésével a *Házbizottság* készíti elő, és tesz javaslatot annak napirendjére. Az elnök mellett e testület feladata és felelőssége az Országgyűlés zavartalan működésének biztosítása. Az ülés napirendjén szereplő előterjesztések tárgyalását a *bizottságok* készítik elő. A képviselők felkészülését, parlamenti szereplésüket a pártok képviselőcsoportjai (a *frakciók*) hangolják össze. Az Országgyűlés működésének feltételeit az *Országgyűlés Hivatala* biztosítja.

### **Az Országgyűlés megalakulása**

Az Országgyűlés megbízatása az alakuló üléssel kezdődik. Ekkor szűnik meg a korábbi Országgyűlés (és a képviselők) megbízatása is. Az alakuló ülést a köztársasági elnök hívja össze a választást követő egy hónapon belül. A 2010. áprilisi választásokat követően az Országgyűlés május 14-én tartotta meg alakuló ülését.

Az alakuló ülésen az Országgyűlés megteremti működésének alapvető személyi és szervezeti feltételeit: elfogadja a választási beszámolókat, igazolja a képviselők mandátumát, akik ezt követően esküt tesznek, és megválasztja az Országgyűlés tisztségviselőit. Az Országgyűlés az alakuló ülésen rendszerint megalakítja az állandó bizottságait is.



*A parlament alakuló ülése*

Az alakuló ülés legfontosabb személyi és szervezeti döntéseit, így a tisztségviselők megválasztását, a bizottsági rendszer kialakítását a frakciók által kötött politikai megállapodás alapozza meg. 1990 óta ez a szisztéma biztosítja, hogy az Országgyűlés alapvető szervezeti kérdéseiben konszenzussal és ne csak a többség akaratából szülessen döntés.

### **A kormányalakítás**

Az előző kormány megbízatása az új Országgyűlés megalakulásával megszűnik, ezt követően – az új kormány megalakításáig – ügyvezető kormányként látja el feladatait. A köztársasági elnök az Országgyűlés alakuló ülésén tesz javaslatot a miniszterelnök személyére. A köztársasági elnök azon parlamenti párt miniszterelnök-jelöltjét kéri fel a kormányalakításra, aki biztosítani tudja az ehhez szükséges parlamenti többséget. A jelölés előtt az államfő konzultál a parlamenti pártok elnökeivel.

1990 óta mindig a választásokon győztes párt miniszterelnöke alakított kormányt. 1990-től 2008-ig minden kormány koalíciós kormány volt, azaz két vagy három párt minisztereiből állt.

A miniszterelnököt a kormány programjának elfogadásával egy időben (egy szavazással) az Országgyűlés választja meg. A minisztereket a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A miniszterjelölteket előzetesen meghallgatják az Országgyűlés állandó bizottságai, és állást foglalnak arról, hogy támogatják-e kinevezésüket. A miniszterelnök a megválasztását követően, a miniszterek pedig kinevezésüket követően esküt tesznek az Országgyűlés előtt. A minisztériumok felsorolásáról szóló törvényt, illetőleg annak módosítását az Országgyűlés fogadja el.





*Orbán Viktor miniszterelnök esküt tesz az Országgyűlés előtt*

Orbán Viktor, a Fidesz – Magyar Polgári Szövetség elnöke – 1998-at követően – másodszor alakított kormányt 2010. május 29-én a Fidesz és a KDNP politikusainak részvételével. Az Orbán-kormány 1990 óta a legkevesebb, a miniszterelnökkel együtt tíz tagja van. Két miniszter miniszterelnök-helyettesi megbízást is kapott. A miniszterek a következők: belügyminiszter, honvédelmi miniszter, közigazgatási és igazságügyi miniszter (miniszterelnök-helyettes), külügyminiszter, nemzetgazdasági miniszter, nemzeti erőforrás miniszter, nemzeti fejlesztési miniszter, vidékfejlesztési miniszter, tárca nélküli miniszter (miniszterelnök-helyettes). A kormánynak a kormánypárti képviselők révén több mint kétharmados (68 százalékos) támogatottsága van az Országgyűlésben.

### **Az Országgyűlés tisztségviselői**

Az Országgyűlés tagjai sorából elnököt, alelnököket és jegyzőket választ titkos szavazással. Az Alkotmány nem határozza meg, hogy hány alelnök, illetőleg jegyző megválasztására kerüljön sor. Erről az Országgyűlés az alakuló ülésén dönt a pártok képviselőcsoportjainak politikai megállapodása alapján. 1990-ben és 1994-ben az Országgyűlés három alelnököt és nyolc jegyzőt, 1998-ban három alelnököt és tíz jegyzőt, míg 2002-ben, 2006-ban és 2010-ben öt alelnököt és tíz jegyzőt választott.

A tisztségviselői megbízások a frakciókhoz kötődnek. A lemondás mellett megbízásuk akkor is megszűnik, ha kilépnek a frakcióból, vagy az kizárja őket, továbbá ha megszűnt a frakció.



*Az Orbán-kormány minisztereinek eskütétele*

### **Az Országgyűlés elnöke**

Az Országgyűlés tisztségviselői közül – más parlamentekhez hasonlóan – kiemelkedő szerepe van az Országgyűlés elnökének.

Legfontosabb feladatai:

- gondoskodik az Országgyűlés tekintélyének megóvásáról, rendjének és biztonságának fenntartásáról és munkája megszervezéséről;
- képviseli az Országgyűlést a nemzetközi kapcsolatokban;
- képviseli az Országgyűlést más állami szervekkel, illetve társadalmi szervezetekkel való kapcsolatában;
- összehívja az Országgyűlés ülészeit és ezen belül az egyes üléseket;
- megnyitja és részrehajlás nélkül vezeti az üléseket, ügyel a Házszabály betartására és az ülések rendjére;
- összehívja és vezeti a Házbizottság üléseit;
- összehangolja a bizottságok munkáját;
- jóváhagyja az Országgyűlés költségvetésének tervezetét, és ellenőrzi a költségvetés végrehajtását;
- irányítja az Országgyűlés Hivatalát, kinevezi vezetőit.

A házelnöki tisztség, más országokhoz hasonlóan, Magyarországon is a harmadik legmagasabb közméltóság a köztársasági elnököt, illetve a miniszterelnököt követően.

A köztársasági elnök átmeneti akadályoztatása vagy megbízatásának idő előtti megszűnése esetén az Országgyűlés elnöke (bizonyos korlátok között) ellátja a köztársasági elnök jogkörét.



*Kövér László, az Országgyűlés elnöke és Orbán Viktor miniszterelnök az Országgyűlés európai uniós konzultációs ülésén*

Az Országgyűlés elnöke a Házbizottságon kívül más parlamenti testületeket is vezet. Így ő az elnöke az Európai Tanács napirendjén szereplő kérdésekkel foglalkozó úgynevezett konzultációs ülésnek, a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumának, a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Fórumának és a Fenntartható Fejlődés Nemzeti Tanácsának. Az elnöki jogosítványok e testületek üléseinek összehívásával, a napirend előkészítésével és az ülés vezetésével kapcsolatosak.

*Ülésezik a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumának állandó bizottsága*





Az Országgyűlés elnökei  
1990–2010

Szabad György (MDF)



Gál Zoltán (MSZP)

Az Országgyűlés elnöke pártjának befolyásos, vezető politikusa, esetenként pártja választott tisztségviselője, és részt vesz a pártpolitika formálásában. Ez igaz az Országgyűlés többi tisztségviselőjére is. Az Országgyűlés elnöke azonban nem pártpolitikus akkor, amikor ellátja a Házszabályban meghatározott feladatait. Az Országgyűlés érdekében jár el, amikor biztosítja az Országgyűlés jogainak gyakorlását, gondoskodik tekintélyének megővéséről, rendjéről és biztonságáról. Az Országgyűlés nevében tárgyal, amikor képviseli a parlamentet itthon és külföldön.

1990 óta a házelnöki tisztségre mindig a legnagyobb kormánypárti frakció jelölte egyik vezető politikusát. 1990–1994 között Szabad György (MDF), 1994–1998 között Gál Zoltán (MSZP), 1998–2002 között Áder János (Fidesz), 2002–2006 között, valamint 2006-tól 2009

Áder János (Fidesz)



Szili Katalin (MSZP)





*Katona Béla (MSZP)*



*Schmitt Pál (Fidesz)*

szeptemberéig Szili Katalin (MSZP), 2009 szeptemberétől 2010 májusáig Katona Béla (MSZP) töltötte be ezt a tisztséget. Az új Országgyűlés az alakuló ülésén 2010 májusában Schmitt Pált, a Fidesz képviselőjét választotta meg az Országgyűlés elnökének. Augusztustól a parlament Schmitt Pált köztársasági elnökké választotta, az Országgyűlés elnöki tisztségét azóta Kövér László (Fidesz) tölti be.

#### ***Az Országgyűlés alelnökei***

Az alelnökök legfontosabb feladata, hogy az Országgyűlés elnökét és egymást váltva vezetik az Országgyűlés üléseit. Az ülés vezetésében az Országgyűlés elnökének és alelnökeinek azonosak a jogaik. Esetenként az Országgyűlés elnöke értekezletre hívja össze az alelnököket, ahol megvitatják azokat a problémákat, amelyek megoldása elősegíti az egységes ülésvezetési gyakorlat kialakítását.

*Kövér László (Fidesz)*

Az alelnököknek egyébként nincs önálló jogkörük. Az Országgyűlés elnöke azonban különböző feladatokkal bízhatja meg őket, legtöbbször az Országgyűlés nemzetközi kapcsolatainak körében (delegációkat vezetnek, illetve fogadnak). Az alelnökök az elnök által meghatározott feladatkörben helyettesítik őt. Az elnököt tartós akadályoztatása esetén a legnagyobb létszámú képviselőcsoporthoz tartozó alelnök helyettesíti.

Az Országgyűlés elnökének és alelnökeinek a politikai szerepétől el kell választani azt a Házzsabályban megfogalmazott elvárást, hogy részrehajlás nélkül, a Házzsabály rendelkezései alapján kell vezetniük az üléseket.





*Az Országgyűlés alelnökei: Jakab István, Újhelyi István, Lezsák Sándor, Latorcai János, Balczó Zoltán*

Ha érdemben fel akarnak szólalni a vitában, az ülés vezetését át kell adniuk elnöktársuknak, és az adott napirend további tárgyalása, illetve határozathozatala során csak akkor vezethetik az ülést, ha ehhez az Országgyűlés előzetesen hozzájárult.

### ***Az Országgyűlés jegyzői***

A jegyzők teendői alapvetően a plenáris üléshez kapcsolódnak. Az ülés vezetésében nyújtanak segítséget, illetőleg a parlamenti események hitelesítőiként járnak el. Figyelemmel kísérik az ülésteremben történeteket, közreműködnek a felszólalások sorrendjének meghatározásában. A jegyzők hitelesítik az Országgyűlés üléseiről készült szó szerinti jegyzőkönyvet és az Országgyűlés határozatait. A jegyzők olvassák fel az országgyűlési iratokat, a politikai nyilatkozatokat, valamint az esküszöveget. Titkos szavazás esetén szavazatszámláló bizottságként járnak el. Felügyelik a szavazás menetét, és jegyzőkönyvben rögzítik az eredményt. A név szerinti szavazásnál ők szólítják fel a képviselőket a szavazásra, majd összesítik annak eredményét.

A tíz jegyző közül öt kormánypárti, öt ellenzéki képviselő. A plenáris üléseken egyidejűleg egy kormánypárti és egy ellenzéki jegyző látja el a feladatokat. A jegyzők munkaszobája a Szacsvay Terem, amelynek névadásával elődjüknek, az 1848–49-es Országgyűlés fiatal jegyzőjének, a Függetlenségi Nyilatkozat megfogalmazásáért és aláírásáért kivégzett Szacsvay Imrének az emlékét őrzik és ápolják. Ebben több mint egy évtizede együttműködnek a nagyváradi magyar közösségekkel.

### ***A korelnök és a korjegyzők***

Az Országgyűlés alakuló ülésén a köztársasági elnök felkéri a legidősebb képviselőt a korelnöki, a négy legfiatalabb képviselőt pedig a korjegyzői feladatok ellátására. Az alakuló ülést



*Az Országgyűlés jegyzői: Lenhardt Balázs, Hegedűs Lórántné, Móring Attila József, Nyakó István, Göndör István, Erdős Norbert, Szűcs Lajos, Földesi Gyula, Szilágyi Péter, Tarnai Richárd*

az Országgyűlés tisztségviselőinek megválasztásáig a korelnök vezeti. A korelnök és a korejegyzők fontos feladata, hogy mandátumvizsgáló bizottságként megvizsgálják a képviselők megbízólevelének szabályszerűségét. A korelnöki teendőket 1990-ben Kéri Kálmán (MDF), 1994-ben, 1998-ban, majd 2002-ben dr. Varga László (KDNP, majd Fidesz), 2006-ban és 2010-ben pedig dr. Horváth János (Fidesz) képviselők látták el. Mind Varga László, mind Horváth János az 1945 és 1948 közötti koalíciós időszak Országgyűlésének képviselője volt, s mindkettőn több évtizedes emigráció után, a rendszerváltozást követően tértek haza az Amerikai Egyesült Államokból.

## **A Házbizottság**

A Házbizottság az Országgyűlés elnökéből, alelnökeiből és a frakciók vezetőiből álló testület. A Házbizottság nem a törvényjavaslatok és más indítványok megvitatásának fóruma, hanem a parlament zavartalan működését, az ehhez szükséges egyeztetést, illetve a parlamenti munka tervezését biztosítja.

A Házbizottság tesz javaslatot az ülések napirendjére, arra, hogy az Országgyűlés mely előterjesztéseket mikor és hogyan tárgyaljon meg. Javaslatot tehet arra is, hogy az Országgyűlés egyes előterjesztéseket a Hábszabálytól eltérően vagy időkeretben tárgyaljon meg.

A Házbizottság foglal állást az Országgyűlés munkarendjéről. (Például, hogy hetente mikor tartson plenáris üléseket, illetőleg, hogy mikor ülésezzenek a bizottságok.) Ha ebben a frakciók között nincs egyetértés, erről is az Országgyűlés dönt az ülésszakok elején, februárban és szeptemberben.

A Házbizottság további feladatai is az Országgyűlés kiegyensúlyozott működését szolgálják. A Házbizottságban egyeztetik és készítik elő a frakciók az Országgyűlés legfontosabb szervezeti és személyi döntéseit. A Házbizottság alakítja ki az Országgyűlés költségvetésének el-



*Kövér László, az Országgyűlés elnöke vezeti a Házbizottság ülését*

veit, állást foglal a parlamenti munka sajtónyilvánosságáról, illetve a nemzetközi kapcsolatok szervezéséről, előkészíti az Országgyűlés ünnepségeit, véleményt mond az Országgyűléshez benyújtott fontosabb petíciókról. Minden kérdést megvitat, amelyet az Országgyűlés elnöke, illetőleg a frakciók a testület elé terjesztenek.

A Házbizottság hetente ülésezik az Országház egyik legszebb termében, a Delegációs termében. Üléseit az Országgyűlés elnöke hívja össze és vezeti. Az ülést akkor is össze kell hívni, ha azt (a napirend megjelölésével) valamelyik frakció kéri. A Házbizottság, ha szükséges, a plenáris ülés alatt is tanácskozhat.

Működésének alapelve a konszenzuson alapuló állásfoglalás. Szavazati joga csak a frakcióvezetőknek van. Egyetértés hiányában a döntési, illetve a javaslattevési jogok az Országgyűlés elnökét illetik meg. A Házbizottság ülésein tanácskozási joggal rendszeresen részt vesz a kormány képviselője. Álláspontja, véleménye fontos szempont a plenáris ülés napirendi javaslatának kialakításánál.

## **A bizottságok**

Hatékonyabb a parlament munkája, ha a plenáris tárgyalást, illetve az ott hozott döntéseket a kisebb létszámú, „szakmai” alapon szerveződő testületek, a bizottságok készítik elő.

*A frakciók és a kormány képviselői a Házbizottság ülésén*







Ülésezik a Számvevőszéki és költségvetési bizottság

A Hárszabály szerint az országgyűlési bizottságoknak két fő típusa van: az *állandó* és az *ideiglenes* bizottságok.

### **Az állandó bizottságok**

Az Országgyűlés az alakuló (vagy az azt követő) ülésén hozza létre bizottsági szervezetét: határozatot hoz arról, hogy milyen elnevezéssel, hány taggal, mely állandó bizottságok működjenek, egyúttal megválasztja a bizottságok tisztségviselőit és tagjait. A Hárszabály előírja, hogy kötelező létrehozni az alkotmányozással, a költségvetéssel, a külügyekkel, a honvédelemmel, a mentelmi, összeférhetlenségi és mandátumvizsgálati ügyekkel és az európai uniós ügyekkel foglalkozó állandó bizottságokat.

Az állandó bizottságok az Országgyűlés kezdeményező, véleményező, javaslattevő, a kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szervei.

A bizottságok tevékenysége, így feladataik is az Országgyűlés főbb feladataihoz kapcsolódnak. Az egyes bizottságok munkájában azonban eltérő súlyú a törvényalkotó munkában való közreműködés, illetve a kormányzati ellenőrző szerep. A bizottságok mindazokkal a kérdésekkel foglalkozhatnak, amelyeket az állami és társadalmi élet adott területén alapvető jelentőségűnek tartanak.

Az állandó bizottsági rendszer, a bizottságok száma és részben feladatkörük is ciklusról ciklusra változott.

#### *Állandó bizottságok 1990–2010 között*

<i>Ciklusok</i>	<i>Az alakuló ülésen</i>	<i>A ciklus végén</i>
1990–1994	14	18
1994–1998	17	19
1998–2002	22	23
2002–2006	25	25
2006–2010	18	18
2010–2014	19	20*

\* 2011. január 1.



Ülésezik a Nemzeti fenntartható fejlődés bizottsága

Ebben a ciklusban a következő állandó bizottságokat alakította meg az Országgyűlés:

<i>A bizottság neve</i>	<i>Tagjainak száma</i>
Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottság	27
Gazdasági és informatikai bizottság	27
Számvevőszéki és költségvetési bizottság	27
Önkormányzati és területfejlesztési bizottság	25
Ifjúsági, szociális, családügyi és lakhatási bizottság	24
Egészségügyi bizottság	21
Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottság	21
Európai ügyek bizottsága	21
Honvédelmi és rendészeti bizottság	21
Külügyi bizottság	21
Mezőgazdasági bizottság	21
Oktatási, tudományos és kutatási bizottság	21
Fenntartható fejlődés bizottsága	18
Foglalkoztatási és munkaügyi bizottság	18
Fogyasztóvédelmi bizottság	18
Kulturális és sajtóbizottság	18
Sport- és turizmus bizottság	18
Nemzetbiztonsági bizottság	12
Nemzeti összetartozás bizottsága*	12
Mentelmi, összeférhetetlenségi és mandátumvizsgáló bizottság	8

\* Ez a 2010 decemberében megalakult bizottság foglalkozik Magyarországgal és a határon túl élő magyarok kapcsolataival.



*Ülésezik az Oktatási, tudományos és kutatási bizottság*

Az állandó bizottságok tisztségviselői és tagjai csak képviselők lehetnek. Minden képviselő számára biztosítani kell, hogy valamelyik állandó bizottságban dolgozhasson. Azok a képviselők, akik egyben miniszterek és államtitkárok, nem lehetnek a bizottságok tagjai, hiszen a bizottságok egyik legfontosabb feladata a kormány ellenőrzésében való közreműködés.

Az egyes frakciók a parlamenti létszámarányuknak megfelelően részesednek a bizottsági helyekből. Biztosítani kell azonban, hogy minden állandó bizottság munkájában a frakciók legalább egy tagja részt vehessen. Bár ebben a ciklusban az ellenzéki képviselők aránya az Országgyűlésben egyharmadnál kevesebb, a bizottságokban ez biztosítva van annak érdekében, hogy a módosító javaslataik megkaphassák a szavazásra bocsátáshoz szükséges egyharmados arányt.

A Mentelmi, összeférhetetlenségi és mandátumvizsgáló bizottságba, továbbá legtöbbször a vizsgálóbizottságokba is a kormánypárti és az ellenzéki képviselőcsoportok ugyanannyi képviselőt jelölnek (paritásos bizottság).

Az állandó bizottságok gyakran albizottságokban végzik munkájukat. Valamennyi állandó bizottságnak meg kell alakítania a törvények végrehajtását, társadalmi és gazdasági hatását figyelemmel kísérő albizottságát. A bizottságok többsége albizottságot alakít az európai uniós ügyek megvitatására is. Az állandó bizottságok tisztségviselőit és tagjait pótdíj illeti meg.



*Az Önkormányzati és területfejlesztési bizottság kinevezése előtt meghallgatja  
Pintér Sándor belügyminiszter-jelöltet*

### **Az ideiglenes bizottságok**

Az ideiglenes bizottságnak két fajtája van: az *eseti* és a *vizsgálóbizottság*.

Az Országgyűlés eseti bizottságot olyan aktuális ügyek intézésére hoz létre, amelyre az Országgyűlés kiemelt figyelmet kíván fordítani, és úgy ítéli meg, hogy az nem oldható meg egy már működő állandó bizottság keretei között. Az előző ciklusokban ilyen ügy volt például a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos teendők ellátása, a kábítószer-probléma visszaszorítására tett kormányintézkedések áttekintése és a további feladatok meghatározása, a tudományos kutatások és fejlesztések előmozdítása. 1990-től napjainkig tizenkilenc eseti bizottság alakult meg és működött. Ebben a ciklusban a legjelentősebb feladattal az Alkotmány-előkészítő eseti bizottságot bízta meg az Országgyűlés.

Vizsgálóbizottságot az Országgyűlés egy-egy kérdés megvizsgálására hoz létre, amely többnyire felveti a kormány (vagy valamely tagjának) felelősségét is. 1990 és 2010 között százhuszonöt vizsgálóbizottság felállítását kezdeményezték a képviselők, közülük kilencvenet az ellenzéki képviselők. Az Országgyűlés huszonhat vizsgálóbizottságot alakított meg, tizenhetet az ellenzéki, nyolcat a kormánypárti képviselők, egyet pedig mindkét oldal támogatásával. A vizsgálóbizottságot létre kell hozni, ha azt a képviselők egyötöde kezdeményezi. Valójában azonban nem mindegyikük alakul meg.

Mind az eseti, mind a vizsgálóbizottság munkájának eredményéről jelentést nyújt be az Országgyűlésnek, amely azt megvitatja, majd dönt arról, hogy elfogadja-e a jelentést vagy sem.

A vizsgálóbizottság tisztségviselője, illetve tagja csak képviselő lehet. Az eseti bizottságnak viszont lehet olyan tagja is, aki nem képviselő, de szavazati jog őt nem illeti meg. Az ideiglenes bizottságokban végzett munkáért nem jár díjazás.



Ülésezik a Foglalkoztatási és munkaügyi bizottság

### **Egyéb bizottságok**

Az Országgyűlés időnként *jelölőbizottságot* is alakít. Ilyen az alkotmánybírákat jelölő bizottság, az Állami Számvevőszék elnökét és alelnökét jelölő bizottság, illetőleg a Médiatek tagjait jelölő bizottság.

Az úgynevezett *parlamentközi vegyesbizottságok* az Országgyűlés és egyes külföldi parlamentek közötti megállapodás alapján alakulnak meg, felerészben magyar, felerészben külföldi képviselőkből, társelnökök vezetésével. Feladataikat és működésük módját a két parlament közötti megállapodás rögzíti.

### **A bizottságok működése**

Az állandó bizottságok rendszeresen (általában hetente) tartanak ülést, amelyet a bizottság elnöke hív össze. Célszerűségi szempontok miatt (például, ha ugyanazokat a személyeket hallgatják meg) a bizottságok *együttes* üléseket is tarthatnak.

A plenáris üléshez hasonlóan a bizottsági ülésen is el kell fogadni a napirendet. A határozatképességhez a tagok több mint felének jelen kell lennie. A Házsabály lehetővé teszi, hogy egy távol lévő bizottsági tag helyettesítésével bízva meg a bizottság egy másik tagját. A bizottság tanácskozásképeségéhez a bizottsági tagok több mint egyharmadának jelenléte szükséges, de a létszám megállapítására csak akkor kerül sor, ha ezt bármelyik bizottsági tag kéri. A kormány (a minisztériumok) képviselőinek részvétele a napirendi pontok tárgyalása során alapfeltétele a bizottságok munkájának. A bizottságok egyes kérdések tárgyalására meghívhatják a különböző társadalmi és érdekképviseleti szervezetek vezetőit. Munkájukhoz szakértőket vehetnek igénybe. A bizottsági ülések a sajtó számára nyilváno-



*Bizottsági elnöki értekezlet*

sak, de a bizottság zárt ülést rendelhet el állam-, illetve szolgálati titok vagy meghatározott adatok védelme érdekében. (Jellemzően zárt üléseken tanácskozik például a Nemzetbiztonsági, illetve a Mentelmi, összeférhetetlenségi és mandátumvizsgáló bizottság.) A bizottságok tanácskozásuk eredményeként állásfoglalást fogadnak el vagy határozatot hoznak. A bizottsági ülésekről szó szerinti jegyzőkönyv készül, amelyet az Országgyűlés honlapján bárki elolvashat.

#### ***A bizottsági elnökök értekezlete***

A plenáris ülések előkészítésében, a bizottságok tevékenységének összehangolásában fontos szerep hárul a bizottsági elnökök hetente üléselő értekezletére. Az értekezlet tesz javaslatot a Házbizottságnak, hogy a következő, majd az azt követő plenáris ülésen milyen napirendi pontok szerepeljenek, továbbá javaslatot tesz arra is, hogy az előterjesztések tárgyalására az Országgyűlés elnöke mely bizottságokat jelölje ki. Ezek az értekezleteken beszélnek meg mindazokat a kérdéseket is, amelyek valamennyi bizottság működését érintik, így például a szakértői és dologi keretek elosztását, a nemzetközi kapcsolatokat, a bizottságok internetes honlapjainak kialakítását. Az értekezlet esetenként állást foglal a bizottságok eljárását, működését érintő, olykor vitás kérdésekben, s ezeket az állásfoglalásokat mind az Országgyűlés elnöke, mind a bizottságok irányadónak tekintik és munkájuk során alkalmazzák is. A bizottsági elnöki értekezletet az Országgyűlés alelnökei hívják össze és vezetik.



*A frakciók képviselői a Parlament alakuló ülésének előkészítésén*

## **A frakciók**

### *A frakciók szerepe és megalakítása*

A pártok az Országgyűlésben működő képviselőcsoportjaik (frakcióik) révén valósíthatják meg alkotmányos feladatukat, a népakarat közvetítését. Frakciót legalább tíz képviselő alakíthat. De frakciót alkothatnak az ugyanahhoz a párthoz tartozó képviselők is, ha számuk ugyan nem éri el a tízet, de pártjuk listáról szerzett mandátumot (azaz átlépte az öt százalékos küszöböt), feltéve, ha közülük mindenki ehhez a képviselőcsoporthoz csatlakozik.

A képviselő csak egy frakciónak lehet tagja. A képviselő kiléphet a frakcióból, és a frakció is dönthet úgy, hogy valamely tagját kizárja. A kilépett vagy kizárt képviselőt függetlennek kell tekinteni, és csak hat hónap elteltével csatlakozhat más képviselőcsoporthoz. Ezt a szigorítást az 1994-es Házzsabály vezette be, mert stabilabbá akarta tenni a frakciókat azzal, hogy megnehezítette a képviselők átülését. (Az 1990–1994-es ciklusban ugyanis az átülések és a kilépések miatt huszonegy százalékban változott meg az ülésrend.)

Egy-egy parlamenti ciklusban új frakciók is alakulhatnak, míg más frakciók megszűnhetnek. Az Országgyűlésben nemcsak az a párt alakíthat frakciót, amely indult a választásokon.

### *Frakciók 1990-től 2011-ig*

Az 1990–1994-es parlamenti ciklus alakuló ülésén hat frakció (a Magyar Demokrata Fórum [MDF], a Szabad Demokraták Szövetsége [SZDSZ], a Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt [FKgP], a Magyar Szocialista Párt [MSZP], a Fial Demokraták Szövetsége [Fidesz] és a Kereszténydemokrata Néppárt [KDNP]) jelentette be megalakulását. Az MDF, az



Lázár János, a Fidesz frakcióvezetője



Harrach Péter, a KDNP frakcióvezetője

FKgP és a KDNP a kormánykoalíciót alkotó pártok frakciójaként, az SZDSZ, az MSZP és a Fidesz ellenzéki frakcióként. Később az FKgP képviselőcsoportja kettévált (a kormánypárti harminchatokra és az „ellenzéki” tizenkettekre, majd az utóbbi képviselőcsoport megszűnt). A ciklus végén az MDF-ből kilépett (kizárt) képviselők új pártot és új frakciót alakítottak (Magyar Igazság és Élet Pártja [MIÉP]).

Az 1994–1998-as ciklusban ismét ugyanaz a hat frakció (MSZP, SZDSZ, MDF, FKgP, KDNP, Fidesz) kezdte meg munkáját a parlamentben, majd – miután a képviselők új pártot alakítottak – az MDF-ből kivált a Magyar Demokrata Néppárt képviselőcsoportja. A ciklus végére megszűnt a KDNP frakciója, kizárt képviselők egy része a Fidesz frakciójához csatlakozott. A ciklus elején még legkisebb ellenzéki frakció, a Fidesz a ciklus végére a legnagyobb létszámú, legerősebb ellenzéki képviselőcsoporttá vált.

Az 1998–2002-es ciklus alakuló ülésén újra hat frakció jelentette be megalakulását. A KDNP e ciklusban már nem jutott be a parlamentbe. A MIÉP viszont – immár a választások eredményeként – újból megalakíthatta képviselőcsoportját. A többi öt parlamenti párt már a harmadik ciklusban alakította meg képviselőcsoportját. A koalíciós kormány összetételének megfelelően a Fidesz, az FKgP és az MDF kormánypárti, az MSZP, az SZDSZ és a MIÉP ellenzéki frakció volt. 1990 óta először a ciklus végéig megmaradt az alakuló ülés kori frakciómegoszlás. Nem alakult, de nem is szűnt meg képviselőcsoport.

A 2002–2006-os ciklusban már csak négy képviselőcsoport (két kormánypárti, az MSZP és az SZDSZ, illetőleg két ellenzéki, a Fidesz és az MDF) működött. Bár voltak kilépések és kizárások, új frakció nem alakult.

A 2006–2010-es ciklus alakuló ülésén öt képviselőcsoport jelentette be megalakulását, két kormánypárti (MSZP, SZDSZ) és három ellenzéki (Fidesz, KDNP, MDF). 2008-ban az SZDSZ kilépett a kormányból, így képviselőcsoportja ellenzéki frakcióvá vált. 2009 márciusában megszűnt az MDF 1990 óta folyamatosan működő frakciója.





Vona Gábor, a Jobbik frakcióvezetője



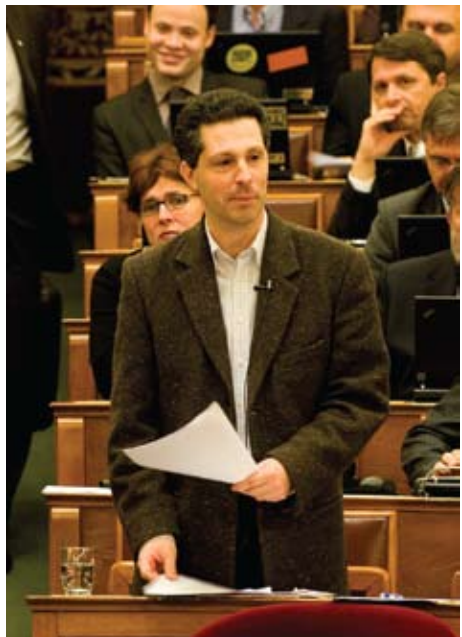
Mesterházi Attila, az MSZP frakcióvezetője

A 2010-es országgyűlési képviselő-választások eredményeként öt párt alakíthatott frakciót az Országgyűlésben. A frakciók száma és aránya 2011 februárjában a következő:

<i>Kormánypárti frakciók</i>	263 képviselő (68%)
Fidesz – Magyar Polgári Szövetség	226 képviselő (58%)
Kereszténydemokrata Néppárt	37 képviselő (10%)
<i>Ellenzéki frakciók és függetlenek</i>	123 képviselő (32%)
Magyar Szocialista Párt	58 képviselő (15%)
Jobbik Magyarországért Mozgalom	46 képviselő (12%)
Lehet Más a Politika	15 képviselő (4%)
Független	4 képviselő (1%)

A Jobbik és az LMP először jutott be az Országgyűlésbe, így először alakíthatott frakciót.

Schiffer András, az LMP frakcióvezetője



#### **A frakciók szervezete, feladatai és működésük**

A Hárszabály csak a frakcióalakítás és a megszűnés alapvető rendelkezéseit rögzíti. Szervezetük és működésük részletes szabályait a frakciók által elfogadott alapszabály vagy szabályzat határozza meg. A frakciók frakcióvezetőt, illetve más, a frakcióügyeket intéző megbízottat (frakcióvezető-helyetteseket, frakcióigazgatót) választanak.

A frakciók – a plenáris és bizottsági ülésektől eltérően – a nyilvánosság kizárásával tanácskoznak, készülnek fel a plenáris ülésekre, ha-



*Az Országgyűlés irodaháza, ahol a képviselők és a frakciók dolgozószobái vannak*

tározzák meg a különböző parlamenti témákban képviselt álláspontjukat és vitatják meg szervezeti és személyi ügyeiket. A nagyobb frakciók a bizottsági tagozódáshoz is igazodó munkacsoportokban (kabinetekben) egyeztetik a módosító javaslataikat és készülnek fel a bizottsági ülésekre. A kisebb frakciókban egy képviselő egy vagy több szakterületet gondoz, munkáját szakértők segítik.

A plenáris (és bizottsági) vitában a képviselőcsoportok általában politikailag egységesen lépnek fel, a törvényjavaslatok és más indítványok támogatásáról vagy elutasításáról a frakciók állást foglalnak, és tagjaiktól többnyire ennek megfelelő szavazást várnak el. A frakciófegyelmet különböző módon biztosítják.

A frakcióknak és vezetőiknek meghatározó szerepük van a parlamenti munka számos fontos kérdésében. Ilyen például a parlament tisztviselőinek és a bizottságok tagjainak jelölése, a plenáris ülések napirendjének kialakítása. A képviselők a frakciók delegáltjaiként vesznek részt a parlamenti bizottságok munkájában. A plenáris ülés vitáinak szabályai is a frakciótagolásra épülnek, miszerint mindig más frakcióhoz tartozó képviselőnek kell szót adni, kormánypárti–ellenzéki változó sorrendben, illetőleg a limitált vitáknál képviselőcsoportoként egy-egy képviselő szólalhat fel. A frakcióvezetők szavazati joggal tagjai a Házbizottságnak, felszólalhatnak napirend előtt, megjelölhetik azokat a képviselőket, akik azonnali kérdéseket tesznek fel.

### ***A független képviselők***

Az Országgyűlésben független képviselőnek kell tekinteni mindazon képviselőket, akik nem csatlakoznak valamely frakcióhoz. Közöttük lehetnek olyanok, akik a választásokon is független képviselőként indultak, de lehetnek olyanok is, akik valamely párt jelöltjeként szereztek



*A Képviselő Tájékoztató Központ*

mandátumot, frakcióalakításhoz viszont kevesen vannak.

A Házsabály szerint független képviselővé válik az, aki kilépett a frakcióból, vagy akit a frakció kizárt tagjai sorából. Más frakcióhoz csak hat hónap elteltével csatlakozhatnak.

## **A képviselők**

### *A képviselők jogállása*

A képviselők jogállásának alapja Magyarországon is a szabad mandátum. Állásfoglalásukat lelkiismeretük és meggyőződésük szerint alakítják ki, és ennek megfelelően szavaznak. Képviselői tevékenységük és szavazatuk miatt nem hívhatók vissza. A képviselők társadalmi ellenőrzését a választópolgárokkal való kapcsolattartás és a viszonylag rövid megbízási idő biztosítja, amely megköveteli, hogy a képviselő folyamatosan bizonyítsa alkalmasságát a tisztségre.

A képviselők döntő többsége ugyanakkor valamelyik párt képviselőcsoportjának a

*A Jog allegóriája*





*Az Országgyűlési Könyvtár olvasóterme*

tagja. A képviselői mandátumot is valamelyik párt (vagy pártok) jelöltjeként vagy támogatásával nyerték el. A „pártelv” a Magyar Országgyűlésben is meghatározza a parlament politikai struktúráját, a képviselők tevékenységét és szerepfelfogását. Ha azonban egy képviselő kilép a frakcióból, vagy a képviselőcsoport zárja ki soraiból, nem kell lemondania mandátumáról.

Az Alkotmány és a képviselők jogállásáról szóló törvény alapvetően egységesen szabályozza a képviselők jogállását. Az Alkotmánynak és más törvényeknek is vannak azonban olyan rendelkezései, amelyek meghatározott jogosultságokat csak a frakcióvezetőknek biztosítanak. A képviselői jogegyenlőségből következően azonban minden országgyűlési képviselő számára biztosítani kell, hogy felszólalhasson az Országgyűlés plenáris ülésén, tagja lehessen bizottságnak, és frakciót alakíthasson.

A jogok túlnyomó többsége minden képviselőt megillet, akár egy frakció tagja, akár független képviselő (például törvényjavaslatot nyújthat be, interpellálhat, felszólalhat a vitában, stb.). A független képviselő azonban napirend után (és nem előtte) szólalhat fel, továbbá azonnali kérdést nem tehet fel. Vannak olyan jogok, amelyekkel több képviselő együttesen élhet (például a napirend módosításának kezdeményezéséhez tíz, a sürgős tárgyaláshoz ötven képviselő, a kormány iránti bizalmatlansági indítvány benyújtásához vagy a rendkívüli ülés összehívásához pedig a képviselők egyötödének támogatására van szükség).

A képviselő alapvető joga és egyben kötelessége is, hogy kezdeményezőn részt vegyen az Országgyűlés munkájában. Igazolatlan távolmaradásukat az Országgyűlés üléseiről egy meghatározott mérték felett (ez a szavazások több mint egyharmada) a tiszteletdíj arányos részének megvonásával büntetik.



*Az Országgyűlés, ahogyan a gyerekek látják (Tóth Tardos Bendegúz rajza)*

### **Mentelmi jog**

Az országgyűlési képviselőket Magyarországon is különleges védelem, mentelmi jog illeti meg annak érdekében, hogy tevékenységüket zavartalanul végezhessék. A mentelmi jog célja, hogy védelmet nyújtson a megalapozatlan hatósági üldözésekkel, zaklatásokkal szemben, amely törvényhozói tevékenysége miatt éri (érheti) a képviselőt.

A mentelmi jognak két formája van: a képviselők felelősségmentessége és sérthetetlensége. A szólásszabadság biztosítója, hogy a képviselőt és a volt képviselőt a megbízatása során tett nyilatkozatáért, felszólalásáért, szavazatáért nem lehet felelősségre vonni (felelősségmentesség). A képviselőt csak tettenérés esetén lehet őrizetbe venni, és ellene csak az Országgyűlés előzetes jóváhagyásával (azaz a mentelmi jog felfüggesztésével) lehet büntető-, valamint szabálysértési eljárást indítani vagy folytatni, továbbá büntetőeljárás-jogi kényszerintézkedést alkalmazni (sérthetetlenség). A képviselő – a szabálysértési eljárást kivéve – nem mondhatja le mentelmi jogáról. Az Országgyűlés a képviselő mentelmi jogát a jelen levő képviselők kétharmadának szavazatával függeszt(het)i fel. Amikor a képviselő megbízatása megszűnik, a mentelmi jog már nem védi, ellene eljárás indítható, és felelősségre vonható.

### **Összeférhetetlenség**

Az Alkotmány, a képviselők jogállásáról szóló törvény és más törvények a képviselőkkel szemben összeférhetetlenségi szabályokat állapítanak meg. Céljuk, hogy biztosítsák a törvényhozói munka függetlenségét, elejét vegyék a nemkívánatos befolyásolásnak, a különböző tisztségek és megbízatások összefonódásának.



*Rubovszky György, a Mentelmi, összeférhetlenségi és mandátumvizsgáló bizottság elnöke ismerteti a bizottság véleményét*

A törvények, mindenekelőtt a képviselők jogállásáról szóló törvény sorolja fel azokat a közhatalmi és hivatali tisztségeket, az állami, illetőleg az önkormányzati tulajdonban lévő vállalatok pozícióit, amelyeket a képviselők nem tölthetnek be. Meghatározza azokat az eseteket is, amikor a képviselő méltatlanná válik arra, hogy az Országgyűlés tagja legyen. A jogállási törvény 1997. évi módosítása a korábbiaknál szélesebb körben állapított meg összeférhetlenségi okokat, így a gazdasági szférára is szigorúbb szabályozást vezetett be. A képviselő az összeférhetlenséget köteles meghatározott időn belül megszüntetni. Ha ezt nem teszi meg, az Országgyűlés kimondja az összeférhetlenséget, és a képviselőt megfosztja a mandátumától. Összeférhetlenségre vonatkozó bejelentést egyébként bárki tehet, és bármely képviselő is kezdeményezheti az összeférhetlenségi eljárást.

### **Vagyonnyilatkozat**

Magyarországon a képviselők jogállásáról szóló törvény lehetővé teszi, hogy a képviselő (az összeférhetlenségi eseteket kivéve) munkaviszonyban álljon, illetőleg kereső foglalkozást folytasson. Más kérdés, hogy a képviselőséggel járó jelentős elfoglaltság számos, kötött munkaidőben végzett foglalkozás gyakorlását nem teszi lehetővé. Munkaviszonyát, önálló vállalkozását, alapítványát, különböző társaságokban, szervezetekben, köztisztviselőként viselt tagságát, tisztségét és az ezekből származó jövedelmét be kell jelentenie az Országgyűlés elnökének.

A képviselőt további bejelentési és nyilatkozattételi kötelezettség is terheli, amely a vagyoni, jövedelmi és gazdasági érdekeltségi viszonyainak átláthatóságát biztosítja. Ez a kötelezettség kiterjed a házastársára és a vele közös háztartásban élő gyermekére is. A törvény arra is kötelezi a képviselőket, nyilatkozzanak arról, hogy az ő vagy a családtagjuk tulajdonában lévő vállalkozás milyen állami, illetőleg európai uniós támogatást kapott. A vagyon-



*Balog Zoltán képviselő (Fidesz) leadja vagyonynyilatkozatát*

nyilatkozatokat nyilvánosságra kell hozni. 2005-től az Országgyűlés honlapján azokat bárki megismerheti.

### ***A képviselők javadalmazása***

Az 1990-es szabad választások eredményeként megalakult többpárti Országgyűlés működése, ülésrendje alapjaiban változott meg. Ezért meg kellett teremteni a képviselői munkához szükséges feltételeket is. Más parlamentekhez hasonlóan Magyarországon is törvény biztosítja a képviselők anyagi függetlenségét.

1990 és 2009 között a képviselők tiszteletdíjban és költségtérítésben részesültek. A tiszteletdíj alapdíjból és pótdíjból állt. A tiszteletdíj után a képviselő adót és társadalombiztosítási járulékot fizetett. A költségtérítés (átalány) a képviselőséggel járó költségeket fedezte, amely után csak 2009-ben vontak le tizenöt százalékos adót. A költségátalánnyal nem kellett elszámolni.

2008-ban népszavazási kezdeményezés indult annak érdekében, hogy a képviselőknek csak bizonylattal elszámolható kiadásaik után járjon költségtérítés. Az Országgyűlés elébe menve a népszavazásnak, a törvényt módosítva átalakította a képviselői juttatás rendszerét és megszüntette a költségtérítés eddigi formáját.

2010. január 1-jétől a képviselők személyijövedelemadó- és járulékköteles (nyugdíj- és egészségbiztosítás) havi javadalmazásban részesülnek.

A javadalmazás elemei: tiszteletdíj (alapdíj és pótdíj), választókerületi pótlék és lakhatási támogatás.



*A figyelmeztetés elnöki eszközei*

Az alapidj a köztisztviselői illetményalap hatszorosa, bruttó 231 900 Ft, míg a bizottsági tagság után járó pótdíj bruttó 162 330 Ft.

A választókerületi pótlékot a Budapest és a választókerület székhelye közötti távolságtól függően a tiszteletdíj százalékos arányában határozza meg a törvény. A legkevesebb a budapesti hatven százalékos, a legtöbb a Budapeستől 300 km-en túl járó százhatvan százalékos kulcs. Így egy budapesti képviselő bruttó 236 538 Ft, míg a legtávolabbi városban élő képviselő bruttó 630 768 Ft választókerületi pótlékot kap. A tiszteletdíjjal együtt ez a budapesti képviselőnél bruttó 630 768 Ft, a legtávolabbi városban élő képviselőnél bruttó 1 024 998 Ft.

A lakhatási támogatás az alapidj ötven százaléka, de csak annak a képviselőnek jár, akinek nyilatkozata szerint Budapesten nincs lakóhelye.

A tiszteletdíj és a választókerületi pótlék tekintetében a képviselő dönthet úgy, hogy költségeit számlával igazolja, vagy választhatja a tíz százalékos költséghányad elszámolását, amely esetben nem szükséges számlával igazolnia a kiadásait, viszont a teljes járandóságának 90 százaléka után fizeti az adó- és járulékkerheket.

Ha a képviselő megbízatása az Országgyűlés működésének befejezésével szűnik meg, és nem választják meg újra, tiszteletdíja hathavi átlagának megfelelő összegű végkielégítésre jogosult.

Az Országgyűlés Hivatala a képviselők távmunkájához biztosítja az internet elérését. A Hivatalban igénybe vett és a képviselő munkájához kapcsolódó postai és távközlési szolgáltatás ingyenes. A képviselő ugyancsak térítésmentesen veheti igénybe a Hivatal elemző, információs és dokumentációs szolgáltatásait.





*Képviselők az ülésteremben*

## **Az Országgyűlés Hivatala**

Az Országgyűlés, a tisztségviselők, a Házbizottság, a bizottságok és meghatározott feladatkörökben a képviselők munkáját az Országgyűlés Hivatala segíti. Emellett a frakciók a képviselők számához igazodó létszámú frakcióirodát is működtetnek. A Hivatalnak – a frakciók és az Országgyűlési Könyvtár munkatársaival együtt – közel kilencszáz alkalmazottja van. A Hivatal munkáját az Országgyűlés elnöke irányítja. Ő nevezi ki és menti fel a Hivatal vezetőit: a főtitkárt, a gazdasági főigazgatót, a kabinetfőnököt, a Külügyi, valamint a Társadalmi Kapcsolatok Hivatala vezetőjét és az Országgyűlési Könyvtár főigazgatóját.

A Hivatalban dolgozó köztisztviselőkkel szemben fokozottan igaz az a köztisztviselői törvényben is megfogalmazott elvárás, hogy hivatalukhoz méltó, pártatlan és befolyásmentes tevékenységet folytassanak.

A képviselők tiszteletdíjáról szóló törvény lehetővé teszi, hogy minden képviselő egy munkatársat alkalmazzon. Az Országgyűlés elnöke, a bizottságok és a frakciók szakértőket is foglalkoztathatnak.

## ***Az Országgyűlés feladatai***

Az Országgyűlés legfontosabb feladatai a következők:

- az Alkotmány megalkotása;
- törvények alkotása;
- az állami költségvetés elfogadása, valamint a költségvetés végrehajtásának ellenőrzése;
- a kormány programjának elfogadása, a miniszterelnök megválasztása;



*Az Országgyűlés elnöke boldog új évet kíván a Hivatal munkatársainak*

- a köztársasági elnök, a miniszterelnök, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, az Alkotmánybíróság tagjai, az ombudsmanok és a legfőbb ügyész megválasztása;
- a hadiállapotról és békekötésről való döntés, valamint a rendkívüli és a szükségállapot kihirdetése;
- a legfontosabb nemzetközi szerződések megkötése;
- az önkormányzati rendszerrel kapcsolatos hatáskörök;
- az országos népszavazások elrendelése;
- a közkegyelem gyakorlása.

Az Országgyűlés legfontosabb feladatköre a törvényalkotás (alkotmányozás), a kormány ellenőrzése és a vezető köztisztviselők megválasztása.

## **Alkotmányozás**

Az Országgyűlés Magyarországon nemcsak törvényhozó, hanem alkotmányozó hatalom is. (Számos országban az alkotmányozó nemzetgyűlés révén a két funkció különválik.)

Az Alkotmány elfogadásához és a módosításához is az összes képviselő kétharmadának szavazata kell.

Magyarországon az Alkotmányt nem kell népszavazással megerősíteni. Az Országgyűlés azonban dönthet úgy, hogy az általa elfogadott Alkotmányt vagy annak módosítását (mint bármely más törvényt) kihirdetése előtt népszavazásra bocsátja.

Az 1989 őszi hatalmon lévő kommunista párt és az új ellenzéki pártok részvételével zajló Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások politikai megállapodásainak megfelelően az Országgyűlés alapvetően módosította a kommunista rendszer alkotmányát. A régi szerkezetben ugyan, de minőségileg új, a demokratikus jogállam értékein nyugvó normákat alkotott, megteremtette a köztársaság közjogi kereteit, és teljes körűen biztosította az emberi jogokat. Ezt az alkotmányt azonban ideiglenesnek szánták. Az új Alkotmány elfogadását az 1990-es szabad választások eredményeként megalakuló Országgyűlés feladatának tekintették. Az átmenetnek szánt alkotmány azonban tartós maradt. Nem született meg az új alaptörvény, ehelyett



Az Alkotmány-előkészítő bizottság alakuló ülése

a „folyamatos alkotmányozás” vált jellemzővé. Az Országgyűlés az elmúlt húsz évben harmincnégy alkalommal módosította az Alkotmányt. (Ebből kilenc alkalommal az elmúlt fél évben.) A 2010 májusában megalakult Országgyűlés – amelyben a kormánypárti frakciónak több mint kétharmados többségük van – új Alkotmány elfogadását tűzte ki célul. A parlament létrehozta az Alkotmány-előkészítő bizottságot, amely 2010 decemberében benyújtotta az új Alkotmány koncepcióját. A koncepció vitáját követően határozott az Országgyűlés az új Alkotmány előkészítéséről. Minden frakció törvényjavaslatot nyújthat be az új Alkotmányról. Az Országgyűlés várhatóan 2011 áprilisában szavaz az az új Alkotmányról.

## A törvényalkotás

A parlamentek történetileg legkorábban kialakult, legfontosabb feladata a törvényalkotás. Különösen igaz volt ez az 1990. május 2-án megalakult Országgyűlés esetében. A rendszerváltozás történelmi feladata, a jogállamiság és a piacgazdaság intézményrendszerének kiépítése, illetve megszilárdítása, az egész jogrendszer új alapokra helyezése és folyamatos átalakítása előtérbe állította a törvényalkotást. A törvényalkotás intenzitása a következő ciklusokban sem csökkent. Arányát tekintve a legtöbb törvényt a májusban alakult új Országgyűlés alkotta meg, alig több mint fél év alatt.

Ciklus	A tárgyalt törvények		
	Új törvény	Törvénymódosítás	Összesen
1990–1994	219	213	432
1994–1998	264	235	499
1998–2002	273	191	464
2002–2006	262	311	573
2006–2010	263	328	591
2010–2014*	57	110	167
1990–2011 összesen:	1338	1388	2726

\*2011. március 1-ig

Az Országgyűlés (legtöbbször a kormány javaslata alapján) a társadalmi-gazdasági viszonyok új és új területeire terjesztheti ki a törvényi szabályozást, s ha valamiről már törvényt



*Az Alkotmány-előkészítő bizottság közmeghallgatást tart az új Alkotmány koncepciójáról, az elnöki emelvényen Salamon László, a bizottság elnöke*

alkotott, azt csak törvény módosíthatja. Az Alkotmány kifejezetten nevesíti azokat a tárgyköröket, amelyek csak törvényben szabályozhatók. Ezek az úgynevezett kizárólagos törvényhozási tárgyak rendkívül erőssé teszik az Országgyűlés szerepét a jogalkotásban.

Az Országgyűlésnek a jelen lévő képviselők legalább kétharmadának szavzatával kell megalkotnia azokat a törvényeket, amelyek az emberi jogokat, továbbá az állami élet alapintézményeit (bírószág, ügyészség, rendőrség, honvédség, nemzetbiztonság, önkormányzatok stb.) szabályozzák. Az Alkotmány több mint harminc törvényhozási tárgykörben írja elő a kétharmados többséget.

### **A törvényalkotási eljárás**

Az Alkotmány szerint a köztársasági elnök, a kormány, minden országgyűlési bizottság és bármely képviselő kezdeményezhet törvényt. A törvényjavaslatok többségét (kb. ötvenöt százalékát) a kormány nyújtja be, majd gyakorisági sorrendben a képviselők (negyvenöt százalék) és a bizottságok (öt százalék) következnek. A köztársasági elnök igen ritkán él törvénykezdeményezési jogkörével.

A törvényalkotás parlamenti folyamata és módszere Magyarországon is évszázados tapasztalatokra épül. Lényeges eleme a bizottságok előkészítő szerepe, az általános és részletes vitára elkülönülő plenáris tárgyalási mód, a bizottságokat és a képviselőket megillető módosító javaslatlételi jog, továbbá a „kétfordulós” szavazás (előbb a módosító javaslatokról, majd a törvényjavaslat egészéről). Ez lehetővé teszi a törvényalkotás során elkövetett hibák kijavítását.

A törvényalkotás során a plenáris és a bizottsági tárgyalási szakaszok meghatározott rendben követik egymást.



A törvényjavaslatok közül a legtöbb időt minden évben a költségvetés megvitatására fordítja az Országgyűlés, valamint a bizottságok

*Bizottsági előkészítő szakasz.* Az Országgyűlés elnöke a törvényjavaslat tárgyalására bizottságokat jelöl ki. A köztársasági elnök, a kormány, illetve a bizottságok által benyújtott törvényjavaslatokat az Országgyűlés köteles megtárgyalni. A képviselők által benyújtott indítvány esetében a kijelölt bizottság foglal állást arról, hogy azt az Országgyűlés egyáltalán megtárgyalja-e (tárgysorozatba vétel). Ha a bizottság a javaslatot nem vette tárgysorozatba, a frakció az Országgyűlés döntését kérheti.

Minden plenáris tárgyalási szakaszt bizottsági előkészítés előz meg. A kijelölt bizottságok először arról döntenek, hogy a törvényjavaslat alkalmas-e az általános vitára. Az általános vita után véleményezik a képviselők által benyújtott módosító javaslatokat, majd a részletes vita után a kapcsolódó módosító javaslatokat. Ha a bizottságok szükségesnek tartják, maguk is benyújthatnak módosító javaslatokat.

*Plenáris szakasz.* Az általános vita során a törvényjavaslat szükségességét, céljait és szabályozási elveit vitatják meg. Elsőként a javaslat előterjesztője kap szót. Ezt követően – ha az előterjesztő nem a kormány volt – a kormány képviselője ismerteti álláspontját, majd a kijelölt bizottságok előadói mondják el a bizottság véleményét, és amennyiben van, a kisebbség véleményét. Ezután kerül sor a frakciók vezérszónokainak felszólalására, majd bármely képviselő elmondhatja véleményét. A felszólalásokra az Országgyűlés többnyire időkereteket állapít meg. Az általános vita végén az előterjesztő válaszol a vitában elhangzottakra. Módosító javaslatot az általános vita lezárásáig lehet benyújtani.

A részletes vita a részletekről, a változtatásokról szól. Itt kizárólag a módosító javaslathoz vagy a módosított javaslattal érintett részhez lehet hozzászólni, ellene vagy mellette érvelve.



*Az Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottság törvényjavaslatot tárgyal*

**Szavazási szakasz.** A részletes vita után kerül sor a módosító javaslatokról történő szavazásra. Fő szabályként arról a módosító javaslatról kell szavazni, amely elnyerte a kijelölt bizottság tagjai legalább egyharmadának támogatását. A következő ülésen a zárószavazásra kerül sor. A törvényalkotási hibák kijavításában fontos szerepe van az Alkotmány- és igazságügyi bizottságnak, amely állást foglal a korrekciókról. Ezeket a módosító javaslatokat a plenáris ülésen a képviselők megvitatják (záróvita), majd szavaznak a módosító javaslatokról, s végül a törvényjavaslat egészéről.

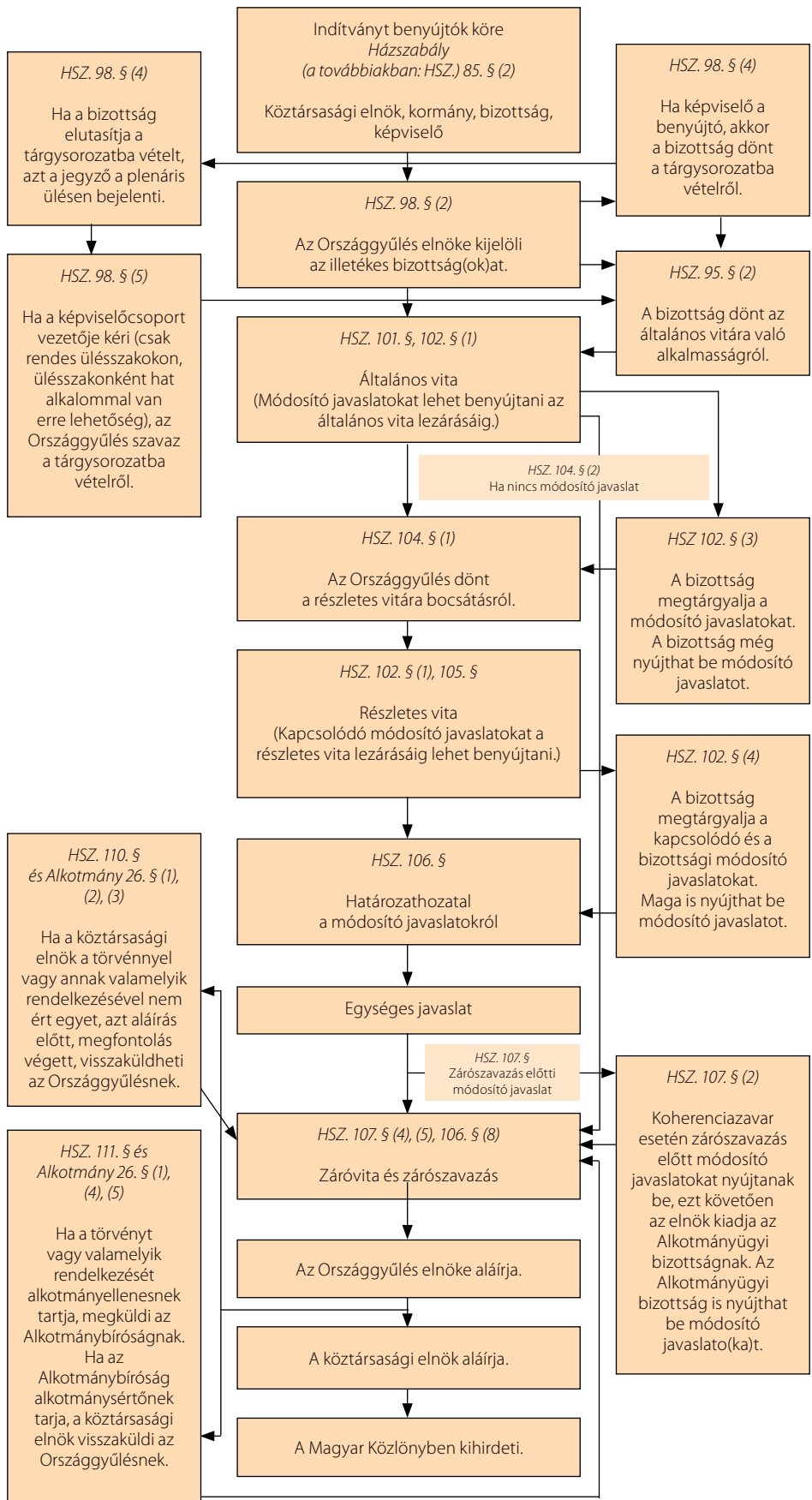
#### ***A költségvetési törvény jelentősége, sajátos tárgyalási rendje***

Az államháztartás rendszere, s benne a központi költségvetés a kormányzás különösen fontos eleme, hiszen az állam e rendszer segítségével látja el a feladatait. A költségvetés megalkotásának joga klasszikus parlamenti hatáskör, az Országgyűlés egyik legfontosabb feladata. Az Országgyűlés a költségvetési törvény elfogadásával hatalmazza fel a kormányt a központi költségvetésben előírt bevételek beszedésére és a kiadások teljesítésére. A költségvetési törvény, és különösen a végrehajtásáról szóló úgynevezett zárszámadási törvény elfogadása nem csupán az egyik legfontosabb törvényhozói aktus, hanem a kormány és az egész államapparátus feletti parlamenti ellenőrzés eszköze is.

A költségvetési törvényjavaslat tárgyalási rendje több ponton eltér a törvényalkotás általános szabályaitól. A leglényegesebb eltérés az, hogy két eltérő funkciójú részletes vitára is sor kerül, és ennek megfelelően a módosító javaslatokról is két külön szakaszban szavaz az Országgyűlés. Az első részletes vitában olyan módosító javaslatokat vitat meg, amelyek a különböző költségvetési fejezetek között indítványoznak átcsoportosításokat. Ezt követően szavaz a parlament a módosító javaslatokról (november 30-áig), dönt az egyes fejezetek és a költségvetés fő összegeiről (a bevételekről, a kiadásokról és a hiányról). Az újra megnyitott részletes vitában már csak olyan módosító javaslatokat lehet benyújtani, amelyek a fejezeteken belül változtatják meg az előirányzatokat, de az elfogadott fő összegeket már nem érintik.

A törvényalkotás folyamatát jól szemlélteti a következő ábra:

A TÖRVÉNYALKOTÁS FOLYAMATA



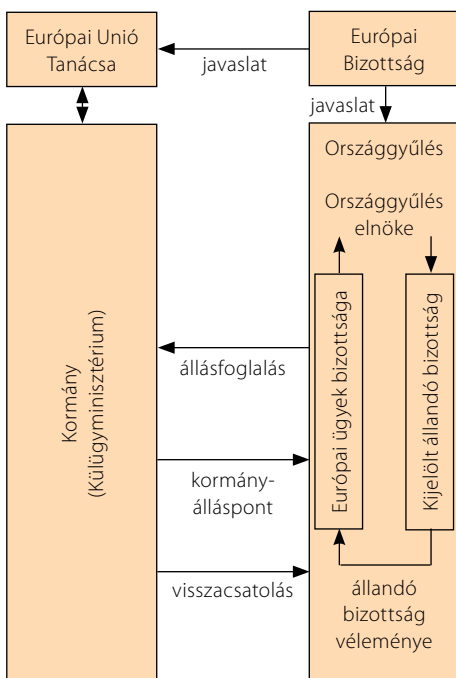


Navracsics Tibor, közigazgatási és igazságügyi miniszter (miniszterelnök-helyettes) expozétát mond a törvényjavaslat vitájában

### Törvényalkotás az Európai Unió tagjaként

Az Országgyűlés feladatai európai uniós csatlakozásunkkal – más tagállamok parlamentjeihez hasonlóan – részben megváltoztak. Módosult a törvényalkotó tevékenység jellege, és új elemekkel bővült az Országgyűlés feladatköre.

Az egyeztetési eljárás szemléltető ábrája



A hazánkban alkalmazandó jogszabályok jelentős részét az Európai Unió intézményei fogadták el. Az Unió joga 2004. május 1-jétől a magyar jogrendszer részévé vált. Azokon a területeken, ahol az Unió kizárólagos hatáskörrel rendelkezik, nincs lehetőség nemzeti szabályozásra. Azokon a területeken, amelyek megosztott vagy nemzeti hatáskörbe tartoznak, a nemzeti parlamentek részben vagy teljes egészében gyakorolják törvényalkotási jogkörüket.

Az EU-tagság új feladatokkal is járt. Új feladat az irányelvek átültetése a nemzeti jogrendszerbe. Az irányelv az elérendő cél tekintetében kötelezi a tagállamot, de a megvalósítás módját, a saját jogrendszerbe való beillesztést a tagállamra bízta. Uniós tagságunk óta a legtöbb törvényünk a jogharmonizációt valósította meg.





*Az Európai ügyek bizottsága meghallgatást tart*

Különleges eljárás keretében az Országgyűlés közvetett módon bekapcsolódik az uniós döntéshozatalba, s meghatározott körben a kormány és az Országgyűlés együttműködve alakítja ki a közösségi jogszabálytervezetekre vonatkozó magyar álláspontot. Ez az úgynevezett egyeztetési eljárás, amely az Országgyűlés Európai ügyek bizottságának feladata.

### **A kormány ellenőrzése**

A törvényalkotás mellett az Országgyűlés másik fontos feladata a kormány és az általa irányított közigazgatás ellenőrzése. Az ellenőrzés alapvetően arra irányul, hogy megvalósul-e a törvényhozói akarat, a törvényeknek megfelelően működik-e a kormányzat.

A végrehajtó hatalom ellenőrzésének parlamenti funkciója a kormány politikai felelősségéből következik. A kormány működéséért az Országgyűlésnek felelős, és köteles munkájáról rendszeresen beszámolni. Az Országgyűlés megvonhatja a bizalmát a kormánytól. Ez az eljárás az úgynevezett konstruktív bizalmatlansági indítvány, amellyel a képviselők abszolút többsége oly módon szünteti meg a hivatalban lévő miniszterelnök és vele a kormány megbízatását, hogy egyben új miniszterelnököt választ.

A parlamenti ellenőrzést gyakorolhatja a plenáris ülés, a bizottságok és az egyes képviselők. Az Országgyűlés az ellenőrzést az erre szakosodott, felügyelete alatt álló szervezetek, az Állami Számvevőszék és az országgyűlési biztosok (az ombudsmanok) révén is gyakorolja.



A Honvédelmi és rendészeti bizottság meghallgatást tart

### **A plenáris ülésen**

Az ellenőrzés fontos eszköze a kormány *beszámolóinak*, jelentéseinek megvitatása és azok elfogadása. Az Alkotmány és a különböző törvények széles körben írnak elő beszámolási kötelezettséget. Az Országgyűlés elsősorban a kormányt ellenőrzi, de ellenőrző tevékenysége kiterjed mindazon szervekre, amelyek beszámolási kötelezettséggel tartoznak a parlamentnek. Vezetőjüket többnyire az Országgyűlés választja meg. Ilyen szerv az Állami Számvevőszék, az Országos Igazságszolgáltatási Tanács, a Médiatanács, illetve ilyen személyek az ombudsmanok és a legfőbb ügyész.

A rendszerváltást követően alakította ki az Országgyűlés a *politikai vita* intézményét, amelyet mind a kormány, mind a képviselők együtöde kezdeményezhet. Bár az ellenzék kisebbségben van, ilyenkor ő is megválaszthatja a témát, amelyet az Országgyűlésnek napirendjére kell tűznie. 1990 óta összesen hetvenöt politikai vitát folytatott az Országgyűlés, többnyire a kormányprogram megvalósulásáról vagy a kormánypolitika egy-egy kritikusabban megítélt területéről: a gazdaságról, az egészségügy és a társadalombiztosítás helyzetéről, az önkormányzatokról, a mezőgazdaságról, a vidékfejlesztésről, a gyermekek és fiatalok helyzetéről, a kormány megszorító intézkedéseiről. A politikai viták hetven százalékát az ellenzéki képviselők kezdeményezték.

### **A bizottságokban**

A bizottságok révén megvalósuló ellenőrzésnek is fontos eleme a különböző beszámolók, jelentések és tájékoztatók megvitatása. A bizottságok határozati javaslatot nyújthatnak be az Országgyűlésnek, amelyben a beszámoltatással összefüggésben intézkedések, feladatok meghatározását kezdeményezik. Minden állandó bizottságnak létre kell hoznia egy albizottságot, amely a törvények végrehajtását, társadalmi és gazdasági hatását kíséri figye-



*Semjén Zsolt, tárcanélküli miniszter (miniszterelnök-helyettes) interpellációra válaszol*

lemmel. A bizottságok kinevezésük előtt meghallgatják a miniszterjelölteket és szavaznak arról, hogy támogatják-e kinevezésüket, majd évente meghallgatják e minisztereket végzett munkájukról. Meghatározott témakörökben a bizottsági tagok kétötödének (azaz a kisebbség) kezdeményezésére is meghallgathatják a minisztereket és a központi közigazgatási szervek vezetőit.

A kormány egyes ügyekkel kapcsolatos felelősségének kivizsgálására vagy más okból az Országgyűlés vizsgálóbizottságot hozhat létre.

#### ***A képviselők által***

A plenáris ülésen az egyes képviselők által gyakorolható hagyományos parlamenti ellenőrzési eszköz az interpelláció, 1987 óta a kérdés, 1994-től pedig az azonnali kérdés. Interpellációjában a képviselő nem csupán felvilágosítást, magyarázatot kér egy-egy ügyvel kapcsolatban a minisztertől, hanem a probléma megoldása érdekében intézkedéseket is sürget.

Az interpelláció különleges súlyát az adja meg, hogy az arra adott válaszról (ha azt a képviselő nem fogadta el) az Országgyűlés dönt. Ha nem fogadja el a választ, az interpelláció bizottsági jelentés formájában ismét a plénum elé kerül. Interpellációt csak a kormány tagjaihoz lehet intézni. Írásban előre megfogalmazott kérdést, illetőleg szóban feltett kérdést (azonnali kérdést) a kormány tagjain kívül a legfőbb ügyészhez, az Állami Számvevőszék elnökéhez, az országgyűlési biztosokhoz és a Magyar Nemzeti Bank elnökéhez lehet intézni. Az erre adott válasz elfogadásáról az Országgyűlésnek nem kell döntenie.

A képviselőknek egyéb eszközeik is vannak a kormány ellenőrzésére. Ilyen a napirenden kívüli felszólalás, s különösen annak a televízió által is közvetített változata, a napirend előtti felszólalás. Ez utóbbi lehetőség a frakcióvezetőket (illetve helyetteseiket) illeti meg, míg a



*Ülésezik az Országgyűlés*

napirend után bármely képviselő felszólalhat. Ezekre a felszólalásokra a kormány tagja reagálhat, de ez nem kötelező. A miniszterelnököt és a minisztereket is megilleti a napirenden kívüli felszólalás lehetősége, erre viszont a frakcióvezetők reagálhatnak.

## **Az Országgyűlés ellenőrző szervei**

### *Állami Számvevőszék*

1990-től – negyvenévi megszakítás után – újból működik az Országgyűlés saját, a kormánytól független pénzügyi-gazdasági ellenőrző szerve, az Állami Számvevőszék. Legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy ellenőrizze a végrehajtó hatalom, a közigazgatás gazdálkodását. Véleményt mond a költségvetési törvényjavaslatról, ellenőrzi a költségvetési törvény végrehajtását, jelentést készít a zárszámadásról, amelyet az Országgyűlés a törvényjavaslattal együtt tárgyal meg. Az Állami Számvevőszék hatásköre minden olyan gazdálkodási tevékenységre kiterjed, ahol közpénzeket használnak fel, és minden szerve, amely állami vagyont kezel. Az Állami Számvevőszék az államszervezet minden szintjén, így a helyi önkormányzatoknál is végezhet ellenőrzéseket. Az ellenőrzés hatékonysága érdekében a törvény különböző eszközöket ad a Számvevőszék kezébe. Szabályozási és intézkedési javaslatokat tehet, felhívást intézhet a törvényes állapot helyreállítására, kezdeményezheti a szabálytalanul igénybe vett pénzeszközök visszafizetését, pazarló gazdálkodás esetén zárolhatja az anyagi eszközöket, és a beruházásoknál a károk megelőzése érdekében felfüggesztheti a közpénzek felhasználását. Bűncselekmény gyanúja esetén köteles a hatóságokat értesíteni.



*Kövér László, az Országgyűlés elnöke vezeti az ülést*

### **Országgyűlési biztosok (ombudsmanok)**

Az Országgyűlés 1993-ban törvényt alkotott az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról, amely intézmény nemcsak az állampolgárok jogvédelmét, hanem a közigazgatás ellenőrzését is szolgálja. Törvény rendelkezik a nemzetiségek és kisebbségek országgyűlési biztosáról, az adatvédelmi biztosról és a jövő nemzedékek országgyűlési biztosáról is. Az ombudsman intézménye az állampolgárok alkotmányos alapjogainak védelmét, a közigazgatás ellenőrzését szolgálja. Az országgyűlési biztosok feladata az, hogy az alkotmányos jogokat érintő, tudomásukra jutott visszaéléseket vizsgálják, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzenek. Az ombudsmanok eljárását bárki kezdeményezheti. Az intézmény tekintélye és a nyilvánosság ereje segít abban, hogy intézkedéseiket, ajánlásait a hatóságok elfogadják.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosát, a kisebbségi, valamint az adatvédelmi ombudsmant az Országgyűlés először 1995-ben, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosát pedig 2008-ban választotta meg a köztársasági elnök javaslatára.

*Domokos László, az Állami Számvevőszék elnöke a költségvetési törvényjavaslat vitájában*





*Schmitt Pál, köztársasági elnök megválasztása után esküt tesz az Országgyűlés előtt*

Mind az Állami Számvevőszék, mind az országgyűlési biztosok csak a törvényeknek vannak alárendelve, más szervektől függetlenek. Szervezeti felépítésüket, feladataikat, működésüket és költségvetésüket az Országgyűlés törvényben határozza meg. Mivel a parlament ellenőrző szervei, munkájukról évente beszámolnak az Országgyűlésnek. Beszámolójukban vagy vizsgálati jelentésükben javaslatot tesznek a parlamentnek egy-egy törvény módosítására.

Az Állami Számvevőszék elnöke és az országgyűlési biztosok részt vehetnek és felszólalhatnak az Országgyűlés és a bizottságok ülésein.

### **A vezető köztisztviselők megválasztása**

A törvényhozás és a kormány ellenőrzése mellett az Országgyűlés jelentős, az Alkotmányban meghatározott feladatköre a kormányzás szervezetének, irányának és feltételeinek meghatározása. E feladatkörök nem válnak el élesen, inkább átfedik egymást. A kormányzás szervezetének kialakítása törvényhozással valósul meg, a kormányzás irányának meghatározásában a legfontosabb elem a kormány programjának elfogadása. Jobban elkülöníthető a feladat harmadik eleme, a kormányzás feltételeinek, így különösen személyi feltételeinek meghatározása. Az Országgyűlés a tágabban értelmezett kormányzás személyi feltételeit teremti meg azzal, hogy megválasztja az állam központi szerveinek vezetőit, a vezető köztisztviselőket. A parlamenti szóhasználatban ezeket a választási aktusokat személyi döntéseknek nevezik.

Az Országgyűlés Alkotmányban meghatározott feladata, hogy megválassza a közméltóságokat: a köztársasági elnököt, a miniszterelnököt, a Legfelsőbb Bíróság elnökét, a legfőbb ügyészt, az alkotmánybírákat, az Állami Számvevőszék elnökét és alelnökeit, valamint az országgyűlési biztosokat. Az Országgyűlés tisztviselőinek (elnökének, alelnökeinek, jegy-



*Kövér Lászlót az Országgyűlés elnökévé választotta*

zőinek) és a bizottság tagjainak megválasztásáról is az Alkotmány rendelkezik. A részletes szabályokat (a jelölésről, a szavazás módjáról és a szükséges szavazati arányról) a Házszabály rögzíti. Különböző törvények további választási jogköröket adnak az Országgyűlésnek. Így a parlament választja meg a Média Tanács elnökét és tagjait, a Magyar Nemzeti Bank Felügyelő Bizottságának elnökét és tagjainak többségét, a Monetáris Tanács tagjait, valamint a Független Rendészeti Panasztestületet.

Azzal, hogy az Országgyűlés választja meg a köztisztviselőket, demokratikus legitimitást biztosít számukra, mivel megbízatásukat a nép által választott képviselői szervtől kapják. A választás nem teremt alá-fölé rendeltségi viszonyt az Országgyűlés és a megválasztott között. A legtöbb esetben azonban a parlament ellenőrzi az adott szerv tevékenységét. A köztársasági elnök és az Alkotmánybíróság tagjai kivételével az Országgyűlés által választott köztisztviselők beszámolási kötelezettséggel tartoznak a parlamentnek.

Az Országgyűlés által választott állami vezetők többségét megválasztásuk előtt a hatáskörrel rendelkező állandó bizottságok meghallgatják, és a javaslatot véleményezik. Nem előzi meg bizottsági meghallgatás a köztársasági elnök, a miniszterelnök és az Országgyűlés tisztviselőinek megválasztását.

Az egyes törvények a köztisztviségek betöltéséhez különböző feltételeket is előírnak. Általános követelmény a magyar állampolgárság, a büntetlen előélet (vagy másképp: a választójog megléte), esetenként erkölcsi bizonyítvány, meghatározott életkor, összeférhetlenség (vagy annak megszüntetése). Az összeférhetlenségi szabályok elsősorban a más hatalmi ágaktól való függetlenséget hivatottak biztosítani.

A legtöbb vezető köztisztviselő megválasztásához az összes képviselő legalább kétharmadának igen szavazatára van szükség (például az Alkotmánybíróság tagjainál, az ombuds-



*Polt Péter, legfőbb ügyész megválasztása után esküt tesz az Országgyűlés előtt*

manoknál, a Legfelsőbb Bíróság elnökénél, a legfőbb ügyésznél, az Állami Számvevőszék elnökénél és alelnökénél). A Médiatanács elnökét és tagjait a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával választja meg a T. Ház. A köztársasági elnök esetében a választáshoz megkívánt többség sajátos. A szavazás legfeljebb háromfordulós lehet, ahol az első két fordulóban a megválasztáshoz abszolút kétharmados többség szükséges, míg a harmadik fordulóban elegendő a szavazatok többségének elnyerése, függetlenül attól, hogy a szavazásban hányan vettek részt. Az Országgyűlés saját tisztségviselőit egyszerű többséggel választja meg. A miniszterelnök megválasztásához viszont abszolút többség szükséges. E döntés különlegessége, hogy a miniszterelnök megválasztásáról és a kormányprogram elfogadásáról egyszerre, egy „gombnyomással” dönt az Országgyűlés. Az Országgyűlés által választott köztisztviselők az Országgyűlés előtt esküt, illetőleg fogadalmat tesznek.

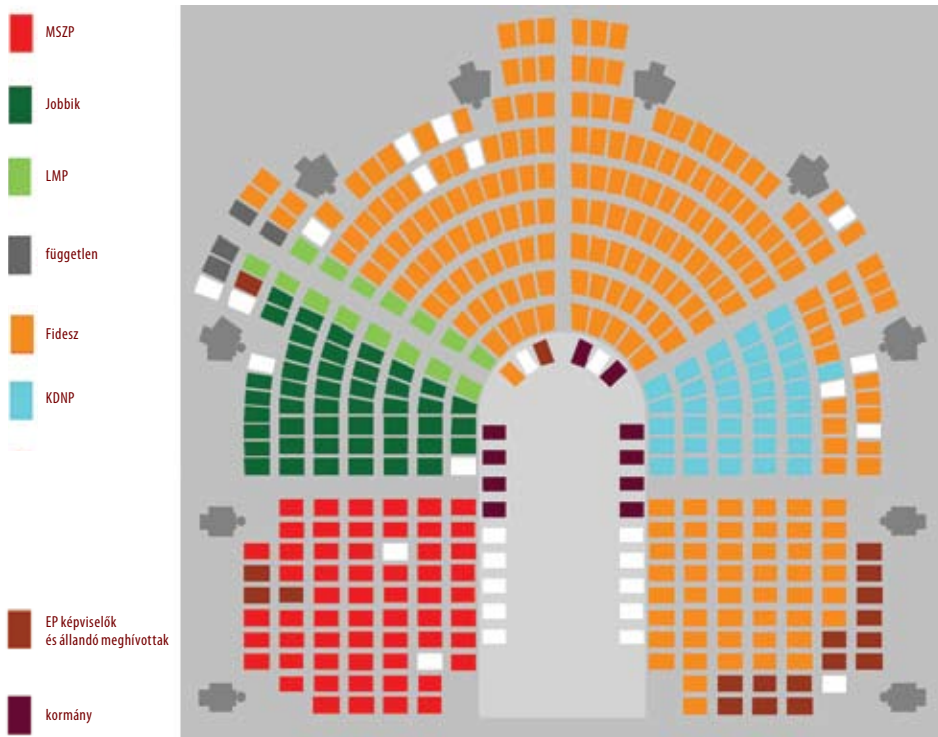
A vezető köztisztviselők megbízatása – a miniszterelnök kivételével – az országgyűlési választási ciklusnál hosszabb időszakra szól. Ez függetlenségük egyik biztosítéka is. A köztársasági elnököt öt évre, a Legfelsőbb Bíróság elnökét, az országgyűlési biztosokat és a Monetáris Tanács tagjait hat évre, az alkotmánybírákat, a legfőbb ügyészt, a Médiatanács elnökét és tagjait kilenc évre, az Állami Számvevőszék elnökét és alelnökét pedig tizenkét évre választja meg a parlament.

### **Az Országgyűlés működése**

Az Országgyűlést a választópolgárok mintegy négy évre választják meg. Megbízatása az alakuló üléssel kezdődik, és az új Országgyűlés alakuló üléséig tart.

A köztársasági elnök feloszthatja az Országgyűlést az Alkotmányban meghatározott esetekben (sikertelen kormányalakítás vagy a bizalom többszöri megvonása a kormánytól). Az Országgyűlés is kimondhatja feloszlását.





Az Országgyűlés működéséről az Alkotmány rendelkezik, a részletesebb szabályokat pedig a Házzsabály állapítja meg. A Házzsabály elfogadásához a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

### Az Országgyűlés ülészekai és ülései

Az Országgyűlés évente két rendes ülészekot tart:

- február 1-jétől június 15-éig és
- szeptember 1-jétől december 15-éig.

Rendkívüli ülészekot vagy ülést kell összehívni a köztársasági elnök, a kormány vagy a képviselők egyötödének kérelmére.

Az Országgyűlés az ülészekok alatt hetente ülésezik. Az ülést az Országgyűlés elnöke hívja össze. Napirendjére a Házbizottság vagy – ha a frakciók között ebben nincs egyetértés – az Országgyűlés elnöke tesz javaslatot az Országgyűlésnek. Legalább tíz képviselő javasolhatja a napirend módosítását. A napirend elfogadásáról az Országgyűlés dönt egyszerű többséggel.

A plenáris ülés az Országgyűlés működésének legfontosabb színtere. A plenáris ülés valamennyi képviselő együttes ülését jelenti. Az Országgyűlés minden fontos hatásköre a plenáris üléshez kapcsolódik. Itt folynak az előterjesztések vitái, és ügödöntő jellegű határozatot is csak a plénum hozhat.

Az ülésen mód van arra, hogy fontos politikai kérdésekről napirend előtt essen szó, az ülések napirendjén pedig az Országgyűlés előtt lévő törvényjavaslatok, beszámolók és más indítványok vitái és szavazásai, továbbá az interpellációk és kérdések szerepelnek.



*Kézfelemeléssel szavaz az Országgyűlés*

A legtöbb európai parlamenthez hasonlóan a magyar Országgyűlés működését is a kormánypárti és az ellenzéki honatyák élénk, gyakran heves vitái jellemzik. Ez így is van rendjén: az Országgyűlésnek közjogi teendői mellett az a feladata, hogy megjelenítse a társadalomban meglévő fontosabb politikai nézeteket és véleményeket. A parlamenti szópárbajok azonban meghatározott szabályok szerint, a szabad vitát biztosító eljárási rendben zajlanak.

Az Országgyűlés hagyományos munkamódszere, hogy a benyújtott javaslatokat bizottsági előkészítés után a plenáris ülésen megvitatja, majd szavazással dönt elfogadásukról. A parlamenti munka alapvető célja a döntéshozatal. A törvényjavaslatok tárgyalása rendszerint több ülésen keresztül zajlik, és általános, részletes, esetenként záróvitára tagozódik. A szavazásra két „fordulóban” kerül sor: először a módosító javaslatokról dönt az Országgyűlés, majd a törvényjavaslat egészéről szavaz. Az Országgyűlés akkor határozatképes, ha a képviselők több mint fele jelen van. A kétharmados törvények elfogadásához természetesen a határozatképesség sem lehet ennél kevesebb.

A legtöbb parlament, így az Országgyűlés is kétféle szavazási módot alkalmaz, a nyílt és a titkos szavazást. A nyílt szavazás rendszerint szavazatszámláló géppel történik. Kivételes esetekben (például a napirend elfogadásáról vagy az ügyrendi javaslatról) kézfelemeléssel szavaznak a képviselők. A nyílt szavazás ritkán alkalmazott formája a név szerinti szavazás, amikor a képviselők ábécésorrendben, helyükön felállva szavaznak. A személyi döntéseket általában titkos szavazással hozza meg az Országgyűlés. (Ilyen például a köztársasági elnök vagy az Országgyűlés tisztségviselőinek megválasztása.)



*José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke felszólal az Országgyűlés plenáris ülésén*

Az Országgyűlés ülésterme a modern parlamentek többségéhez hasonlóan félköríves rendszerű, és kiválóan megfelel a vita szempontjainak. A kormánypárti képviselők és az ellenzéki képviselők többsége egymással szemben ül. A köztársasági elnök (ha részt vesz az ülésen) és a kormány tagjai a képviselők előtti sorban, az úgynevezett „patkóban” foglalnak helyet.

### **Az Országgyűlés munkájának nyilvánossága**

Az Országgyűlés képviseli az állampolgárok érdekeit, megjeleníti a társadalomban meglévő különböző politikai véleményeket és mindenkire kötelező törvényeket fogad el. Működésének egyik legfontosabb követelménye a nyilvánosság, ami biztosítja, hogy az állampolgárok értesüljenek a közérdekű ügyekről, és feltétele annak, hogy részt vehessenek a közügyek megvitatásában és eldöntésében.

Az Országház, bár csak százéves múltat tekint vissza, az ország szimbólumává vált. Az Országház kiemelkedő idegenforgalmi látványosság, évente több mint félmillió látogatót fogad. Az Országgyűlés épületében tekinthető meg az ezeréves magyar államiságot szimbolizáló Szent Korona és a koronázási jelvények.

Az Országgyűlés ülései nyilvánosak, csak kivételes esetben, az Alkotmányban meghatározott feltételekkel tarthat zárt ülést. (Erre az elmúlt huszonegy évben mindössze három alkalommal került sor.) Az ülésekről szó szerinti jegyzőkönyv készül, amelyet az Országgyűlés a honlapján is közzétesz. Az ülésekről a közszolgálati televízió hétfőn háromórás, kedden ötórás élő közvetítést ad. A közszolgálati rádió az elejétől a végéig közvetíti az üléseket, és az Országgyűlés honlapján szintén az egész ülésnapról élő televíziós közvetítés lát-



*Az Országház látogatói a Kupolacsarnokban megtekintik a Szent Koronát*

ható. 2003-tól jeltolmácsok biztosítják, hogy a fontosabb viták tévéközvetítését a hallássérültek is követni tudják.

Az Országgyűlés internetes honlapja ([www.parlament.hu](http://www.parlament.hu)) a parlamenti munka és egyben a tájékoztatás legfontosabb forrása és eszköze. Mivel a képviselőknek szánt információkhoz, adatokhoz az interneten bárki hozzáférhet, nagymértékben kibővült az Országgyűlés tevékenységének nyilvánossága. Az érdeklődők megismerhetik az Országgyűléshez benyújtott valamennyi előterjesztést, megtudhatják, miről tárgyal a parlament, hogyan születnek meg a törvények, milyen kérdéseket, interpellációkat tesznek fel a képviselők, vagy azt, hogyan szavazott az Országgyűlés egy-egy előterjesztésről. Tájékozódhatnak a parlament múltjáról, az aktuális és a várható eseményekről is. Nemcsak a plenáris, hanem a bizottsági ülések jegyzőkönyvei is elolvashatók a parlament honlapján.

Az Országgyűlés Képviselői Tájékoztató Központja állampolgári telefonvonalat és e-mail szolgáltatást ([ktk@parlament.hu](mailto:ktk@parlament.hu)) működtet, amely lehetővé teszi, hogy az Országgyűlés szervezetéről, működéséről az érdeklődő minden kérdésére választ kapjon.

Az Országgyűlés bizottságai széles körű kapcsolatokat alakítanak ki a különböző társadalmi és civil szervezetekkel. A társadalmi kapcsolatok sajátos formája a bizottsági nyílt nap. Célja, hogy fórumot teremtsen a különböző civil szervezetek számára álláspontjuk kifejtésére, a képviselőkkel való konzultációra a bizottság által tárgyalt kérdésben. 1990 és 2006 között az Országgyűlésben önálló bizottság, a Társadalmi szervezetek bizottsága foglalkozott a civil kapcsolatokkal, ma ezt a feladatot az Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottság látja el. Az Országgyűlés Társadalmi Kapcsolatok Hivatalának is fontos szerepe van a civil szervezetekkel való kapcsolattartásban, a parlamentről alkotott vélemények megismerésében, az állampolgárokkal folytatott levelezésben.

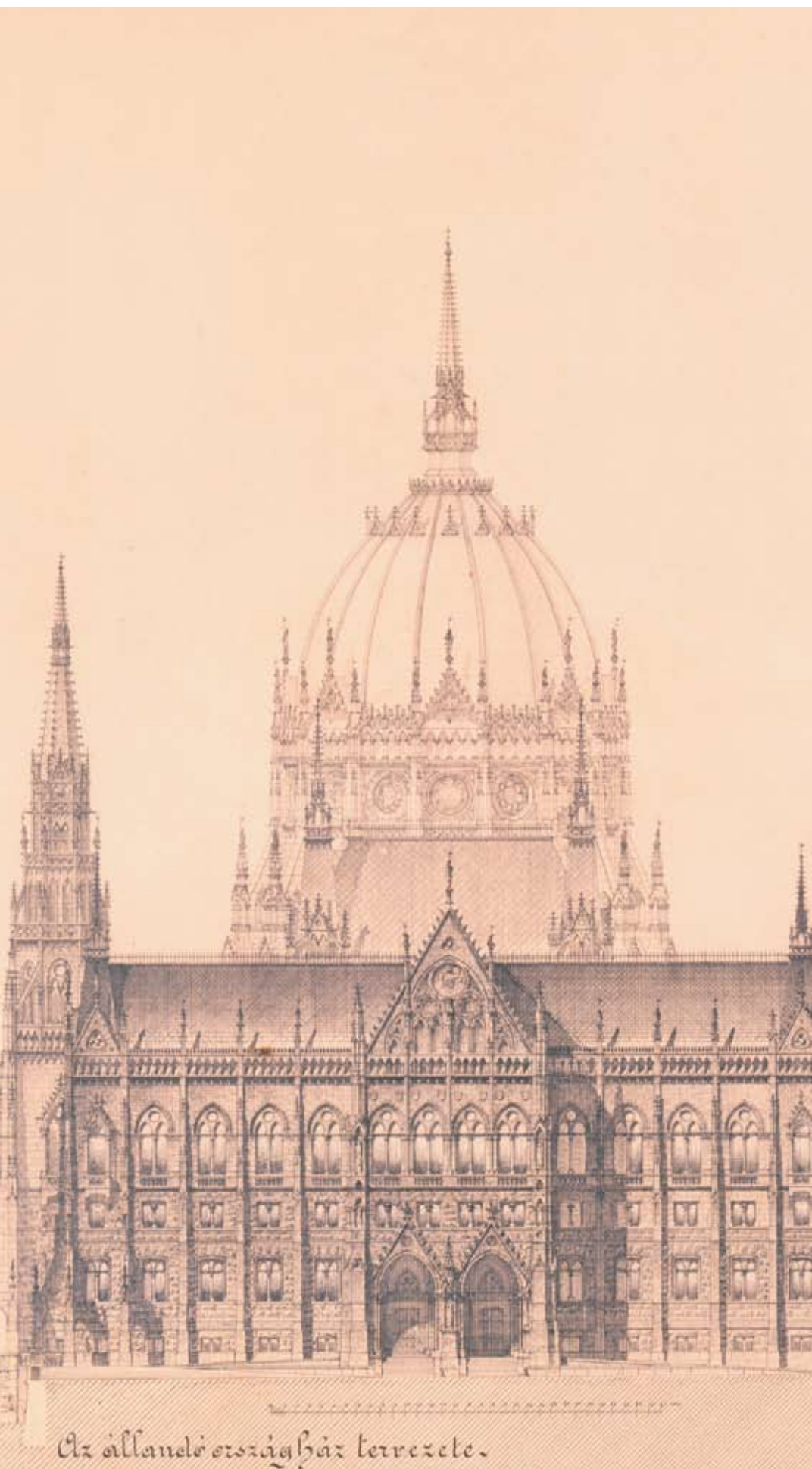


*Gyermekkarácsony az Országházban (középen Kövér László, az Országgyűlés elnöke)*

Az Országház nemcsak a parlamenti munka színtere, hanem valóban az „ország háza” és egyben a nemzet háza is. Egész évben különböző fórumoknak, hazai és nemzetközi konferenciáknak, kulturális rendezvényeknek ad otthont. Gyakran tartják itt tanácskozásait a különböző társadalmi és érdek-képviseleti szervek, civil szervezetek. Az Országház az ünnepek, a kitüntetések, a díjátadások és az azokat követő fogadások helyszíne is. Az épület folyosói, előterei különböző kiállításoknak adnak otthont.

Az Országgyűlési Könyvtár a jog- és államtudomány, valamint a politológia és általában a társadalomtudományok országos szakkönyvtára. Speciális gyűjteménye, adatbázisai és parlamenti dokumentumai egyaránt szolgálják a parlamenti felhasználók (képviselők, bizottságok, szakértők) munkáját, valamint az oktatás és a tudományos kutatás igényeit. Évente több ezer olvasót fogad, zömében diákokat, tanárokat és kutatókat.

Az Országgyűlés sokrétű tevékenységéről, múltjáról, a parlamenti munka nemzetközi gyakorlatáról számos magyar és idegen nyelvű kiadvány nyújt szélesebb körű ismereteket. A kiadványok jegyzéke az Országgyűlés honlapján is megtalálható.



Az állanalo ország ház tervezete.

III.

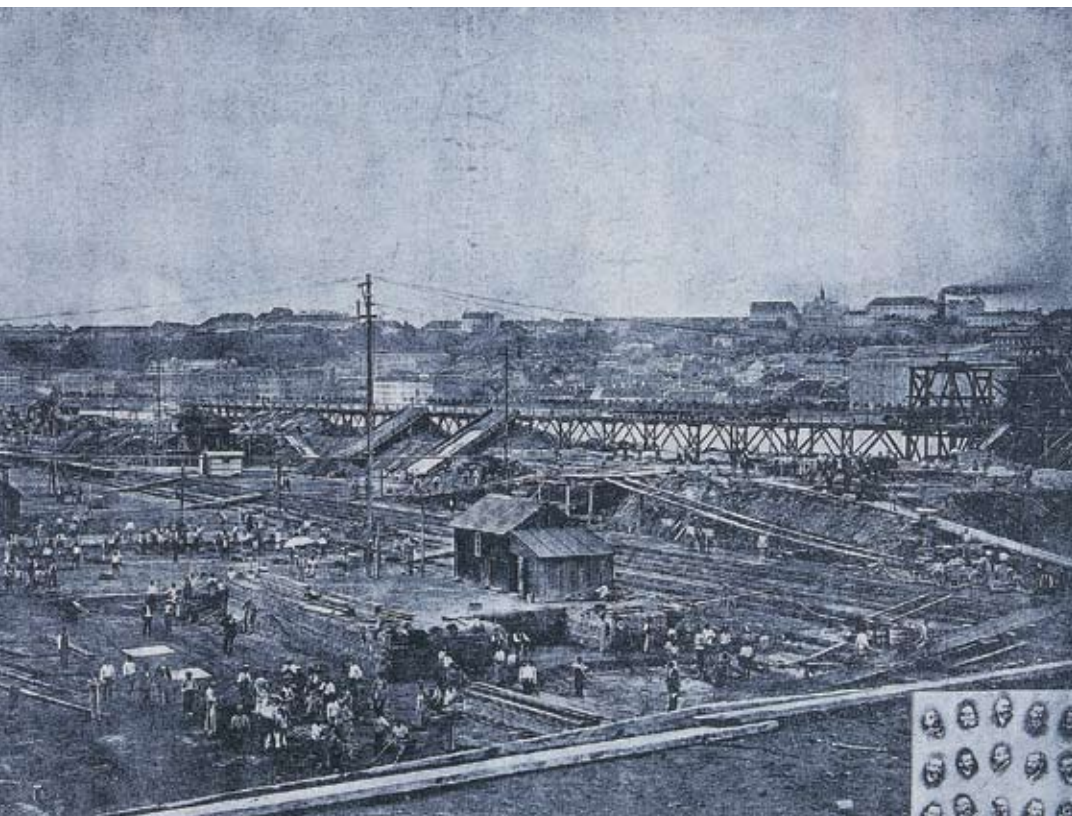
## AZ ORSZÁGHÁZ

A budapesti Országház a magyar törvényhozás otthona, közjogi méltóságok székhelye. A hatalmas, szobrok és képek sokaságával díszített épület műalkotásként is méltó ahhoz a kiemelt szerephez, amelyet a magyar állam életében betölt. Építése több mint száz évvel ezelőtt, egyetlen periódusban zajlott le.

### ***A tervezés és az építés***

Az állandó Országház tervezésére 1882. április elején hirdettek pályázatot 1883. február 1-jei beadási határidővel. Az épület helyét a Duna mentén jelölték ki, és az építészeti stílusra nézve lényegében szabad kezet adtak a pályázóknak. A kiírás négy egyenlő pályadíjat helyezett kilátásba. Bár a pályázat elméletileg nemzetközi volt, a magyar építészársadalom nyomására ez inkább formáságnak bizonyult: a felhívást csak hazai szaklapokban és hírlapokban tették közzé. Ennek köszönhetően az esemény a magyar és – kisebb mértékben – a bécsi építészek házi versenye lett, s a megadott határidőre mindössze tizenkilenc pályázati terv érkezett be.

A pályázat lebonyolítását intéző bizottság Steindl Imre, Hauszmann Alajos, Schickedanz Albert és Freund Vilmos, valamint Otto Wagner és társai tervét részesítette díjazásban. E tervek közül csak Steindlé volt neogótikus, a többi nyertes pályázó neoreneszánsz vagy neobarokk épülethez készített tervet. A bizottság úgy döntött, hogy az Országház neogótikus stílusú lesz, ami lényegében Steindl Imre tervének – megfelelő módosításokat is feltételező – elfogadását jelentette. Elsősorban Andrassy Gyula, a bizottság egyik befolyásos tagja, a volt miniszterelnök és közös külügyminiszter pártolta a neogótikus terv elfogadását, ugyanis a londoni parlamenthez hasonló épületet szeretett volna Budapesten. Steindl Imre (1839–1902), a budapesti Műegyetem tanára személyében Andrassy valóban a neogótika egyik legavatottabb és legelkötelezettebb magyar művelőjét lelta meg.



*Fényképfelvétel az alapozási munkák idejéből*

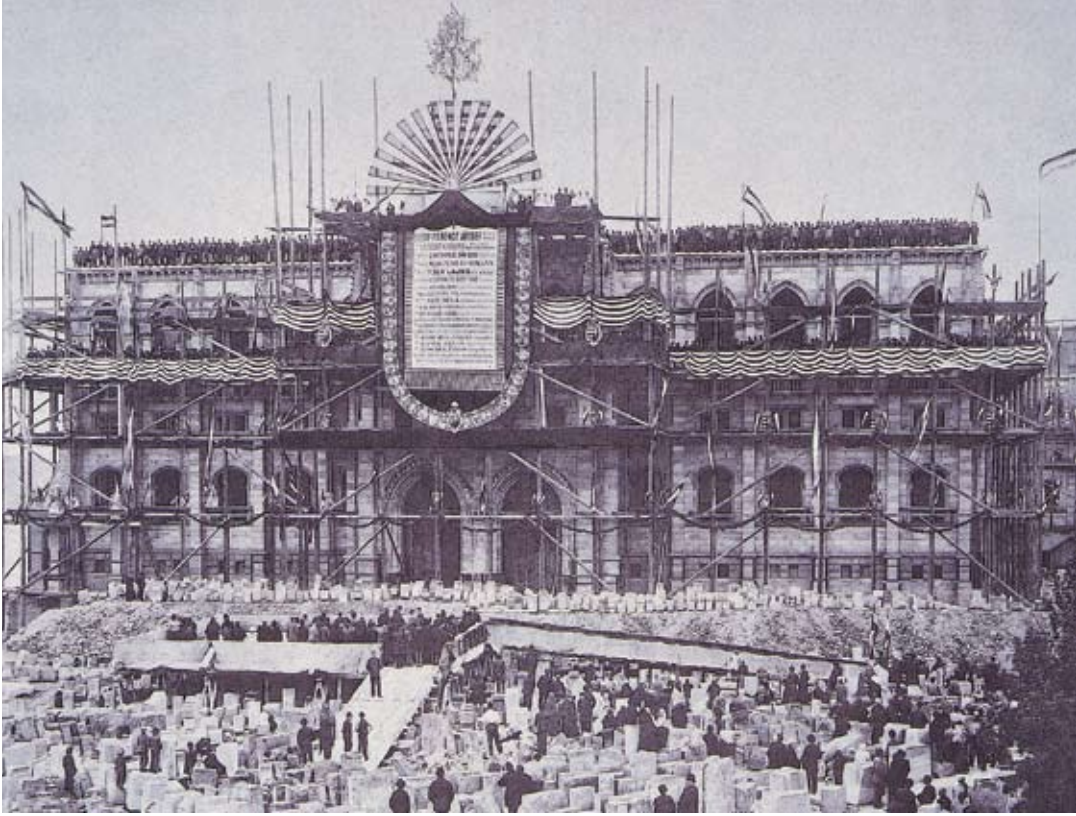
Steindl ezután a pályázati tervet átdolgozta végleges kiviteli tervvé, ami majd egy évet vett igénybe. Ennek során a tervezett épületet északabbra tolta az eredeti elképzeléshez képest, hosszát lecsökkentette, és a földszint és az emelet közé félemeletet iktatott. Az épület javára vált az is, hogy a két homlokzati főtorony és az üléstermek kiemelkedő tömbjét keretező négy-négy torony kupolás lezárását hegyes sisakkal váltotta fel.

Az átdolgozott tervet a nagyközönségnek is alkalma nyílt megtekinteni. Mint ahogy az ilyenkor várható és természetes, azonnal megjelentek az ismertető és bíráló cikkek. A stílus kérdése szenvedélyeket is felkorbácsolt: a sokak által németnek és klerikálisnak tekintett gótikával szemben ellenérzések fogalmazódtak meg.

A terv igazi megmérése azonban nem a sajtóban, hanem a magyar Országgyűlés üléstermeiben történt. Az építésről szóló törvényjavaslatot 1884. március 13-án nyújtotta be Tisza Kálmán miniszterelnök. A törvényjavaslatról a képviselőház három napon keresztül folytatott éles és szerteágazó vitát. A tervezett épület hatalmas költsége volt a legfőbb kifogás, bár többen elleneztek az épület stílusát is. A kormánypárti érvtárból természetesen nem hiányzott az épület reprezentatív feladatára való hivatkozás, a millenniumi ünnepségekben betöltendő szerepe, a magyar állam és alkotmány megtestestítése. A vita utolsó napján a képviselőház viszonylag csekély szótöbbséggel mondott igent az építésre. A főrendiház vitája egyetlen napon zajlott le. Az állandó Országház építési terveinek jóváhagyásáról és az építés végrehajtásáról szóló 1884. évi XIX. törvénycikket az uralkodó 1884. május 22-én szentesítette.

Ezután felállt az Országház építésének irányító szervezete: az építés intézésére a mindenkori miniszterelnök irányításával működő Építészeti Tanács, valamint a közvetlen vezetésre a szűkebb körű Országház Építési Végrehajtó Bizottság. Az utóbbi elnöke gróf Tisza Lajos lett, aki korábban Szeged újjáépítésének királyi biztosaként szerzett érdemeket. Steindl Imrével 1885.





*Bokrétáünnep – 1894*

március 5-én kötöttek művezetői szerződést, amelynek értelmében az építész köteles a részletes terveket elkészíteni, a megfelelő anyagokra javaslatot tenni, a vállalkozók munkáját felügyelni és számláikat átvizsgálni. Steindl Tándor Ottót nevezte ki helyettesévé, a berendezés tervezésével Foerk Ernőt bízta meg. A kormány Ney Béla miniszteri tanácsos elnökletével műszaki ellenőrséget állított fel, hogy őrködjön a szerződésben foglaltak pontos teljesítése fölött.

1885. október 12-én megtették az építkezésen az első kapavágást, ám hamar kiderült, hogy az alapozási munkák a vártnál hosszadalmasabbak és költségesebbek lesznek. Az építési területen található vízmű szivókútjait, csöveit és vezetékeit ugyanis előbb más helyre kellett telepíteni. Amíg ez meg nem történt, az építkezést fel kellett függeszteni.

Bármennyire fájdalmas is lehetett a várakozás, a közben eltelt idő alkalmat adott a terv további érlelésére. Ekkor döntöttek el, hogy a tervezett épület hossz tengelyét – az eredeti elképzeléssel ellentétben – felesleges lenne megtörni a folyó enyhe kanyarulata miatt. Az újabb módosított terveket Steindl 1886-ra készítette el. A munkák további elhúzódása lehetővé tette, hogy 1888-ban Steindl még egyszer változtasson az alapterven. Ez év tavaszán az építési területen fabódében felállították az épület 1 : 20-as, vagyis 5 x 14 méteres gipszmalettjét. Nagyméretű épületmodellt sokat számon tart az építészettörténet, de hogy a budapesti Országházé a valaha készült legnagyobbak közé tartozik, aligha kétséges. Rendeltetése a részletek véglegesítésén kívül a közönség tájékoztatása, illetve a lelkesedés fenntartása lehetett – ekkor még további nyolc évet kellett várni, hogy a nagy mű legalább külsőleg elkészüljön.

A több hónapos felfüggesztés után az építési munkák 1886. október 25-én indulhattak újra. Munkások százai dolgoztak óriási reflektorok fényénél még éjjel is. 1887. augusztus 31-ére megtörtént a föld kiemelése. Időközben megkezdődött az alapzat készítése: a Duna közelsége miatt összefüggő betonréteget építettek, aminek átlagvastagsága elérte a két métert. A betonozás befejezése után fogtak hozzá a felmenő falak építéséhez.

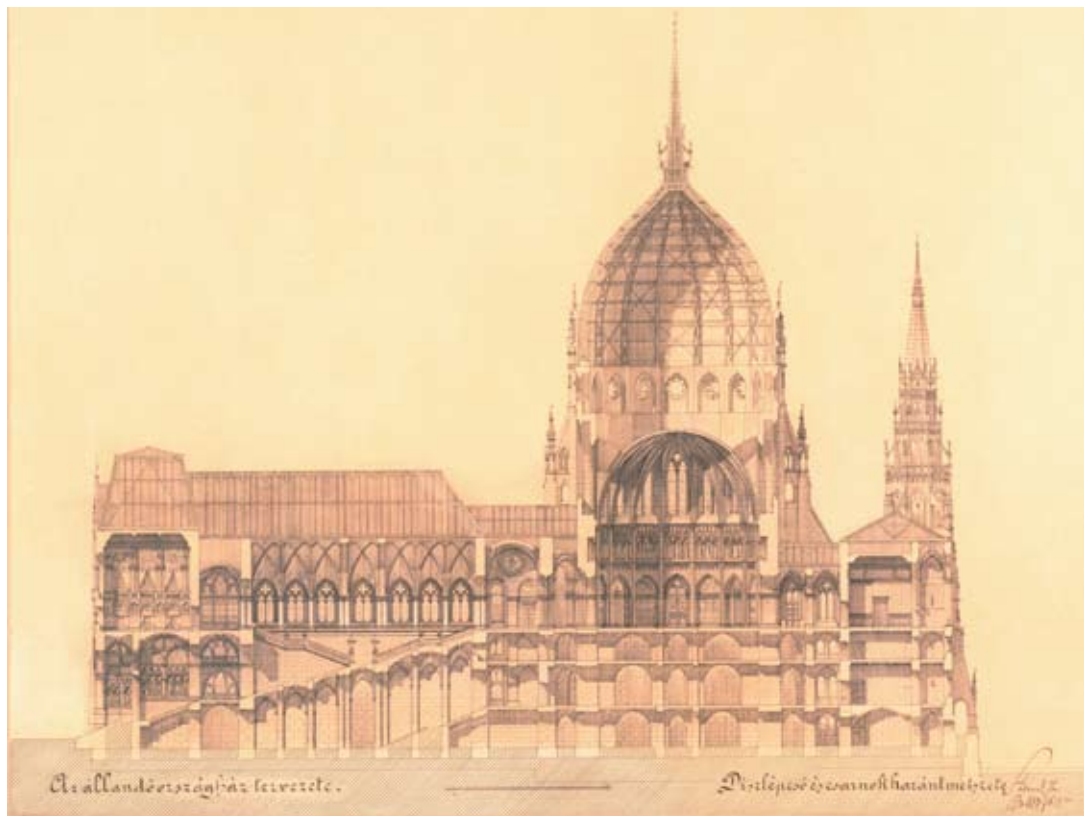


*Steindl Imre terve a déli homlokzatról*

Különleges műszaki megoldást alkalmaztak a fűtésnél. Távfűtést építettek ki, amelyhez a gőzkazánokat az Országháztól százötven méterre, egy külön álló házban (a mai Balassi Bálint utca 1–5. alatt) helyezték el. Az általuk termelt forró gőzt gondosan szigetelt csővezetékben a föld alatt juttatták el az Országházhoz, ahol a meleg levegő elosztására kamrákat építettek a nagyobb termek alá. Ez a fűtőrendszer Európában a maga korában a legnagyobb-nak és a legmodernebbnek számított.

1892-re nyilvánvalóvá vált, hogy az eredeti szándékkal szemben, a feszített munkatempó ellenére, az épület nem készül el a magyar honfoglalás millenáris ünnepségeire. A végrehajtó bizottság ezért utasította Steindlt, hogy 1896-ra, ha a teljes Országház nem is, de az épület külseje, továbbá a kupolacsarnok és a főlépcső készüljön el. 1894. május 5-én megtartották a bokrétaünnepélyt, amely a hagyományok szerint az épület főpárkányig történt felhúzását, tehát lényegében a kőművesmunka elkészültét jelzi. Szinte hihetetlen mennyiségű építőanyagot használtak fel: a falak építéséhez mintegy negyvenmillió téglát, burkolásához harmincezer köbméter faragott követ.

A teljes tetőszerkezetet, beleértve a kupola vázát, hengerelt és szegecselt vasból készítette a budapesti Schlick-gyár. A tetőket palával és rézlemezekkel fedték. 1895. május 16-án elhelyezték a belső kupola zárókövét, 1895 decemberében pedig a külső homlokzatról elbontották az állványt. 1896. június 8-án, Ferenc József magyar királlyá koronázásának huszonkilencedik évfordulóján az Országgyűlés háza ünnepélyes külsőségek között megtartotta együttes ülését, amely alkalomra díszbandérium kíséretében idehozták a Szent Koronát és a többi koronázási jelvényt. Az Országházat azonban csak hat évvel később, 1902. október 8-án lehetett használatba venni. Steindl Imre ezt már nem élhette meg – néhány héttel korábban, augusztus 31-én távozott az élők sorából. A belső munkálatok egészen 1904 végéig így is tovább folytak. Az építkezés összköltsége hivatalosan több mint harminchétmillió ko-



Metszet a főlépcsőn és a kupolán keresztül – Steindl Imre

ronát tett ki. Ez a végleges tervekhez kalkulált költségeknek körülbelül a kétszerese, az eredeti pályázaton előírt költségvetés négyszerese volt!

A használatbavételt követően az Országház ismét közérdeklődés tárgya lett. Senki sem maradt közömbös az épület láttán; nem hiányzott a dicséret, sőt a lelkesedés sem, de voltak élesen kritikus vélemények is. A magyarok azonban elégtétellel vehették tudomásul, hogy övék a világ egyik legnagyobb épülete. Mint ilyen, egyike volt azon építményeknek, amelyekkel Magyarország 1896-ban a honfoglalás ezredik évfordulójáról emlékezett meg.

### **Az épület külseje**

Az épület a Duna mentén húzódó hosszanti tömbből és az ehhez hátulról merőlegesen csatlakozó kereszt szárnyból áll.

A hosszanti tömb a folyó felől tekintve teljesen szimmetrikus. Középpontja a kupola, ami előtt toronypár szökken a magasba. Ettől balra az egykori főrendiház, jobbra a képviselőház üléstermék hangsúlyozó épülettömb emelkedik. A hosszanti tömb két végén kissé alacsonyabb tetőzet jelzi a két ház hivatali helyiségeit. Vagyis az épület tömegei kétfelől indulva ritmikusan és lépcsőzetesen emelkednek, hogy a csúcspontot a kupolában érik el. A tömegek változatos, sőt drámai csoportosításával a tervező sikeresen kerülte el az ilyen nagyságú építményt óhatatlanul fenyegető monotonitást. Az Országház méretei ugyanis tiszteletet parancsolóak: hossza kétszázhatvanöt méter, legnagyobb szélessége százhuszonhárom méter, a kupola magassága a járda szintjétől kilencvenhat méter.



*Az Országház a budai oldalról nézve*

Steindl az épület két nézetét jól érzékelhetően különböztette meg egymástól: a dunai, vagyis a nyugati oldal oldottabb, de egyúttal díszesebb, a városi, keleti homlokzat zártabb és szigorúbb. A dunai oldalon árkádsor vonul: kétoldalt a földszinten halad, míg középen az emelet szintjére emelkedik, hogy a kupola kitüntetett szerepét tovább fokozza. Az oldalsó tömbökön és a középrizalit két szélén nincs árkádnilyás, ide vastos – bár valójában funkció nélküli – támívek kerültek. Az árkádok, támívek és támpillérek váltakozása hozzájárul a főhomlokzat változatos, vibráló hatásához, akárcsak a sűrű tengelyállású, kúszólevelekkel és keresztrozásával gazdagon díszített ablakok az emeleten.

A keresztzárny város felé néző oldalán a főbejárat hármaskapuzata nyílik vastos oszlopokkal és falpillérekkel. A keresztzárny két oldalán kocsiálahajtókból további bejáratok nyílnak; az épületbe összesen tizenhét kapun lehet bejutni. A két rövid homlokzatot oromzatos középrizalitek uralják, amelyek földszintjén további kocsiálahajtós bejárat található. Mély béléstük az épület e részének különös plasztikát kölcsönöz.

Az Országház épületének talán semmi sem biztosít olyan festői mozgalmasságot, mint a bonyolult tetőidomok sokasága. A tizenhatszög alaprajzú, bordázott, meredek ívű kupola támívekkel körbevett dobon ül, magasba törő lendülete hegyes, csipkés csúcsdíszig vezet. A két főtorony önmagában is figyelemre méltó neogótikus építmény: három lépcsőben karcúsodó tömegük meszeszerű hatását a fiatornyok, vízköpők sokasága és rézből domborított zászlótartó vitézsobrok fokozzák. Az üléstermeket hangsúlyozó tetőszerkezetek meredek síkú főtömbökből és az azt szegélyező, tűhegyes végződésű négy saroktoronyból állnak, alsó részüket fiatornyokkal gazdagon csipkézett pártázat öleli körbe. Az épület valamennyi tetőgerincét mives kovácsoltvas korlát koronázza, ami légiessé varázsolja az éles kontúrokat. Ezt a hatást tovább fokozza a tetőzet megszámlálhatatlanul sok apró tornya, fiáléja és kőcsipkéje.



Tetőrészletek

A homlokzatokat igen nagy számú, összesen kilencven kőszobor díszíti. Ezek a magyar történelem nagyjainak és azok kísérőinek az alakjai; az épületen a magyar nemzeti panteon gondolata sehol másutt nem ismert léptékben valósul meg. Az északi oldal középpillérén Árpád vezér, a déli oldalán Szent István király alakja áll. Az épület harmadik kiemelt fontosságú pontján, a főbejárat fölött két nagy király, Nagy Lajos és Corvin Mátyás a középkori Magyarország hatalmát hirdeti. A dunai épületszakaszon északról délre haladva a magyar uralkodók időrendbe állított alakjai sorakoznak. A szobrok stílusában nincs semmi „gótikus”, megformálásukra a 19. század végére jellemző realizmus nyomta rá a bélyegét. Steindl nemcsak a stílusukban, hanem frontális beállításukban és történelmi hűségükben is egységet követelt. Nem meglepő tehát, hogy bár megalkotásukban huszonhárom szobrász, köztük a kor néhány legkiválóbb magyar művésze vett részt, egyéni jelleget alig mutatnak, mintha egyazon kéz faragta volna őket. Végeredményben az építészetnek alárendelt, az architektúrába tagolódó elemek.

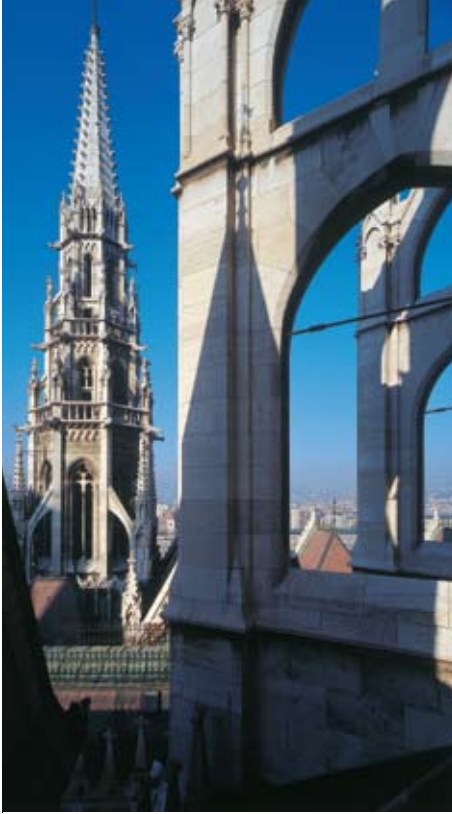
A törvényhozás házán a címereknek fontos szerep jutott. A főbejárat fölött a középoromzatba Magyarország és társországai angyalokkal hordozott (történelmi) címere került, alatta és az épület keleti oldalán végig a párkányok alatt a városok és a megyék címereinek hosszú sora húzódik. A heraldikai rendszer kiegészíti a homlokzat szobrainak ikonográfiai programját, de hozzájárul a homlokzat plasztikai gazdagításához is.

Ha magán az épületen önálló szobroknak nem jutott is szerep, a főbejárat elé két impozáns ülő oroszlánszobor került, a középkori templomokat őrző oroszlánfigurák nagyra nőtt utódjai. Az erőteljes bronzszobrokat Markup Béla mintázta meg. A bejárat két pillére előtt egy-egy díszes lámpa áll, mögöttük a bejáratot íveket míves kovácsoltvas kapu – Jungfer Gyula műhelyének munkája – zárja.



Mint láttuk, az Országház tömegelrendezése szimmetrikus, mégis dinamikus, ami leginkább a 17–18. századi barokk építészet elveit idézi. A homlokzatok architektúrája viszont minden ízében a középkori gótika világával rokon. Nem túlzás azt mondanunk, hogy a historizmus több történelmi korból merítő, de a különböző szerkesztési elveket, elemeket és részleteket új szintézisben egyesítő építésze az Országházban a legmagasabb szinten nyilvánul meg. Még ha néhány jellemző építészeti formája Steindl bécsi mestere, Friedrich Schmidt alkotásaival rokon is, a budapesti Országházon a tornyok és a kupola festői halmaza, amelyet a számtalan falpiller, fiatorony és kőfaragvány vibráló hatása tovább old, olyan lenyűgöző egységgé áll össze, ami minden korábbi hasonló épülethez képest új minőséget jelent.

Érdeemes összevetni a budapesti Országházat a világ más parlamenti épületeivel. A londoni parlament (1835–1865) folyó menti elhelyezkedése, hosszan húzódó tömege egyértelmű előképet adott budapesti ellenpárja tervezéséhez: hasonló megoldás a Duna partján szinte magától értetődően kínálta magát, és Steindl teljes mértékben élt a lehetőséggel. A két épület neogótikája – még ha eltérő stílusváltozatot képviselnek is – ugyancsak közös vonás. A bécsi parlamenten (1873–1883) portikuszok jelzik a központi csarnok és a két ülésterem helyét, de sem torony, sem kupola nem képez függőleges hangsúlyt. A berlini Reichstagot (1882–1898) négyzetes alaprajzú, kupolaszerű építmény koronázza, ám itt nem beszélhetünk kétkamarás rendszerről. A washingtoni Capitolium (1792–1827, 1850–1863) épületének tömegét meghatározza a két ház szimmetrikusan elhelyezkedő ülésterme és a középütt magasodó kupola, ami az amerikai és a magyar törvényhozás székházát igen hasonlóvá teszi. A két épület között azonban alapvető a stílári különbség: az amerikai Capitolium klasszicista, a magyar Országház neogótikus. Kanada parlamentje Ottawában (1859–1867) számunkra azért jelentős, mert ez is neogótikus és van kerek, kupolás tere; ám ez utóbbi különálló egység, a parlament könyvtárának ad helyet. Budapest az, ahol a törvényhozás két ülésterme és a központi kupola együttesen megjelenik, külső hangsúlyt kap, és neogótikus



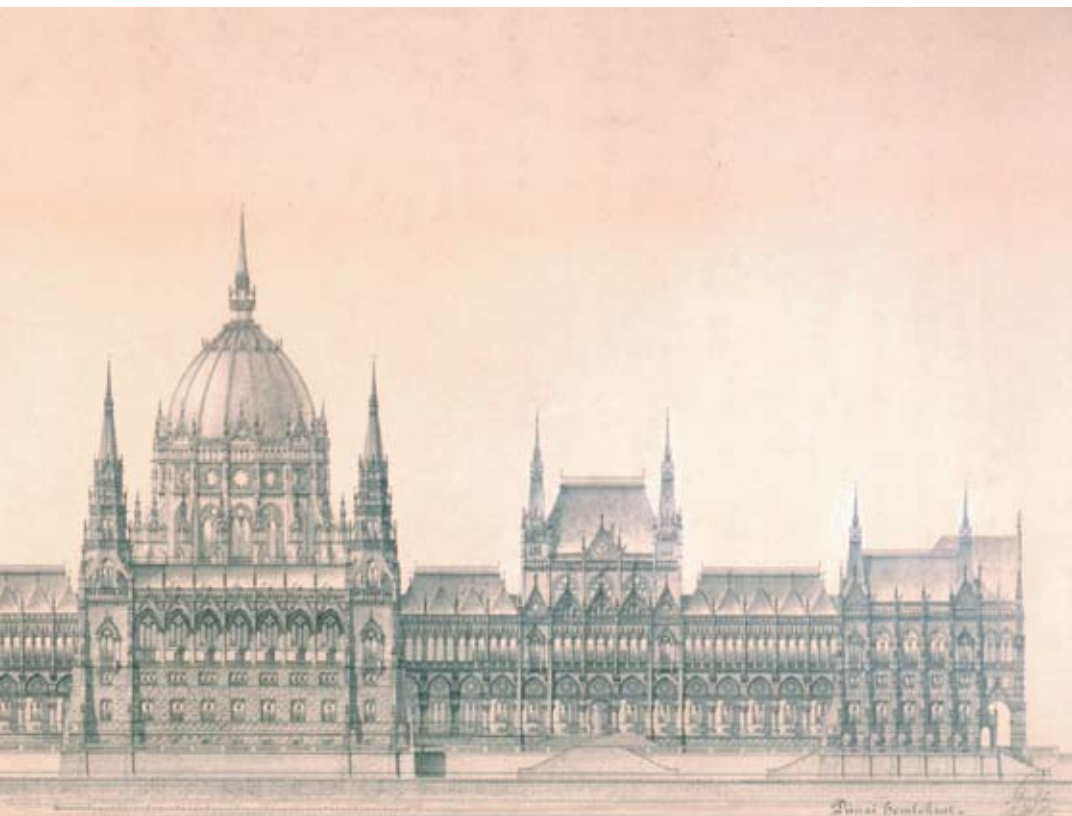
épületben ölt testet. A magyar Országház térrendszere, tömegkialakítása és stílusa az európai és észak-amerikai parlamentépítészet tanulságain alapszik, mesteri módon mintegy betetőzve és összegezve a fél évszázados fejlődési folyamatot.

Elhelyezése révén az Országház a budapesti városkép egyik központi, sőt meghatározó eleme. Nem véletlen, hogy ma már nemcsak a magyar államiság, hanem a magyar főváros jelképét is látjuk benne. A támfalaival és külső lépcsőivel az alsó rakpartból kinövő épületóriás összképe elválaszthatatlan a Dunától, amelynek előtte lévő szakaszát fenségesen uralja. Ugyanakkor a magyar parlamentarizmus otthona ideológiailag és építészeti ellensúlyt jelentett a folyó túloldalán, kissé délebbre, a budai Várhegyen magasodó egykori királyi palota (mára már leegyszerűsített) neobarokk tömegével szemben. Az Országház a Pest felőli oldalon nem tud ilyen mértékben érvényesülni; a méltó és megfelelő városépítészeti kialakításra nem voltak meg a szükséges feltételek, a meglévő utcahálózat és tulajdonviszonyok szorításában itt csak felemás megoldás születhetett.

### ***Az épület belseje***

Az Országház alaprajzi elrendezését a szimmetria és a világos áttekinthetőség jellemzi. Az épületszárnyak tíz váltakozó méretű udvart fognak közre, az egyes részek közti kapcsolatot szinte végtelennek tűnő folyosórendszer biztosítja.

Az első emeleten helyezkednek el a törvényhozás üléstermei, valamint az egyéb kiemelt fontosságú termek és hivatali szobák. E helyiségek kialakítása különlegesen igényes, itt összpontosulnak az épület belsejének művészi alkotásai. A termek díszes jellegét az magyarázza, hogy rendeltetésük nem szorítkozott a törvényhozás szorosán vett igényeinek kielégí-



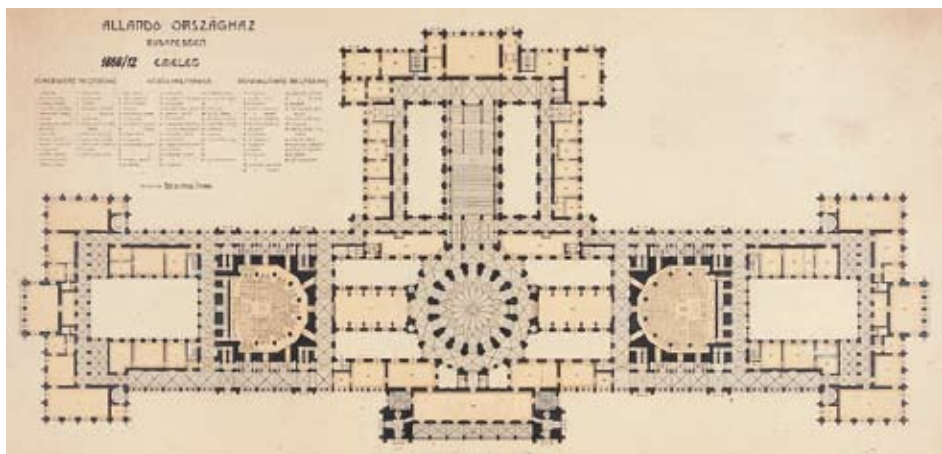
Steindl Imre terve

tésére: mint a nagyközönség előtt részlegesen nyitva álló nyilvános terek egyben a nemzeti reprezentáció hordozói is.

Az Országház főbb terei – a londoni parlamenthez hasonlóan – alaprajzilag kereszt formát alkotnak, a metszéspontban a kupolacsarnokkal. A hossz tengely déli fele a képviselőház helyiségeit, északi fele az egykori főrendiház termeit, a rövid tengely az egykori Delegációs terem és miniszteri dolgozószobákat, a díslépcsőházat és az éttermet rejti magában.

A kereszt szárny középső részét a tágas díslépcső foglalja el. Minthogy a többi nagy parlament épülettől eltérően a budapesti Országházban a főbb termek az épületen belül igen magasra kerültek, hasonló reprezentatív lépcsőház más ország parlamentjében nem található. Az impozáns lépcsőrendszer és a befoqadó csarnok – bordázott boltozata ellenére – messze áll a qótika

Steindl Imre terve







*Kupolacsarnok a Szent Koronával*

szellemétől, inkább a barokk paloták világát idézi. A lépcsőcsarnok összhatásának fontos eleme az épület külső monokromiája után meglepetésként ható színesség, ami az emelet valamennyi fő helyiségét is jellemzi. A lépcső oldalfalait sötétbarna, a csarnok felső részének falát világosbarna gyüdi márvánnyal burkolták, a balusztrádok talpkövei és fedőkövei sárga gyüdi márványból készültek, maguk a bábok pedig vaskohi márványból. Az Országház építésénél kifejezett szándék volt, hogy lehetőleg hazai anyagokat és hazai gyártók termékeit használják fel. Ahol nem állt rendelkezésre megfelelő magyarországi kőanyag, azt külföldről hozták be. Így a boltozatot hordozó pilléreket girolamói sárga márványból, a közöttük álló nyolc monolit oszlopot vörös-sváb gránitból, a lépcsőkarokat karszti márványból faragták.

A csarnok pilléreihez négy apród horganyból öntött, színezett szobra illeszkedik, amelyek a magyar koronázási jelvényeket tartják a kezükben. A boltozatokat reneszánsz stílusú díszítőfestéssel borították, ám a szokásos groteszk motívumok közé virágok rajza került. Steindl akadémiai székfoglaló előadásából tudjuk, hogy ezzel az épületnek nemzeti jelleget akart kölcsönözni. Hasonló díszítőfestés került az épületen belül másutt is a boltozatokra, valamennyit Scholcz Róbert, a szakma legnagyobb mestere készíttette. A lépcsőcsarnok felső szintjére dekoratív mintázatú színes üvegablak került a maga területén nem kisebb név, Róth Miksa műhelyéből. A folyosók és az egyes termek ablakaiba is Róth Miksa készíttette a színes üvegablakot, hol dúsabb, hol egyszerűbb mintázattal.

A lépcsőcsarnok mennyezetképeinek elkészítésére a korszak egyik legnagyobb magyar festőjét, a képességeit többek közt már az Operaház díszítésénél bebizonyító Lotz Károlyt kérték fel. Rajta kívül hasonló formátumú festőegyéniség nem vett részt a falképek festésében. A lépcsőcsarnok mennyezete három mezőből áll, ahová Lotznak az épület képzőművészeti programjának két fontos gondolatát kellett képben megfogalmaznia: *Magyarország dicsőítését* és *A törvényhozás dicsőítését*, a kettő közé pedig Magyarország és a kor társországai egyesített címerét angyalokkal és a koronázási jelvényekkel. Lotz Károly a rá jellemző könnyed lí-



*A Szent Korona és a koronázási jelvények*

raisággal, temperatechnika alkalmazásával oldotta meg a feladatot. Mindkét képen merész alulnézetbe állított, illuzionisztikus csoportot festett.

A lépcsőház tere három ívvel kapcsolódik a Kupolacsarnokhoz, az Országház építészeti és eszmei csúcspontjához. Az impozáns kupola tizenhat masszív pilléren nyugszik, amelyekhez magasba szökellő oszlopkötegek tapadnak és nyílnak szét fent hálóboltozattal kombinált csillagboltozattá. A pillérekhez nagy magyar uralkodók és államférfiak színezett horganszobrai illeszkednek, a Kupolacsarnokot nemzeti panteonná avatva. Történelmi ruházatok és fegyverzetük, méltóságteljes beállításuk a homlokzati szobrokéval rokon. A szoborgaléria a lépcsőcsarnokkal átellenes oldalon Árpáddal kezdődik és kronologikus rendben jobb felé körbehaladva II. Lipóttal fejeződik be. A csarnok ünnepi rendezvények színtere, 2000. január 1-jétől a magyar keresztény állam ezeréves fennállásának tiszteletére a magyar Szent Korona és a koronázási jelvények ünnepélyes őrzési helye.

A Kupolacsarnokból kétfelől a két ház társalgója nyílik. Építészeti kialakításuk és képzőművészeti díszítésük jellege megegyezik egymással. A két széles, dongaboltozatos tér építészeti rendszere a barokk kor világát idézi, akárcsak a mennyezetet mintegy az ég felé megnyitató falfestmény. Az oszlopok mentén különböző foglalkozásokat megjelenítő szobrok sorakoznak. A középkorias öltözetű, naturalisztikusan megformált figurák a pécsi Zsolnay-gyárban készültek színes kerámiából.

Az épület hossz tengelyében a társalgók után kétfelől az Országgyűlés munkájának tulajdonképpeni színterei, a házak üléstermei következnek. A két terem mérete megegyezik, építészeti kialakításuk és dekorációjuk is lényegében egyforma, csak egyes részleteiben díszesebb az egykori főrendiház ülésterme. A termek két sarka lekerekített, mivel alaprajzuk a padsorok patkóívét követi. A termek emeleti mérműveihhez az angol késő gótika építészetéből ismerős, gyámkon nyugvó, összetett ácsszerkezet kapcsolódik, míg a kazettás mennyezet a reneszánsz



A főrendiház ülésterme

világával rokon. A famennyezetet és az üléstermi padokat Thék Endre, valamint Michl Alajos üzeme nemes, szlavóniai tölgyből készítette. A terem viszonylag nem nagy mérete és tagoltsága a jó akusztikát is szolgálta.

A volt főrendiház üléstermében az elnöki emelvény mögé a magyarországi uralkodócsaládok festett címereinek sora került, ezek Magyarország és egykori társországai címerét fogják közre. Mellettük kétoldalt egy-egy hosszúkás mezőbe Jantyk Mátyás készített falképeket; a színpadiasan, de nem kevés ügyességgel megkomponált jelenetek a nemesség történelmi szerepét emelik ki. A bal oldali kép témája *az Aranybulla kihirdetése*, vagyis az a jelenet, amelyben II. András király 1222-ben kiadja a rendi kiváltságokat megerősítő dekrétumot; a jobb oldali kép az 1741-es pozsonyi *Vitam et sanguinem* jelenetet ábrázolja, amint a magyar nemesek életüket és vérüket felajánlva segítségüket ígérik Mária Terézia királynőnek.

A képviselőház üléstermében az emelvény mögött megismétlődnek a főrendiházban szereplő címerek. Kétoldalt Vajda Zsigmond hosszúkás tempera falképei, *Az 1848-as országgyűlés megnyitása* és *Ferenc József megkoronázása* a magyar történelem két fontos eseményét idézik fel.

Az épület keresztszárnyának keleti végében húzódik a többi folyosónál szélesebb és díszesebb úgynevezett Delegációs folyosó. Innen nyílnak a miniszterek valamikori dolgozószobái is. Ezekre utalnak a folyosó falképei, amelyek tárgya a *Hadviselés*, a *Vallás és Kultúra*, az *Igazságszolgáltatás*, a *Földművelés*, az *Ipar* és a *Kereskedelem*. A képeken az alkotó, Dudits Andor szellemes módon nem allegorikus figurákat, hanem a témára vonatkozó, jól megkomponált jeleneteket ábrázolt. A folyosó közepén nyíló Delegációs teremben az Osztrák–Magyar Monarchia fennállása idején a bécsi és a budapesti parlament képviselői vitatták meg a birodalom közös ügyeit. A bejárat fölötti hosszú oldalon *Ferenc József koronázási kardvágása*, Dudits



A miniszterelnök parlamenti dolgozószobája 1902-ben és a rekonstruált szobabelső 2001-ben

Andor hatalmas, bár kissé élettelen falképe emlékeztette a teremben tárgyalókat a dualista berendezkedésű állam létrejöttének egyik ceremoniális mozzanatára.

A Kupolacsarnokból a dunai oldal irányában a hosszúkás étterem, közkeletű nevén a Vadászterem nyílik. Különlegessége a sokféle témájú és stílusú falképek sora. A két rövid oldalt Körösfői-Kriesch Aladár temperafestményei borítják. Témájuk – az alattuk látható felirat szerint – *Halászat a Balatonon a XV. században*, illetve *Bölcényvadászat. Etele megmenti Budát*, de általános értelmezésben a halászatot és a vadászatot, a magyarok két ősi foglalkozását ábrázolják. A lendülettel teli, szecessziós festmények üdítő színfoltot képviselnek az Országház akadémikus-historizáló világában. Az ablakkal átellenes oldalon a történeti Magyarország néhány híres várát (Vajdahunyad, Árva, Visegrád, Trencsén, Klissza) festette meg Spányi Béla. Ezek ma újrafestve láthatók, mivel az eredeti festmények a második világháború idején megsemmisültek. A mennyezeten Tardos-Krenner Viktor három illuzionisztikus hatású, allegorikus képe, az *Aratás*, a *Bőség* és a *Szüret* utal a terem rendeltetésére.

A hosszanti szárny déli végében, a képviselőház elnökének egykori termeiben több műalkotás érdemel figyelmet. Az elnöki fogadó hosszú falára helyezték az Országház talán legmonumentálisabb képét, Munkácsy Mihály *Honfoglalás* című olajfestményét. A kép azt a jelenetet ábrázolja, amikor Árpád és kísérete fogadja a meghódoló szláv követeket. A képviselőház egykori elnöki hivatalában a nagyterem falait 1929-ben fedték be falképekkel. Az egyik közülük Hunyadi Jánost ábrázolja Nándorfehérvár vára előtt – innen kapta a helyiség a Nándorfehérvári terem elnevezést.

Az emeleti terek falképekkel és szobrokkal dúsan megrakott, színes és aranyozott belső világa után üdítően hatnak az egyszerűbb anyagokkal kialakított udvarok. Falsíkjaik világos, sajtolt téglából készültek. A fejezetek és betétek a Magyarországon honos virágokat és gyümölcsöket – kukorica, napraforgó, dohány, tölgylevél és tulipán – mintázzák, amivel az épí-



*A Honfoglalás című kép a Munkácsyról elnevezett teremben*

tész a nemzeti jelleget kívánta hangsúlyozni. A párkányokat hegyes elemekből álló, a velencei gótikából kölcsönzött pártázat zárja le, amely egyes helyeken fantasztikus maszkkal egészül ki.

Miután Magyarországon a második világháború végén a kétkamarás parlamenti rendszert egykamarás váltotta föl, a belső terek egy részének rendeltetése megváltozott. A megszűnt főrendiház üléstermét különböző tanácskozássokra használják, neve 1945 óta Kongresszusi terem. Jelenleg az egykori alsóház ülésterme szolgál országgyűlés céljára. A hosszanti szárny déli végében ma a miniszterelnök szobái vannak, a képviselőház – illetve ma már az Országgyűlés – elnöke a kereszt szárnyba költözött. A kereszt szárnyban található a valamikori miniszterelnökök parlamenti szobája, amelyet ma a köztársasági elnök használ. A hosszanti szárny északi végében, ahol korábban a felsőház szobái voltak, bizottsági szobákat alakítottak ki.

Mivel a gyors megmunkálás érdekében az Országház homlokzatának sok elemét félkemény és puha mészköből faragták, mállásuk az átadás után hamar megindult. Már 1924-ben meg kellett kezdeni a kőtagozatok cseréjét. 1944/45-ben az épületet háborús kár érte, amelyet pár év alatt, ha ideiglenesen is, de kijavítottak. Az 1970-es évek elején elkezdődött a teljes kőcserés helyreállítás sok évtizedre tervezett programja. Az épület belsejének műemléki igényű felújítása és folyamatos karbantartása eredményeképpen ma a termek összességében régi fényében ragyog.



## IV.

# A HÁZ EGY ÉVSZÁZAD TÖRTÉNELMÉNEK VIHARÁBAN

Steindl Imre, a Parlament tervezője a 19. század végének, az Osztrák-Magyar Monarchia fénykorának dualista alkotmányos berendezkedéséből indult ki a Ház megtervezésekor. A politikai rendszer sajátosságai megjelentek az épület alaprajzában, a Magyarország belső képviseletének helyt adó alsóház és felsőház, illetve a két parlament közös munkájának céljait szolgáló Delegációs terem kialakításában és természetesen szimbólumrendszerében is. A Ház kulcsfontosságú pontjain található ábrázolásoknál finom politikai egyensúlyra törekedtek. A képviselőházi ülésterem egyik oldalán például Ferenc József megkoronázása látható, amelyre 1867-ben, a kiegyezést követően került sor. Vele átellenes oldalra viszont az 1848-as forradalom egyik fontos eseménye, az első népképviselési országgyűlés alakuló ülése került. Szerepel rajta a függetlenségi mozgalom vezére, Kossuth Lajos, de a főalak az ülést megnyitó Habsburg József nádor lett.

A monarchia felbomlásával megszűnt a dualista rendszer, de a közbizonyos berendezkedés formailag nem változott. Fennmaradt a királyság intézménye és a kétkamarás törvényhozás is. Az Osztrák–Magyar Monarchia közös ügyeit felügyelő, a két parlament százhusz képviselőjéből álló delegációra már nem volt szükség, így a Delegációs terem eredeti funkciója megszűnt.

Ettől eltekintve a Horthy-rendszer sehol sem „vett el” a korábbi szimbólumokból, legfeljebb helyenként – a politikai változásoknak megfelelően – hozzátett. Ezt a hozzáállást tükrözi a Kossuth tér elnevezése 1927-ben, valamint a tér két fókuszpontjában elhelyezett Kossuth- és Rákóczi-szobor. Mindketten a Habsburgokkal szemben a magyar függetlenséget védelmezték. Rákóczi Ferenc emléktáblát is kapott a Kupolacsarnokban, Horthy Miklóst pedig freskó örökítette meg a Nándorfehérvári teremben. Ezekről a gesztus értékű apróságoktól eltekintve a Horthy-rendszer kellő tisztelettel bánt az Országházzal.

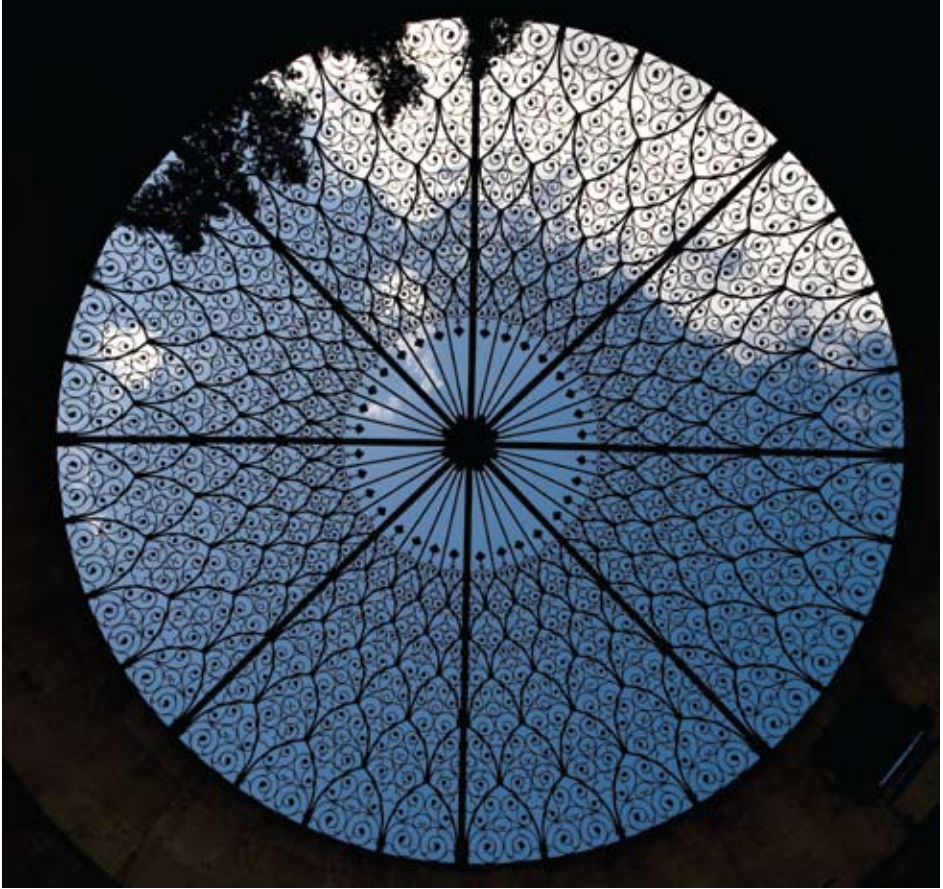


Az épületre azonban a későbbiekben nehéz idők vártak. Budapest ostroma a második világháborúban rendkívül komoly károkat okozott az Országházban. Számtalan golyónyom – ezek egy része még ma is látható a homlokzaton –, tüzérségi belövések, beszakadt kupola és a szovjet katonák által elvitt bronz oroszlán demonstrálták, hogy az Ország Háza osztozik az egész nemzet sorsában. A harcok elmúltával nekiláttak a helyreállításnak, és a negyvenes évek végére a nagyobb sérüléseket eltüntették.

A kommunista diktatúra kiépülésével egy időben megkezdődött az országgyűlés ellehetetlenítése. Ez az épület számára is jelentős funkcióváltást hozott, amely bizonyos részleteiben a mai napig megmaradt. Az Országház építői a 19. század végén úgy tervezték, hogy – a hatalmi ágak szétválasztását építészeti eszközökkel is illusztrálva – a Ház csak a törvényhozásnak adjon otthont. Bár a Delegációs terem mellett több kormánytag kapott dolgozószobát, ezt csak a parlamenti ülések idején használták, hivataluk nem költözött ide. A Ház kizárólag a törvényhozás és annak apparátusa számára biztosította a megfelelő színvonalú elhelyezést.

Ez az elv a második világháború után szinte azonnal sérült. Budapesten még zajlottak a harcok, amikor a Debrecenben üléselő Ideiglenes Nemzetgyűlés eldöntötte, hogy a felsőházi megszűnik. A felsőházi terem környékén így felszabaduló irodákat a Miniszterelnökség vette használatba. (A kormány épülete, a budai várban lévő Sándor-palota az ostrom során elpusztult.) Mivel a Ház nem volt alkalmas e folyamatosan növekvő bürokratikus szervezet elhelyezésére, a földszint és a félemelet elegáns dolgozószobáit számos kis szobára osztották. Ahogy a diktatúra erősödésével csökkent a törvényhozás politikai súlya, úgy szorultak vissza az épületben is az ehhez kapcsolódó helyiségek. A folyamat csúcspontján egy ideig még a parlament irodáit is kiköltöztették az Andrassy útra, és csak a Képviselőházi terem maradt





meg a formálisan időnként még üléselő törvényhozás díszleteként, ami jól szimbolizálja a kommunizmus alkotmány-felfogását. Az épületben ekkoriban folyamatosan csak a miniszterelnökség és a – törvényhozási funkciókat is bitorló – Elnöki Tanács dolgozott.

A berendezkedő kommunista vezetés az épület gazdag szimbolikáját is megpróbálta saját ideológiájához idomítani. Ennek leglátványosabb eleme a kupola tetejére szerelt óriási vörös csillag volt, amelyet – főleg esti kivilágításban – a főváros szinte teljes területéről látni lehetett. Ez az oda nem illő óriási fémszerkezet egészen 1990 elejéig uralta a Parlament látképét. 1956-ban a forradalom idején ez a vörös csillag számos belövést kapott, illetve egy lelkes fiatal munkás napokig próbálta egyik szárát lefűrészelni, ezért rövid időre leszerelték, helyreállították, és nagyon gyorsan újra felszerelték. Véglegesen csak a köztársaság kikiáltása után távolították el.

A Házat díszítő régi koronás magyar címereket nagyrészt a népköztársaság aktuális címerével váltották fel. Legbarbárabban a Törvényhozási ülésteremben található címerekkel bántak: valamennyit átfestették, a történelmi címer helyére itt is a kommunista állam címere került, míg a magyar uralkodóházak címereit egy sarló-kalapács mintás függőnyomotívummal festették át. Később szerencsének bizonyult, hogy a Felsőházi teremben kevésbé következetesen jártak el, ott egy faborítás mögött megmaradt a hajdani díszítés, aminek alapján később az ülésteremben is rekonstruálni lehetett az eredeti állapotot. A faburkolatot 1978-ban, a Szent Korona hazahozatalakor távolították el. A népköztársasági címer számos olyan helyen is felbukkant, ahol korábban semmi ilyesmi nem volt: például a főlépcsőház ólomüveg ablakain, a főbejárat fölött pedig ornamentális díszeket vagy figurális kompozíciókat váltottak fel a címerrel.



A rendszer rendkívüli hangsúlyt fektetett arra, hogy az általa teljes mértékben megtagadott Horthy-korszak valamennyi ábrázolását eltüntesse a Házból. A Nándorfehérvári teremben a magyar történelem során regnáló három kormányzót (Hunyadi Jánost, Kossuth Lajost és Horthy Miklóst) ábrázoló freskók közül az utóbbit kétszer is átfestették. Először egy, a földosztást ábrázoló szocialista realista kép került ide, majd – talán mivel a terem tematikus logikáját ez olyan durván sértette, hogy az még a Kádár-rendszernek is sok volt – egy Esze Tamást és Rákóczi Ferencet ábrázoló falképet helyeztek el. Hasonlóképpen eltüntették a kupolában található Rákóczi-emléktábláról az azt felállító Horthy Miklós nevét, a Delegációs folyosóról a Ház építésében kulcsszerepet játszó Tisza István emléktábláját, ugyaninnen az első világháborús hősökre emlékező bronztablát. Még a Horthy-korszakban állított Kossuth-szobrot is száműzték a térről, hogy helyette egy, a kommunista ízlésvilágnak jobban megfelelő új alkotást helyezzenek el.

A képromboló hevület, a történelemhamisítás nem állt meg a politikai tartalmú szimbólumoknál. A Vadász terem történelmi magyar várakat ábrázoló falképei alatt a magyar nyelvű feliratokat például a kommunista országok gazdasági szervezetének, a KGST-nek, egyik rendezvénye alkalmából festették le, hogy ne sértsék az utódállamokból érkező politikusok vélt érzékenységét.

A rendszerváltozás egy csapásra a politikacsínálás centrumába helyezte a Parlamentet, de mivel a Miniszterelnöki Hivatal továbbra is az épület jelentős részét használta, számos parlamenti bizottságot és a képviselők irodáit a házon kívül kellett elhelyezni. Erre a funkcióra a korábban pártközpontként működő, a pesti népnyelv által csak Fehér háznak becézett épületet szemelték ki. 1998 és 2002 között a kormány helyreállította a budavári Sándor-palotát, a korábbi miniszterelnökség épületét, hogy ezáltal a Parlamentet teljes mértékben a



törvényhozás rendelkezésére bocsáthassa. A kormányváltás után mégis az a döntés született, hogy a felújított épületbe 2003-ban a köztársasági elnök és hivatala költözzön, így a törvényhozó és végrehajtó hatalom térbeli elválasztása elmaradt.

A rendszerváltozás után a Ház mindenkori vezetése és a munkatársak az épület eredeti műszaki és művészeti kvalitásaival szembeni alázattal közelítették a Parlamenthez. Saját politikai preferenciáik megjelenítése helyett azt az elvet követték, hogy ahol lehetséges, ott az eredeti állapotot állítsák helyre. Ezt természetesen csak ott lehetett megoldani, ahol a régi állapotról fotók, rajzok maradtak fenn. Ha a külső felújítás, a kövek cseréje is befejeződik, száz év óta először ismét eredeti pompájában, Steindl Imre álmainak megfelelően tündököl majd a Duna-parti palota.

A BORÍTÓN

RAUSCHER LAJOS:

*A KÉPVISELŐHÁZ ÜLÉSTERMÉNEK RÉSZLETE,*

1900. AKVARELL

A 2–24., 30–51., 120–123. OLDALON

A PARLAMENT RÉSZLETEI LÁTHATÓK

A KÖTETET TERVEZTE PINTÉR JÓZSEF

KIADJA AZ ORSZÁGGYŰLÉS HIVATALA

FELELŐS KIADÓ AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÖNYVTÁR

FŐIGAZGATÓJA

FELELŐS SZERKESZTŐ KÖRBER ÁGNES

© ORSZÁGGYŰLÉS HIVATALA

ISBN 978-963-87318-4-5